

En studie av tillämpningen av RB 21:8 b § i tingsrätterna

Skribent: Jesper Wilkman
Pro gradu -avhandling i projektet för straffrätt och processrätt
Handledare: Dan Frände och Dan Helenius
Juridiska fakulteten vid Helsingfors Universitet
18.01.2022

Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion – Faculty Juridiska fakulteten		Laitos – Institution – Department Process- och straffrätt
Tekijä – Författare – Author Jesper Olavi Valdemar Wilkman		
Työn nimi – Arbetets titel – Title En studie av tillämpningen av RB 21:8 b § i tingsrätterna		
Oppiaine – Läroämne – Subject Rättsvetenskap		
Työn laji – Arbetets art – Level Pro gradu -avhandling	Aika – Datum – Month and year Januari 2022	Sivumäärä – Sidoantal – Number of pages XIV+80
Tiivistelmä – Referat – Abstract		
<p>Rättegångskostnader har diskuterats aktivt i rättslitteraturen, medierna och politiken under de senaste åren. Uppfattningen är att höga rättegångskostnader utgör ett verklig hot för personer att nå sina rättigheter. Det har diskuterats att regleringen i 21 kapitlet i RB inte beaktar den förlorande partens rättigheter tillräckligt bra. I denna avhandling har jag valt att undersöka möjligheten att jämka den förlorande partens ersättningsansvar på basen av RB 21:8 b § och se om denna möjlighet tillämpas tillräckligt i samband med huvudförhandlingar, särskilt i arbets- och försäkringstvister. Undersökningen präglas av ett <i>de lege ferenda</i> perspektiv och därför kopplas frågan om fördelningen av rättegångskostnader till tillämpningen av RB 21:8 b §, eftersom det behövs en klar uppfattning om läget kring fördelningen av rättegångskostnader för att besvara <i>de lege ferenda</i> frågan.</p> <p>I avhandlingen används såväl en kvantitativ metod som en kvalitativ metod för att undersöka rättsläget kring RB 21:8 b §. Empirin baseras på analysen av ett material omfattande 92 tingsrättsdomar erhållna av Laura Sarasoja, som är forskare vid Institutet för kriminologi och rättspolitik. Den kvantitativa metoden har inspirerats av tidigare undersökningar gjorda av Institutet för kriminologi och rättspolitik, men min undersökning framför även ny information om spridningen i material som berör rättegångskostnader. Spridningen är någonting som borde beaktas i framtida kvantitativa undersökningar om rättegångskostnaderna. En grundad teori-metod används för den kvalitativa delen av analysen. Metoden erbjuder ett pragmatiskt och ett teoretiskt närmandesätt att erhålla information ur ett material. Med metoden går det att analysera vilka slags brister det finns vid tillämpningen av RB 21:8 b §, eller om det existerar några brister vid dess tillämpning. På detta sätt kan man sedan överväga om det finns behov av att ändra lagstiftningen.</p> <p>För att kunna dra slutsatser om vad som eventuellt behöver åtgärdas beträffande RB 21:8 b § presenteras grundläggande rättigheter, Access to justice och procesströskeln. Dessa tre utgör grunden för diskussionen om huruvida det behövs en ändring av lagstiftningen eller inte, eftersom de erbjuder en referensram för vilka slags rättigheter som bör uppfyllas i bedömningsverksamheten och därmed inverkar de på <i>de lege ferenda</i> frågan. Ytterligare behandlas den senaste statistiken utförligt, eftersom statistiken är ett centralt byggnadsblock för argumentationen kring problemet med höga rättegångskostnader. Det går inte heller att förbise att det finns vissa brister i statistiken och hur man i allmänheten beaktar den, vilka även diskuteras i avhandlingen. Avhandlingen fortgår med att presentera såväl en kvantitativ analys av materialet som en kvalitativ analys av arbets- och försäkringstvister. Den centrala slutsatsen, på basis av materialet, är att det finns ett behov av att ändra RB 21:8 b §, men att innan någon drastisk ändring görs behövs det mera forskning kring rättegångskostnader och deras fördelning.</p> <p>I det avslutande kapitlet diskuteras de centrala forskningsresultaten. Diskussionen präglas av ett kritiskt perspektiv på den pågående diskussionen om rättegångskostnader. Utgångspunkten för den kritiska diskussionen är att det råder en allvarlig brist på tillförlitlig information om fördelningen av rättegångskostnader och en brist på kunskaper bland juristkåren om statistisk analys. Eftersom dessa brister föreligger är den naturliga slutsatsen av <i>de lege ferenda</i> läget att man bör närma sig lagändringar med försiktighet. Avslutningsvis konstateras det att tillämpningen av RB 21:8 b § i stort sett kan anses tillfredställande, men att vissa förändringar i dess tillämpning bör övervägas.</p>		
Avainsanat – Nyckelord – Keywords Rättegångsbalken 21 kap. 8 b §, de lege ferenda, empirisk undersökning, arbetstvister och försäkringstvister		
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited		
Muita tietoja – Övriga uppgifter – Additional information		

Innehåll

1 Inledning	1
1.1 Introduktion till ämnet.....	1
1.2 Forskningsfrågor och avgränsningar.....	3
1.3 Tidigare litteratur och forskning om ämnet	4
1.4 Metod	4
2 Grundläggande rättigheter, AtJ och procesströskeln	8
2.1 De grundläggande rättigheterna i Finland.....	8
2.2 ”Access to Justice” och procesströskeln	11
2.2.1 Access to justice.....	11
2.2.2 Procesströskel.....	13
3 Rättegångskostnader och deras fördelning i Finland och i de andra nordiska länderna	15
3.1 Rättegångskostnader	15
3.1.1 Vad rättegångskostnaderna består av	15
3.1.2 Allmän statistik om rättegångskostnader	17
3.2 Regleringen kring fördelning av rättegångskostnader i civilmål	24
3.2.1 Huvuddragen i ersättning av rättegångskostnader	24
3.2.2 Den gällande lagstiftningen i RB kapitel 21	27
3.3 Norska tvistelagen (tvisteloven) och jämkning av rättegångskostnader.....	30
3.4 Svenska rättegångsbalken och jämkning av rättegångskostnader.....	32
3.5 Danska lov om rettens pleje (retsplejeloven) och jämkning av rättegångskostnader	33
4 RB 21:8 b §	35
4.1 Innehållet i RB 21:8 b §	35
4.2 Statistik om RB 21:8 b §	41
5. Forskningsmaterialet och statistik.....	43
5.1 Materialet	43

5.2 Statistiken.....	45
5.3 Allmänna observationer ur materialet.....	49
5.3.1 Allmänna faktorer som inverkar på rättegångskostnaderna.....	49
5.3.2 Observationer ur alla materialets domar angående RB 21:8 b §.....	51
6 Försäkringstvister.....	53
6.1 Allmänna observationer om försäkringstvisterna	53
6.2 Domarna.....	54
6.2.1 Mål där RB 21:8 b § tillämpats	54
6.2.2 Mål där RB 21:8 b § inte tillämpats	56
6.3 Sammanfattande tankar om försäkringstvisterna	58
7 Arbetstvister	59
7.1 Allmänt om arbetstvisterna	59
7.2 Arbetstvisterna	61
7.2.1 Mål där RB 21:8 b § har tillämpats.....	61
7.2.2 Tvister där käranden haft en väldigt låg chans att nå framgång	63
7.2.3 Mål där sannolikheten att nå framgång varit låg för käranden	66
7.2.4 Ett mindre entydigt mål.....	68
7.3 Sammanfattande tankar om arbetstvisterna	69
8 Avslutande tankar	70
Bilaga 1.	76
Bilaga 2.	79
Bilaga 3.	80

Källförteckning

Litteratur

Aaltonen, Lähteenmäki och Nieminen 2021

Aaltonen, Olli-Pekka, Lähteenmäki, Noora och Nieminen, Kati: *Empiirinen oikeustutkimus*. Helsinki: Gaudeamus, 2021.

Aarnio 2011

Aarnio, Aulis: *Essays on the Doctrinal Study of Law*. Vol. 96. Dordrecht: Springer Netherlands, 2011.

Aasbrenn 2017

Aasbrenn, Gjermund: *Sakskostnader i sivile saker – noen snubletråder*. Lov og rett, vol. 56, 8, 2017, s. 546-566.

Bang-Pedersen, Christensen och Petersen 2020

Band-Pedersen, Ulrik Rammeskov, Christensen, Lasse Højlund och Petersen, Clement Salung: *Den civile rettspleje*. Femte utgåvan. Kopenhagen: Pejus, 2020.

Bellander 2017

Bellander, Henrik: *Rättegångskostnader: Om kostnadsbördan i dispositiva tvistemål*. Stockholm: Jure, 2017.

Cane – Kritzer 2010

Cane, Peter, Kritzer, Herbert M.: *The Oxford Handbook of Empirical Legal Research*. Oxford: Oxford University Press, 2010.

Cappelletti – Garth 1978

Mauro Cappelletti, Garth Bryant: *Access to justice: The newest wave in the worldwide movement to make rights effective*. Buffalo Law Review, vol. 27, 1978, s. 181-292.

Cooligan 2014

Cooligan, Hugh: *Research methods and statistics in psychology*. Sjätte utgåvan. London: Psychology Press, 2014.

Ekelöf 2018

Ekelöf, Per Olof et al.: *Rättegång: Tredje Häftet*. Åttonde utgåvan. Stockholm: Norstedts juridik, 2018.

Ervasti 2005

Ervasti, Kaijus: *Riidat käräjäoikeuksissa: empiirinen tutkimus riita-asioista ja oikeudenkäyntikuluista*. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, 2005.

Ervasti 2007

Ervasti, Kaijus: *Tuomioistuimet ja oikeuslaitos tutkimuksen kohteena: lähestymistavan valinta*. I verket *Tuomioistuintutkimus muuttuvassa maailmassa* av Heidi Lindfors. Helsinki: COMI, 2007.

Ervasti 2009a

Ervasti, Kaijus: *Kohti sovintoratkaisuja ja pragmaattisia kompromisseja*. Lakimies 7-8/2009, s. 1071-1093.

Ervasti 2009b

Ervasti, Kaijus: *Käräjäoikeuksien riita-asiat 2008*. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, 2009.

Ervasti 2011a

Ervasti, Kaijus: *Tuomioistuinsovittelu Suomessa*. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 256, 2011.

Ervasti 2011b

Ervasti, Kaijus: *Oikeuden saamisen monet kasvot*. Oikeus 2011 (40); 3: 347-360.

Ervasti 2011c

Ervasti Kaijus: *Utvecklingslinjer för rättsmedling i Finland*. JFT 3/2011, s. 267-289.

Ervasti – Mäki-Petäjä-Leinonen

Ervasti, Kaijus, Mäki-Petäjä-Leinonen. *Ikääntyvien ihmisten perheoikeudelliset ongelmat ja oikeudensaantimahdollisuudet*. Defensor Legis N:o 3/2021, s. 628-640.

Ervo 1999

Ervo, Laura: *Oikeudenkäyntikulut ja oikeudenmukaisuus. Viimeaikaisten kulu-uudistusten herättämiä oikeudenmukaisuuskysymyksiä. I verket Oikeus ja oikeudenmukaisuus: Oikeustieteen päivät 3.-4.6.1999 Joensuussa*. Redaktör: Thure, Veli Matti. Joensuu: Joensuun yliopisto, 1999.

Field 2013

Field, Andy P: *Discovering Statistics Using IBM SPSS Statistics: and Sex and Drugs and Rock “n” Roll*. Fjärde utgåvan. Los Angeles: Sage, 2013.

Frände et al. 2016

Frände, Dan et al.: *Prosessioikeus*. Helsinki: WSOYpro, 2016.

Halijoki 2000

Halijoki, Juha: *Oikeudenkäyntikulut ja niiden jakautuminen*. Defensor Legis N:o 2/2000, s. 205-229.

Hallberg et al. 2005

Hallberg, Pekka et al.: *Perusoikeudet*. Helsinki: WSOYpro, 2005.

Hassler 1961

Hassler, Åke: *Spörsmål om rättegångskostnad i tvistemål*. Svensk Juristtidning 1961, s. 417-430.

Helenius – Linna 2021

Helenius, Dan, Linna, Tuula: *Siviili- ja rikosprosessioikeus*. Helsinki: Alma Talent Oy, 2021.

Hirvelä – Heikkilä 2017

Hirvelä, Päivä, Heikkilä, Satu. *Ihmisoikeudet: Käsikirja EIT:n oikeuskäytäntöön*. Andra utgåvan. Helsinki: Alma Talent, 2017.

Hodges, Vogenauer och Tulibacka 2010

Hodges, Christopher J. S., Vogenauer, Stefan, Tulibacka, Magdalena: *The Costs and Funding of Civil Litigation: a Comparative Perspective*. Oxford: Hart, 2010.

Jokela 2015

Jokela, Antti: *Oikeudenkäynti. III, Pääkäsitely, todistelu ja tuomio*. Andra utgåvan. Helsinki: Talentum, 2015.

Jokela 2019

Jokela, Antti: *Oikeudenkäyntikulut ja maksuton oikeusapu*. Andra utgåvan. Helsinki: Alma Talent Oy, 2019.

Jussim 2001

Jussim Lee: *Self-fulfilling Prophecies*, i *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*. Redaktörer: Smelser, Neil J., Baltes, Paul B. Amsterdam: Eslevier, 2001.

Koulu 2017

Risto Koulu: *Kollektiivinen lainkäyttö: lupauksesta sovelluksiin*. Helsinki: COMI, 2017.

Koulu 2019

Koulu, Risto: *KKO:n ratkaisut kommentein 2019:II, KKO 2019:65 Oikeudellinen epäselvyys oikeudenkäyntikulujen korvaamisen perusteena*. Helsinki: Talentum Media Oy, 1998.

Koulu 2020

Koulu, Risto: *Oikeuksiin pääsyn rahoittaminen*. Helsinki: COMI, 2020.

Laatuhanke 2011

Helsingin hovioikeuden laatuhanke 2011, Työryhmän raportti.

Laatuhanke 2019

Rovaniemen Hovioikeuspiirin Tuomioistuinten Laatuhankkeen työryhmäraportteja XIV.

Leskinen 2002

Leskinen, Markku: *Käräjäoikeus riidan ratkaisijana*. Defensor Legis N:o 4/2002, s. 630-646.

Markku 2019

Markus, Jaakko: *Prosessikynnys ja asianajajien tulospalkkiot*. Oikeustiede – Jurisprudentia LII:2019, s. 107-170.

Niemi 2020

Niemi, Johanna: *Oikeudenkäynnin kustannuksista*. Lakimies 7-8/2020, s. 1255-1261.

Nylund 2014

Nylund, Anna: *Access to Justice: Is ADR a Help or Hindrance?* I verket *The Future of Civil Litigation: Access to Courts and Court-Annexed Mediation in the Nordic Countries*. Redaktörer: Ervo, Laura och Nylund, Anna. Cham: Springer International Publishing AG, 2014.

Ojanen 2016

Ojanen, Tuomas: *EU-oikeuden perusteita. 3.*, Uudistettu painos. Helsinki: Edita Publishing Oy, 2016.

Petersen 2014

Petersen, Clement Salung: *A Comparative Perspective on Recent Nordic Reforms of Civil Justice, och Access to the Danish Civil Justice System: Recent Reforms and Current Challenges*. i verket *The Future of Civil Litigation: Access to Courts and Court-Annexed Mediation in the Nordic Countries*. Redaktörer: Ervo, Laura och Nylund, Anna. Cham: Springer International Publishing AG, 2014.

Pellonpää 2018

Pellonpää, Matti et al.: *Euroopan ihmisoikeussopimus*. Sjätte utgåvan. Helsinki: Alma, 2018.

Pellonpää 2020

Pellonpää, Matti et al.: *Europeiska människorättskonventionen*. Andra utgåvan. Helsinki: Alma Talent, 2020.

Saarensola 2014

Saarensola, Satu: *The Risk of Legal Costs and Its Effects on Access to Court*. The Future of Civil Litigation. Cham: Springer International Publishing, 2014. 231–248.

Saarensola 2017

Saarensola, Satu: *Oikeudenkäyntikulut ja kohtuullisuus: Tutkimus kulujen jakautumisesta taloudellisesti tai muutoin eriarvoisen asianosaisten kesken*. Helsinki: Suomalainen Lakimiesyhdistys, 2017.

Saranpää 2017

Saranpää, Timo: *Saarensola, Satu: Oikeudenkäyntikulut ja kohtuullisuus. Tutkimus kulujen jakautumisesta taloudellisesti tai muutoin eriarvoisten asianosaisten kesken* (Timo Saranpää). *Lakimies* 5/2017, s. 713-730.

Sarasoja – Carling 2020

Sarasoja, Laura, Carling, Chris: *Oikeudenkäyntikulut pääkäsitellyssä ratkaistuissa riita-asioissa 2019*. Edilex-sarja 2020/36.

Siro – Aaltonen 2019

Siro, Jukka, Aaltonen, Mikko: *Riita-asiat tuomioistuimissa 2000-luvulla*. *Lakimies* 6/2019, s. 758-782

Skoghøy 2011

Skoghøy, Jens Edvin A.: *Ansvar for saksomkostninger i sivile saker*. *Lov og rett*, vol. 50, 3, 2011, s. 111-141

Skoghøy 2017

Skoghøy, Jens Edvin A.: *Tvisteløsning. 3. utgave*. Oslo: Universitetsforlaget, 2017.

Sutela 2016

Sutela, Mika: *Empiirinen tutkimus yleisten tuomioistuinten päätöksenteossa*. *Lakimies* 6/2016, s. 984-990.

Letto-Vanamo 2017

Letto-Vanamo, Pia: *Access to justice – a concept with many meanings*. *JFT* 2-4/2017, s. 233-241.

Viitanen 2011

Viitanen, Klaus: *Asianajopalkkiot – kilpailu vai sääntely*. Helsinki: Edita, 2011.

Zila 1990

Zila, Josef: *Om rättssäkerhet*. Svensk Juristtidning, s. 284-305. Uppsala: SvJT, 1990.

Domstolsavgöranden

Europadomstolen

Case of Golder v. The United Kingdom (1975)

Case of Cindrić and Beslić v. Croatia (2016)

Människorättskommittén

Äärelä ja Näkkäläjärvi v. Suomi, 2001

Svenska domar

NJA 2015 s. 374

NJA 2012 s. 896

AD 2010 nr 3

AD 2020 nr 15

HD

HD:2005:91

HD:2005:112

HD:2008:52

HD:2008:55

HD:2011:51

HD:2012:20

HD:2018:65

HD:2019:65

Hovrättsdomar

RHO 17.4.2015 214

Tingsrättsdomar

Arbetsvister

L 17/34410

L 17/9297

L 17/5003258

L 18/6299

L 16/57645

L 17/9150

L 17/9151

L 17/33664
L 17/54923
L 18/1945
L 18/4811
L 18/11854
L 17/4270
L 17/981
L 17/8866
L 18/1728
L 18/17202
L 17/41372
L 18/306
L 18/7042
L 17/12951
L 17/2011572
L 18/2007217
L 18/3766
L 17/1398
L 18/4010
L 17/14705
L 18/5144
L 18/7053
L 16/57322
L 18/14102
L 18/14263
L 17/33261
L 18/5007458
L 17/30461
L 17/12021
L 16/2003042
L 18/2001870

Försäkringstvister

L 15/27999
L 17/4528
L 15/5935
L 16/6189
L 17/11746
L 18/26603
L 18/5814

Diverse tvister

L 17/444
L 17/16388
S 18/18044
L 18/1166

Offentliga källor

Innst. O. nr. 110 (2004-2005)

Innstilling fra justiskomiteen om lov om mekling og rettergang i sivile tvister (tvisteloven)

LaUB 26/1998 rd

Lagutskottets betänkande 26/1998 rd, Regeringens proposition med förslag till lagar om ändring av 21 kap. rättegångsbalken, 9 kap. 8 och 9 § i lagen om rättegång i brottmål samt 19 § tingsrättslagen

Lausunto oikeudenkäyntikuluja riita-asioissa koskevasta arviomuistiosta

Lausunto oikeudenkäyntikuluja riita-asioissa koskevasta arviomuistiosta, diaarinumero KKO-HD/179/2021 - <https://korkeinoikeus.fi/fi/index/ajankohtaista/lausunnot/lausuntooikeudenkayntikulujariita-asioissakoskevastaarviomuistiosta.html>

OM 2020:20

Suullisen todistelun vastaanottaminen tallenteelta: Videotallennustyöryhmän mietintö, OM 2020:20 - https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162589/OM_2020_20_ML.pdf?sequence=1&isAllowed=y

OM 2021:16

Oikeusministeriön arviomuistio, Selvityksiä ja ohjeita -sarjan julkaisu 2021:16. - https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163083/OM_2021_16_SO.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Retsplejerådets betænkning nr. 1436/2004

Om reform af den civile retspleje III

RP 191/1993 rd

Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till om ändring av stadgandena om ersättning för rättegångskostnader

RP 309/1993 rd

Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till ändring av grundlagarnas stadganden om de grundläggande fri- och rättigheterna

RP 107/1998 rd

Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lagar om ändring av 21 kap. rättegångsbalken, 9 kap. 8 och 9 § lagen om rättegång i brottmål samt 19 § tingsrättslagen

RP 29/2015 rd

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om domstolsavgifter sam till lagar om ändring av 12 a § i lagen om förvaltningsdomstolarna och 8 § i lagen om medling i tvistemål och stadfästelse av förlikning i allmänna domstolar

Övriga källor

Anvisning om advokatarvoden av Finlands Advokatförbund - <https://asianajaliitto.fi/sv/att-bli-advokat/avlagg-advokatexamen/forfattningar-och-anvisningar-gallande-advokatverksamhet/b-03-anvisning-om-advokatarvoden-14-6-2019/>, hämtad 13.8.2021

Case Law Analysis – What is case law analysis? - <https://www.riigikohus.ee/en/case-law-analysis>, hämtad 13.9.2021

Domstolsverkets pressmeddelande – Domstolsverket kräver tillräckliga resurser i förhållande till antalet mål och ärenden - <https://tuomioistuinvirasto.fi/sv/index/ajankohtaista/publikationer/2021/domstolsverketkravertillrackligaresurse-riforhallandetillantaletmalocharenden.html>, hämtad 9.1.2022

If.fi hemförsäkring - <https://www.if.fi/henkiloasiakkaat/vakuutukset/kotivakuutus/kotivakuutusvertailu>, hämtad 17.8.2021

Justitieministeriets pressmeddelande – Rättegångskostnaderna i tvistemål har ökat - https://oikeusministerio.fi/sv/-/rattegangskostnaderna-i-tvistemal-har-okat?languageId=sv_SE, hämtad 4.1.2022

Kohtuuttomat oikeudenkäyntikulut nakertavat suomalaisten oikeusturvaa, sanoo KKO:n uusi presidentti Tatu Leppänen - <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000006208527.html>, hämtad 13.8.2021, bakom betalvägg.

Kulujen pelko voi haitata oikeuden hakemista tuomioistuimesta - <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000007924366.html>, hämtad 10.9.2021, bakom betalvägg

Oikeudenkäyntikuluja on vaikea hillitä ilman kulujen tarkkaa erittelyä - <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000007942701.html>, hämtad 10.9.2021, bakom betalvägg

Oikeudenkäyntien kulut on saatava kuriin - <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000006215862.html>, hämtad 13.8.2021, bakom betalvägg.

Median - <https://www.investopedia.com/terms/m/median.asp>, hämtad 5.1.2022

Medianinkomsten i Finland - https://www.stat.fi/til/yskp/index_sv.html, hämtad 25.8.2021

Tvistelovens ikrafttagande - [Lov om mekling og rettergang i sivile tvister \(tvisteloven\) - Lovdata](#), hämtad 24.8.2021

Tieteen termipankki – oikeusvarmuus (oikeusteoria) - [https://tieteentermipankki.fi/wiki/Oikeustiede:oikeusvarmuus_\(oikeusteoria\)](https://tieteentermipankki.fi/wiki/Oikeustiede:oikeusvarmuus_(oikeusteoria))

Tutkija: Oikeudenkäyntikulut ovat nousseet rajusti - <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000002636543.html>, hämtad 10.9.2021, bakom betalvägg

Marins regeringsprogram - <https://valtioneuvosto.fi/sv/marin/regeringsprogrammet>, hämtad 18.1.2021

Suomalainen kärsii mieluummin nahoissaan kuin riitelee lakituvassa – lakimiehet haluavat, että oikeutta voisi hakea nettilomakkeella - <https://yle.fi/uutiset/3-12027276>, hämtad 13.8.2021

Viitanens inlägg i Helsingin Sanomat - <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000007797127.html>, hämtad 13.8.2021

WJP Rule of Law Index – Country Insights Sweden, <https://worldjusticeproject.org/rule-of-law-index/country/2020/Sweden/Civil%20Justice/>, hämtad 24.8.2021

WJP Rule of Law Index – Country Insights Finland, <https://worldjusticeproject.org/rule-of-law-index/country/2020/Finland/Civil%20Justice/>, hämtad 13.8.2021

Förkortningar

AtJ – Access to Justice

BRL – Lag om rättegång i brottmål (689/1997)

EU – Europeiska unionen

EU-domstolen – Europeiska unionens domstol

Europadomstolen – Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna

GL – Finlands grundlag (731/1999)

HD – högsta domstolen i Finland

EKMR – Europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna

Krimo – Institutet för kriminologi och rättspolitik

RB – Rättegångsbalken (4/1734)

RPL – Lov om rettens pleje, retsplejeloven

TVL – Lov om mekling og rettergang i sivile tvister (tvisteloven)

WJP – World Justice Project

1 Inledning

1.1 Introduktion till ämnet

Under de senaste åren har frågan om rättegångskostnadernas storlek i civilmål diskuterats aktivt i Finland¹. I rättslitteraturen har det bland annat hävdats att storleken av rättegångskostnaderna till och med kan hindra människor från att föra ett ärende till rätten². I såväl rättslitteraturen, politiken³ som i medierna verkar den allmänna uppfattningen vara att dagens höga rättegångskostnader är ett verkligt samhälleligt problem.

Men när man betraktar det finska domstolsväsendet ur ett globalt perspektiv så ser man att Finland klarar sig väldigt bra i internationella jämförelser där man jämför olika länders rättssystem⁴. Det är dock föga överraskande, i och med att bland annat rättegångskostnaderna är höga, att ett av de områden där Finland klarar sig sämre i är civil rättvisa⁵. Inom det civilrättsliga förfarandet har Finland rankats relativt lågt inom två underkategorier⁶. När man jämför Finland med länder med en motsvarande socio-ekonomisk ställning så faller Finlands ranking i dessa underkategorier till en ranking som endast kan kallas ”ok”⁷, fastän Finland rankas bra i hur dyra rättegångarna är i den globala rankingen. Denna underkategori, utöver långa rättegångstider, är en av de tydligaste delarna av den civilrättsliga processen där det finns rum för förbättring enligt WJP:s rankingar. Men varför har då rättegångskostnaderna blivit ett så stort problem i vårt land?

Rättegångskostnaderna har stigit ända sedan 1993⁸ då man reformerade domstolsväsendet och samtidigt förnyade rättegångsbalkens 21 kapitel. Stegringen har orsakats av att processerna har blivit mera mödosamma och av att allt mera av processerna sköts på förhand, vilket bland annat inneburit

¹ <https://yle.fi/uutiset/3-12027276>, <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000006208527.html>, <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000006215862.html>.

² Se t.ex. Saarensola 2017, s. 9, Saarensola 2014, s. 241, OM 2021:16, s. 40, Jokela 2015, s. 391, Jokela 2019, s. 78

³ Se [Sanna Marins regeringsprogram](#) punkt 3.3.1, mål 2.

⁴ På World Justice Project: <https://worldjusticeproject.org/>, som rankar länder på hur väl fungerade deras rättsstater är, är Finland rankad trea, dvs. anses ha den tredje bästa rättsstaten i världen (0.88 poäng på en skala av 0–1). Finland är rankad 7:a i kategorin ”Civil Justice”.

⁵ Fritt översatt från termen som används på WJP ”Civil Justice”. Att Finland klarar sig sämre i denna kategori är logiskt med tanke på att i denna kategori omfattar även sådana faktorer som rättegångarnas längd.

⁶ Själva kategorin civil rättvisa består av 7 underkategorier 1. People can access and afford civil justice, 2. Civil justice is free from discrimination, 3. Civil justice is free of corruption, 4. Civil justice is free of improper government influence, 5. Civil justice is not subject to unreasonable delay, 6. Civil justice is effectively enforced, 7. Alternative dispute resolution mechanisms are accessible, impartial and effective.

⁷ <https://worldjusticeproject.org/rule-of-law-index/country/2020/Finland/Civil%20Justice/>, Finland klarar sig väl i civilrättvisa och är rankad 7:a i världen inom denna kategori, men i kategorin ”People can access and afford civil justice” är Finlands s.k. ”Income rank” 16/37, eller med andra ord när man jämför Finland i denna kategori med länder som har motsvarande ekonomier till Finland faller Finland till mitten av packen.

⁸ Se Sarasoja - Carling 2020, s. 4

att största delen av biträdeskostnaderna uppstår redan innan huvudförhandlingen inletts⁹. Detta har lett till ett läge där det är väldigt vanligt att rättegångskostnaderna överstiger själva värdet av det som det tvistas om. Det kan i sin tur leda till att det mera sällan är värt att föra ett ärende till rätten¹⁰, om själva det ärende som tvistas om inte är subjektivt viktigt för parten eller ekonomiskt värdefullt för hen¹¹.

Men samtidigt bör man fråga sig om rättegångssystemet ändå fungerar som det bör med tanke på att man har velat minska på onödiga rättegångar¹². Därför är det intressant att överväga om de stigande rättegångskostnaderna de facto har uppstått som en följd av positiva systematiska förändringar i domstolsprocessen. Om effekten av systematiska ändringar är att man lyckats minska på onödiga rättegångar, väcks frågan om man behöver göra några drastiska ändringar i hur rättegångskostnaderna fördelas mellan parter. I denna undersökning ligger fokuset på RB 21:8 b § och hur den tillämpas i tingsrätterna, men även mera allmänna frågor om rättegångskostnadernas effekt på hela rättsprocessen behandlas kortfattat, eftersom frågan kring hela systemet med hur rättegångskostnaderna fördelas mellan parter starkt tangerar frågan om huruvida den framtida lagstiftningen behöver en mera generös jämningsregel¹³. Och i och med att det i dag förbereds åtgärder för att ta itu med de höga rättegångskostnaderna är *de lege ferenda* något som bör behandlas i en avhandling som fokuserar på rättegångskostnader¹⁴.

I inledningskapitlet presenteras en kort introduktion till ämnet och en presentation av forskningsfrågorna. Metodvalet introduceras även i det första kapitlet. I det andra kapitlet behandlas de grundläggande mänskliga rättigheterna, AtJ och procesströskeln för att diskutera hur dessa inverkar på bedömningen av rättegångskostnadernas fördelning. Dessa bygger grunden för en diskussion om dagens läge kring fördelningen av rättegångskostnaderna kan anses tillfredställande, det vill säga huruvida fördelningen av rättegångskostnader i Finland kan anses uppfylla de krav på rättvisa som ställs av såväl den finska grundlagen som internationella förpliktelser. I det tredje kapitlet behandlas vad som utgör parternas rättegångskostnader, samt den nyaste statistiken om rättegångskostnadernas fördelning i tingsrätterna. I kapitlet presenteras även huvuddragen av regelverket i RB kap. 21 och dessutom de andra nordiska ländernas regelverk kring hur

⁹ Se Viitanen 2011, s. 6-7

¹⁰ Ervasti 2009a, s. 21 och Sarasoja - Carling 2020, s. 39

¹¹ Se <https://yle.fi/uutiset/3-12027276> där det konstateras att folk sällan går till rätten för ärenden vars värde är under 10.000 euro.

¹² RP 29/2015 rd, s. 5

¹³ Se Saranpää 2017, s. 729

¹⁴ JM har kommit ut med en bedömningspromemoria där det diskuteras olika sätt att förbättra på läget med höga rättegångskostnader, se OM 2021:16

rättegångskostnader kan jämkas. I kapitel fyra presenteras paragrafen RB 21:8 b § då målet med avhandlingen är att behandla dess tillämpning i tingsrätterna. I det femte kapitlet presenteras den bakomliggande tanken av den empiriska analysen och vilket material analysen består av. Kapitlet inleds med att diskutera själva forskningsmaterialet och sedan presenteras den kvantitativa delen av avhandlingens analys. Efter detta kapitel börjar den kvalitativa delen av analysen och i kapitel sex och sju presenteras försäkringstvister och arbetstvister för att illustrera vikten av att särskilja mellan olika slags tvister och i dessa kapitel framställs även tankar om behovet av framtida lagstiftning. I det åttonde kapitlet diskuteras avhandlingens centrala resultat och vad som kan härledas ur dessa.

1.2 Forskningsfrågor och avgränsningar

Min huvudsakliga forskningsfråga för denna avhandling är att utreda rättsläget kring möjligheten att jämka ersättningsansvaret för den vinnande partens rättegångskostnader på basen av RB 21:8 b §. I rättslitteraturen har det diskuterats att denna möjlighet är otillräcklig¹⁵. Jag ställde mig skeptiskt till detta utlåtande genast när jag läste det och därmed blev mitt mål att undersöka och analysera om RB 21:8 b §:s tillämpning verkligen är så sällsynt som det hävdas och om paragrafen inte tillämpas tillräckligt i tingsrätterna. Därför präglas avhandlingen av ett kritiskt närmandesätt, eftersom mitt mål är att analysera det som framförts om möjligheten att jämka rättegångskostnader i rättslitteraturen¹⁶. Ett resultat i en studie om dagens rättsläge leder naturligt till frågan om det finns ett behov av att ändra på lagstiftningen eller inte och därför präglas denna avhandling av ett stark *de lege ferenda* perspektiv. Mina forskningsfrågor kan därmed utkristalliseras till:

- 1) *tillämpas möjligheten att jämka rättegångskostnader tillräckligt i tingsrätterna eller inte?* och
- 2) *om det nuvarande rättsläget är otillfredsställande vilka alternativ har vi för att förbättra lagstiftningen eller tillämpningen av RB 21:8 b §?*

För att kunna besvara dessa frågor behövs det även ett visst antal avgränsningar. En av dessa är att i denna avhandling kommer frågor om ersättningen av rättegångskostnader i brottsmål inte att behandlas i större omfattning. Detta är befogat då RB 21:8 b § i huvudsak tillämpas vid civilrättsliga ärenden¹⁷. Ytterligare är ändringssökandet och vad som händer med ersättningsansvaret vid antingen hovrätten eller högsta domstolen inte av direkt intresse för denna avhandling, utan frågor kring hur ändringssökandet kan inverka på fördelningen av rättegångskostnader lämnas åt framtida skribenter. Det är speciellt viktigt att undersöka hur rättegångskostnaderna döms ut i tingsrätterna med tanke på

¹⁵ Se Saarensola 2017, s. 271

¹⁶ Koulu exempelvis har hävdats att den strikta huvudregeln förloraren betalar kan karaktäriseras som drakonisk, se Koulu 2019, "Mistä tapauksessa on kysymys".

¹⁷ Paragrafen kan även tillämpas vid brottsmål, men endast under vissa, särskilda omständigheter, se BRL 9:8 §

att justitieministeriet i framtiden kommer att stärka deras roll som den huvudsakliga rättsinstansen¹⁸. Frågan om rättegångskostnader i förvaltningsärenden är inte heller av centralt intresse i denna avhandling på grund av att förvaltningsrättegångarna är av en annan karaktär än civilrättsliga tvister¹⁹.

1.3 Tidigare litteratur och forskning om ämnet

I denna avhandling ligger fokuset på jämningsregeln i RB 21:8 b § och dess tillämpning, som inte har fått mycket uppmärksamhet i rättslitteraturen. Paragrafen har oftast behandlats relativt summariskt i de flesta allmänna presentationer av processrätten²⁰. Därför fanns det när jag inledde skrivandet en viss rädsla för att det inte skulle finnas tillräckligt med material för att undersöka mina forskningsfrågor. Satu Saarensolas doktorsavhandling ”Oikeudenkäyntikulut ja kohtuullisuus”²¹ publicerades dock 2017 och i hennes avhandling behandlas frågan om tillämpningen av rättegångsbalkens jämningsparagraf 21:8 b §, därmed har hennes avhandling varit en ovärderlig källa för denna undersökning. Även om Saarensolas doktorsavhandling publicerades år 2017 om i stort sett samma ämne som jag valt att skriva om, känns det ändå befogat att skriva en pro gradu-avhandling om samma ämne, eftersom metodvalen och materialet som analyseras av är en annan karaktär än det material som Saarensola använt i sin avhandling²². Dessutom präglas min avhandling av ett kritiskt närmandesätt, vilket även gör det befogat att skriva om samma ämne med tanke på att Saarensolas avhandling är mera i linje med den allmänna uppfattningen om problematiken kring rättegångskostnader²³. Efter Saarensolas avhandling publicerade Antti Jokela en ny upplaga av ”Oikeudenkäyntikulut ja maksuton oikeusapu” i 2019 som kan anses som en bra allmän introduktion till frågorna kring rättegångskostnader och rättshjälp, och i boken presenterar han bland annat jämningsregeln på ett kort, tillfredställande sätt²⁴.

Som följande introduceras avhandlingens metod för att ge läsaren en inblick i hur denna avhandling kommer att försöka bidra till dagens uppfattning om jämningsregeln.

1.4 Metod

I denna avhandling används i huvudsak en rättsdogmatisk metod. Det vill säga en metod vars mål är att producera information om lagen och systematisera den²⁵. Syftet är att försöka förstå det nuvarande

¹⁸ Se OM 2020:20, s. 10 där det tydligt konstateras att tingsrättens roll inom domstolsväsendet kommer att förstärkas.

¹⁹ Se Koulu 2020, s. 68

²⁰ I Frände et.al 2016, kap VII.1, Jokela 2019, kap 4.7.2 och Jokela 2015, s. 420 behandlas den endast kort.

²¹ Saarensola 2017, har underrubriken ”Tutkimus kulujen jakautumisesta taloudellisesti tai muutoin eriarvoisten asianosaisten kesken”.

²² Saarensola fokuserade i huvudsak på hovrätterna och deras tillämpning av RB 21:8 b §, i denna avhandling är det tingsrättsdomar som ligger i fokus.

²³ Se Saarensola 2017 kap. 8

²⁴ Se Jokela 2019, s. 139-144

²⁵ Aarnio 2011, s. 19

rättsläget genom att analysera tingsrättsdomar²⁶ och se vilka slutsatser man kan dra om det nuvarande rättsläget kring RB 21:8 b § på basen av dem. Men metodvalet är inte enbart rättsdogmatiskt utan mitt mål är att utnyttja flera metoder för att få en klar bild av dagens rättsläge i tingsrätterna kring tillämpningen av RB 21:8 b §, varmed man även kan kalla metoden rättssociologisk. Metoden har inspirerats av en metod för att analysera domar kallad Case Law Analysis, vilken högsta domstolen i Estland har utvecklat. Case Law Analysis är ett mera praktiskt sätt att närma sig juridisk forskning, där målet är att erhålla information av till exempel tingsrättsdomar för att se hur olika rättsliga frågor behandlas och döms i tingsrätterna. På detta sätt går det att erhålla mera långtgående information som berör till exempel rättssäkerhet och vilka juridiska frågor domstolarna behöver få klargjorda av en högre rättsinstans. Metoden har använts för att ge högsta domstolen i Estland information om vilka rättsliga frågor som behöver förtydligas av högsta domstolen²⁷. Genom att tillämpa denna metod kan man producera information om det till exempel finns ett behov av prejudikat samt om lagstiftningen behöver förtydligas.

Utöver den rättsdogmatiska och rättssociologiska metoden präglas denna forskning av ett empiriskt närmandesätt i och med att själva avhandlingens mål är att analysera tingsrättsdomar. Som Mika Sutela konstaterat så behövs det mera empirisk juridisk forskning, men för att genomföra detta krävs en hel del kreativitet och ett mångvetenskapligt närmandesätt, eftersom de empiriska metoderna i rättsvetenskapen inte är välutvecklade²⁸. Information om hur rättsväsendet fungerar i praktiken är värdefullt, särskilt när man beaktar att det finns väldigt litet forskning där man faktiskt undersöker tingsrätternas domar²⁹. Värdet av empiri framhävs speciellt i frågor kring rättegångskostnader, eftersom själva problematiseringen av fördelningen av rättegångskostnader mellan parter ofta har sin grund i konkreta siffror³⁰. Genom att göra en kvantitativ analys av statistiken och sedan även analysera domarna med en kvalitativ metod kan denna avhandling behandla själva frågan om rättegångskostnader på ett sätt som går till grunden med hur rättegångskostnaderna fördelas mellan parterna³¹. På detta sätt får man en klarare bild av de problem som föreligger i hur rättegångskostnaderna fördelas samt huruvida rättegångskostnaderna jämkas tillräckligt. Att tillämpa

²⁶ Materialet består av 92 tingsrättsdomar.

²⁷ Se Riigikohus hemsida för en allmän presentation av Case Law Analysis - <https://www.riigikohus.ee/en/case-law-analysis>.

²⁸ Sutela 2016, s. 987 och Ervasti 2007, s. 10

²⁹ Sutela 2016, s. 987 hävdar att empirin i juridiken ännu är vid dess jungfruskede.

³⁰ Se s. 33-37 i OM 2021:16

³¹ En kvalitativ metod används ofta för att fördjupa sig och försöka erhålla ny och mera detaljerad information om någonting. En kvantitativ metod tillämpas ofta för att undersöka och förklara fenomen med numeriska och kvantifierbara data. Se Aaltonen, Lähteenmäki och Nieminen 2021, s. 10. Det är vanligt att man använder den kvantitativa metoden för att erhålla frågeställningar, som man sedan besvarar med en kvalitativ metod, och sedan på basis av de kvalitativa resultaten återgår man igen till en kvantitativ analys, se Cane – Kritzer 2010, s. 955

flera metoder samtidigt kallas triangulering, och målet med triangulering är att erhålla mera djupgående information om ett visst fenomen än genom att endast använda en metod³². Med tanke på att det inte existerar mycket data om rättegångskostnaderna, varken kvantitativ eller kvalitativ data, är det befogat att försöka tillämpa flera metoder för att erhålla information som ger en tillräckligt klar bild om läget kring RB 21:8 b §³³.

Den kvantitativa metoden består av en statistik analys av de domar som erhållits för avhandlingen. Även om materialet i stort sett baserar sig på det som använts i Laura Sarasojas och Chris Carlings studie, måste man ändå göra en separat statistik analys, eftersom det finns en viss skillnad i avhandlingens och studiens material³⁴. Målet är att göra en liknande analys av statistiken som gjorts i Kaijus Ervastis samt Laura Sarasojas och Chris Carlings studier³⁵, det vill säga erhålla statistik om vilka slags summor det rör sig om i civilmål. Denna avhandling bidrar till den pågående diskussion om rättegångskostnader genom att räkna standardavvikelser³⁶. Standardavvikelsen är ett viktigt tal som beskriver spridningen i ett material och genom att erhålla en standardavvikelse kan man sedan analysera om medianen eller medeltalet faktiskt är deskriptiva för vilka slags rättegångskostnader det rör sig om i civilmål.

För att analysera domarna används i denna avhandling en grundad teori-metod. Grundad teori erbjuder en möjlighet att betrakta material både från ett pragmatiskt och ett teoretiskt perspektiv. Metodens tillämpning framskrider i tre steg. Det första steget innebär att man analyserar dokument och erhålla information ur dem som ger indikationer på om det finns likheter och/eller olikheter i materialet. I det andra steget undersöker forskaren mera exakt dessa likheter och olikheter och börjar bygga upp vilka slutsatser kan dras av materialet. När analysen når det tredje steget börjar forskaren utkristallisera vilka slutsatser kan dras på basis av materialet. Metoden erbjuder ett sätt att erhålla information ur, organisera och framföra teorier gällande materialet³⁷. Analysen ska dock ha en teoretisk ram, vilken analysen utgår ifrån, så att forskaren vet vad hen letar efter i materialet. I denna avhandling baseras den teoretiska referensramen på Case Law Analysis, det vill säga målet är att erhålla information om den faktiska tillämpningen av en paragraf i tingsrätterna och dessutom om rättssäkerheten uppfylls vid tillämpningen av paragrafen. Med denna information och den teoretiska

³² Det har hävdats att det effektivaste sättet att erhålla information om förhållandet mellan lag och samhälle är att använda sig av flera metoder, eftersom på detta sätt ser man inte enbart på en del av problemet utan man får en klarare bild av helheten, se Cane – Kritzer 2010, s. 951-952.

³³ Aaltonen, Lähteenmäki och Nieminen 2021, s. 10

³⁴ Det gick inte att få tillgång till alla de domar som använts i Laura Sarasojas och Chris Carlings material.

³⁵ Se t.ex. Ervasti 2005, Ervasti 2009 och Sarasoja – Carling 2020.

³⁶ En standardavvikelse beskriver hur materialets spridning är jämfört med medeltalet se Field 2013, kap. 1.6.3.

³⁷ Se Cane – Kritzer 2010, s. 943-945

utgångspunkten av Case Law Analysis, går det sedan att bedöma om det finns ett behov på prejudikat eller lagstiftning för att klarlägga rättsläget och att överväga om det finns tydliga problem i hur tingsrätterna tillämpat RB 21:8 b §. Ytterligare ger grundad teori en möjlighet att även presentera mera allmänna slutsatser, i och med att det första skedet inte är lika hårt bundet till den teoretiska referensramen³⁸. Därför presenterar jag även vissa allmänna observationer ur materialet som erhållits under den första fasen av analysen. Dessa observationer är viktiga, eftersom, då avhandlingen präglas av ett *de lege ferenda*-perspektiv, det inte går att undvika att presentera mera allmänna observationer, om dessa inverkar på avhandlingens frågeställning om det behövs annorlunda lagstiftning i framtiden. Därför presenterar jag i femte kapitlet allmänna observationer jag erhållit ur materialet. I sjätte och sjunde kapitlet övergår användningen av grundad teori till den andra och tredje fasen av analysen, eftersom målet är att, inom den teoretiska referensramen, dra slutsatser om vilka problem kan anses existera för tillämpningen av RB 21:8 b §.

Genom att analysera tingsrättsdomar och hur rättegångskostnaderna fördelas i dem kan man få fram huruvida jämningsregeln tillämpas tillräckligt och därmed kan man få en överblick av om dagens rättsläge kan anses tillfredställande eller inte. Det är dock endast ett begränsat antal domar som kan bedömas i en avhandling av denna typ och därför kan man inte dra alltför långtgående eller generaliserbara slutsatser om till exempel *de lege ferenda*, eftersom allt material som har att göra med rättegångskostnadernas jämkning³⁹ inte går att presentera på ett tillfredställande sätt i en pro gradu - avhandling. Detta leder till att när man ska presentera slutsatser måste man förvissa sig om att de stöds av det material som används. Men, värdet av denna avhandling är inte enbart bundet till de slutsatser som kan erhållas av materialet, utan målet är även att försöka illustrera den brist på problematisering av rättegångskostnaderna som existerar i dagens rättslitteratur och i den offentliga diskussionen. Därmed kan man säga att metoderna präglas av ett kritiskt närmandesätt, då avhandlingen är ägnad att förhoppningsvis illustrera behovet av en mera djupgående diskussion och analys av problematiken kring fördelningen av rättegångskostnader.

Jag vill ytterligare framföra att även om jag presenterar de andra nordiska ländernas regler kring jämkning av rättegångskostnader är målet inte att göra en rättskomparativ analys, utan att presentera andra länders motsvarande juridiska system kring fördelningen av rättegångskostnaderna för att ge läsaren ett övergripande bild av olika alternativ som har tillämpats i Norden. Med denna information kan man sedan överväga om man kunde anamma något av de andra nordiska ländernas närmandesätt

³⁸ Cane – Kritzer 2010, s. 944

³⁹ Bland annat borde man undersöka andra partskonstellationer, hur rättegångskostnaderna fördelats under andra år och mera specifika slag mål för att få en helt klar bild av jämkningen på basen av RB 21:8 b § i tingsrätterna.

till fördelningen av rättegångskostnader⁴⁰, speciellt med tanke på att de nordiska länderna har relativt liknande rättskulturer till varandra vilket gör det lättare att överföra enskilda paragrafer eller till och med större helheter till den nationella lagstiftningen.

2 Grundläggande rättigheter, AtJ och procesströskeln

2.1 De grundläggande rättigheterna i Finland

I moderna västerländska samhällen är de grundläggande rättigheterna⁴¹ ett centralt byggnadsblock i rättsstaten⁴². I Finland ska de grundläggande rättigheterna skyddas enligt den finska grundlagen 1.2 §. Utöver grundlagen finns det flera internationella instrument om grundläggande rättigheter som förpliktar Finland att skydda dessa rättigheter. De grundläggande rättigheterna har varit en del av Finlands lagstiftning en längre tid, men det var då Finland gick med i ett antal internationella konventioner och förnyade regeringsformen som deras roll som en styrande kraft inom det rättsliga systemet i Finland stärktes⁴³. År 1990 ratificerade Finland den Europeiska konventionen för skydd av de mänskliga rättigheterna⁴⁴. Denna konvention har haft en stark inverkan på utvecklandet av grundläggande- och mänskliga rättigheterna i Finland. Under den senare hälften av 1900-talet och början av 2000-talet har även Europeiska unionens roll som beskyddare av grundläggande- och mänskliga rättigheter ökat⁴⁵, men när det kommer till tolkningen och utvecklandet av de grundläggande- och mänskliga rättigheterna har EKMR haft en mera framträdande roll.

För att en medborgare ska ha en verklig möjlighet att delta i samhället har det ansetts att en av de centrala grundläggande rättigheterna för deltagande är rätten till rättsskydd⁴⁶ och denna rättighet återfinns i GL 21 §. Utöver den finska grundlagen finner vi denna rättighet i flera internationella fördrag bland annat återfinns den i 6 artikeln i EKMR och i artikel 47 i EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna. I och med att Finland har förbundit sig till dessa instrument så styr även Europadomstolens och EU-domstolens rättspraxis tolkningen av vilka förutsättningar som bör uppfyllas för att rättsskyddet verkligen säkerställs. Praxis och principer spelar en viktig roll för

⁴⁰ Om man ser på WJP är de bra jämförelseobjekt i och med att de andra nordiska länderna rankas högst i världen inom kategorin "Civil justice", se <https://worldjusticeproject.org/rule-of-law-index/global/2021/Civil%20Justice/>.

⁴¹ Man uttrycker normalt nationella normer som grundläggande rättigheter och internationella normer som mänskliga rättigheter, se Hallberg et al., kapitel I.1 "Perusoikeuksien suhde ihmisoikeuksiin"

⁴² Pellonpää 2018, s. 598

⁴³ Se Hallberg et al. 2005, kapitel I.1 "Perusoikeuksien kehitys" och "Perusoikeusuudistus"

⁴⁴ Pellonpää 2020, s. 5

⁴⁵ Se Ojanen 2016, s. 140-149

⁴⁶ Hallberg et al. 2005, kapitel I.1 "Perusoikeuksien kehitys" och "Perusoikeusuudistus"

tryggandet av grundläggande rättigheterna, eftersom det sällan är möjligt att stifta så specifika lagar att de kunde förutspå alla situationer där individers rättsskydd behöver tryggas⁴⁷.

EU:s domstolar och Europarådets domstol kan även döma Finland för överträdelser av fördragen, vilket Europadomstolen gjort i flera fall när det gällt rättsskyddet och speciellt för brott mot rätten att få sitt ärende skött av en domstol inom en skälig tid⁴⁸. Problematiken gällande de långa rättegångstiderna ledde till stiftandet av en ny lag om gottgörelse för dröjsmål vid rättegång (362/2009), vilket tydligt uppvisar Europadomstolens roll kring formandet av nationella normer. Men för att återkomma till hur rättsskyddet ser ut i den finska grundlagen bör vi se på GL 21 §, där rättsskyddet formulerats som:

”Var och en har rätt att på behörigt sätt och utan ogrundat dröjsmål få sin sak behandlad av en domstol eller någon annan myndighet som är behörig enligt lag samt att få ett beslut som gäller hans eller hennes rättigheter och skyldigheter behandlat vid domstol eller något annat oavhängigt rättskipningsorgan.”

Målsättningen med denna paragraf är att trygga medborgares rättsskydd genom att alla ska ha en rätt att få sin sak behandlad av en domstol (eller motsvarande organ). Därmed måste alla ha en verklig möjlighet till att föra sitt ärende till en domstol varvid, föga överraskande, allt för höga rättegångskostnader kan fungera som ett verkligt hinder för denna rätt⁴⁹. Det betyder också att staten bör, när rättegångskostnaderna stiger till en nivå där vanliga medborgare hindras från att föra sitt ärende till rätten, ta itu med problemet, eftersom det är staten som ansvarar för detta enligt GL 1.2 § och 22 §. Sverige har exempelvis helt och hållet varit tvungen att ändra på tidigare högsta domstols praxis kring hur rättegångskostnader fördelas mellan parter, eftersom den rådande praxisen ansågs stå i strid med EKMR⁵⁰. Detta illustrerar att när man överväger huruvida det finns ett behov av att ändra på nationell lagstiftning kan man inte enbart utgå ifrån de nationella normerna och det nationella rättstänkandet, utan när man överväger tryggandet av rättsskyddet måste man även ta i beaktande EKMR.

I GL 21.2 § stiftas ytterligare om mera specifika rättsliga garantier vilka bör uppfyllas så att rättsskyddet kan anses uppnått. Till dessa hör bland annat handläggningens offentlighet, rätten att bli

⁴⁷ Hallberg et al. 2005, kapitel I.1 ”Perusoikeuksien kehitys” och ”Perusoikeusuudistus”

⁴⁸ Pellonpää 2020, 385

⁴⁹ Se Saarensola 2017, s. 220–225, och Äärelä ja Näkkäljärvi v. Suomi, 2001. Dock måste man beakta att Europadomstolen sällan har ansett att höga rättegångskostnader utgör en överträdelse av artikeln, dock kan högra domstolsavgifter lättare fungera som ett sådant hinder. Se Pellonpää 2018, s. 557 och Hirvelä – Heikkilä 2017, s. 362. I fallet *Beslic v Croatia* fann Europadomstolen att det skett en överträdelse av art. 6 i EKMR, eftersom en privatperson hade dömts att betala statens rättegångskostnader, se *Beslic v. Croatia* (2016) punkt 122.

⁵⁰ Se NJA 2012 s. 896, punkt 18-22 och NJA 2015 s. 374, punkt 21.

hörd och rätten att få motiverade beslut, vilka ska tryggas genom lag. Paragrafen och dess moment är inte uttömmande utan som det konstateras i lagens förarbeten omfattar människors rättsskydd bland annat också en rätt att välja sitt eget biträde och en möjlighet till rättslig hjälp, vilket oftast ansetts innebära att medborgare ska ha rätt till någon form av rättshjälp⁵¹.

I EKMR finns det ett krav på att medlemsstater ska garantera att människor inte utesluts från sina möjligheter till rättegång (*access to court*) på grund av deras ekonomiska situation⁵² och allt för höga rättegångskostnader⁵³. Dock är själva rättigheten inte villkorlös, utan när man bedömer om *access to court* uppfylls är det fråga om en helhetsbedömning där flera faktorer kan inverka på bedömningen om denna del av rättsskyddet uppfylls eller inte⁵⁴. När man bedömer om rättegångskostnaderna fungerar som ett hinder för en parts rätt till rättsskydd ska man pröva om reglerna om rättegångskostnaderna är proportionella⁵⁵. Därför behöver man, då man överväger huruvida de höga rättegångskostnaderna verkligen utgör ett hinder för *access to court*, en klar helhetsbild av situationen kring hur rättegångskostnaderna fördelas mellan parter.

När vi betraktar rättsskyddet går det inte att förbise kravet på rättssäkerhet som en central del av rättsskyddet. Rättssäkerheten förutsätter att domstolarnas domar är förutsebara⁵⁶, alltså domstolarna ska döma likadana fall likadant, och fall med olikheter olik, detta innebär att människor ska kunna förlita sig på att domstolen behandlar alla jämlikt. Med flexibla normer kan man förstås inte följa en absolut rättssäkerhet, men flexibla normer kan ge en möjlighet att "... betrakta innehållsmässiga värden (rättvisa) i bedömningsverksamheten"⁵⁷. Detta kan man förstå sålunda att flexibla normer erbjuder den som till exempel bedömer ett mål att mera flexibelt betrakta diverse omständigheter vid bedömningsverksamheten som sedan kan leda till att normen tillämpas eller inte tillämpas. När man tillämpar flexibla normer blir det alltså en balansgång mellan förutsebarhet och flexibilitet.

Grundrättigheterna är viktiga för lagtillämpningen och även när man överväger det eventuella framtida lagstiftningsarbetet är det viktigt att dessa beaktas, eftersom det lätt blir så att om dessa förbises, så blir man om några år tvungen att göra en korrigerande lagstiftning i och med att till exempel rättssäkerheten inte beaktats tillräckligt väl vid lagförberedningsarbetet⁵⁸.

⁵¹ RP 309/1993 rd, s. 78–79

⁵² Golder v. United Kingdom (1975) punkt 35–36

⁵³ Pellonpää 2018, s. 557–558 och Hirvelä - Heikkilä 2017, s. 304-305.

⁵⁴ Pellonpää 2020, s. 340

⁵⁵ Hirvelä – Heikkilä 2017, s. 362

⁵⁶ Se Zila 1990, s. 284.

⁵⁷ Tieteen termipankki – oikeusvarmuus (oikeusteoria)

⁵⁸ Även om som Nuotio påpekar i Tieteen Termipankki så är rättssäkerheten inte en självklarhet, utan det är lagstiftaren som ska bedöma hur mycket rättssäkerhet det förutsätts av t.ex. en lag.

2.2 ”Access to Justice” och procesströskeln

2.2.1 Access to justice

”Access to justice” eller tillgång till rättskipning-rörelsen är en rörelse vars målsättning är att alla individer ska ha tillgång till rättvisa i samhället. Målet är att alla har verklig tillgång till rättvisa och den rent formella möjligheten är inte vad som ska bedömas när man överväger huruvida människor har tillgång till rättsskipning eller inte, utan man ska se på den faktiska möjligheten som individer har för att få rättvisa⁵⁹. Tillgång till rättvisa har ansetts vara en grundrättighet och tillgång till rättegång är starkt sammanlänkad med tillgång till rättvisa. För att individers rättigheter ska tryggas måste de ha tillgång till ett organ som tryggar rättigheter och skyldigheter på ett opartiskt sätt.⁶⁰ Individer ska ha en faktisk tillgång till organet och besluten som organet ger ska vara rättvisa i det enskilda fallet och ska vara rättvisa på en samhällelig nivå⁶¹.

AtJ-rörelsen har sitt ursprung i 1960-talets USA, och rörelsens grundtanke utgick från att individer ska ha en verklig möjlighet till rättvisa, men att de facto fanns det tre hinder för detta: 1) ekonomiska hinder, 2) organisatoriska hinder och 3) inbyggda hinder i processen.⁶²

För korrigerandet av dessa brister har AtJ-rörelsen framskridit i tre skeden. Det första skedet handlade om att människor som inte hade medel att själva bekosta sina rättegångar skulle få tillgång till rättsskipning oavsett vilken socio-ekonomisk bakgrund de härstammade från. Det ansågs att rättshjälpen skulle hjälpa människor överkomma det ekonomiska hindret till rättsskipning⁶³. Detta första skede i AtJ, och AtJ överlag, har i Finland börjat diskuteras aktivt efter underrättsreformen, då underrättsreformen lett till att rättegångarna blivit så mycket dyrare⁶⁴. I litteraturen hänvisas ofta till att människor ska ha råd med sina rättegångar och man argumenterar för detta ur ett AtJ perspektiv⁶⁵. Argumentationen baserar sig inte nödvändigtvis på tanken att rättshjälpen ska utvidgas, även om detta också diskuteras i lagförberedningsarbetet⁶⁶, utan diskussionen handlar ofta om att alla ska ha rätt till rättegång oavsett sin ekonomiska situation, därmed utgör de höga rättegångskostnaderna ett hot till detta och därför bör man lösa problemet med de höga rättegångskostnaderna.

⁵⁹ Ervasti 2011b, s. 349 och Nylund 2014, s. 327

⁶⁰ Letto-Vanamo 2017, s. 233

⁶¹ Cappelletti – Garth 1978, s. 182, Ervasti 2011b, s. 349 och Ervasti – Mäki-Petäjä-Leinonen 2021, s. 630

⁶² Letto-Vanamo 2017, s. 234-235 och Ervasti 2011b, s. 350

⁶³ Cappelletti – Garth 1978, s. 197

⁶⁴ Saarensola 2017, s. 218

⁶⁵ Se t.ex. Saarensola 2017 kap. 6., Niemi 2020, s. 1258

⁶⁶ OM 2021:16, s. 114

Det andra skedet av AtJ handlade om att bättre skydda sociala intressen genom att bland annat skapa organisationer som kunde skydda dessa intressen⁶⁷. Målet var att införa organ, som ombudsmän och nämnder, för att skydda större grupper och ofta även för att fungera som ett alternativ till en rättegång. Tanken var att tvisten skulle kunna lösas av dessa organ i en mindre arbetsdryg process. Men dessutom var målet att erbjuda möjligheter att föra talan i mål som handlade om samhällseliga intressen, såsom i form av grupptalan i vilka bland annat konsumenter de facto skulle kunna föra rättegångar mot stora sammanslutningar i större och mera invecklade frågor.⁶⁸

Det tredje skedet av AtJ handlade om utvecklingen av alternativa sätt att lösa dispyter då man insåg att det traditionella sättet att hantera konflikter inte nödvändigtvis var det bästa⁶⁹. Man ville införa mindre konfliktfyllda processer, eftersom man ansåg att det skulle varit väldigt svårt att lösa alla tvister på ett tillfredsställande sätt i traditionella rättegångar⁷⁰. Detta var ett ytterligare sätt att ta itu med de höga kostnaderna och de allt för långa väntetiderna för rättegångarna. I Finland ser man skedets effekt i och med den ökande betydelsen av förlikning, medling och andra liknande sätt att lösa tvister utanför och innanför rättssalen⁷¹. Idag är det allt mera vanligt att tvister löses utanför en huvudförhandling, vilket kan ses som ett tecken på att denna väg har haft en avsevärd inverkan på det finska rättsväsendet⁷².

Problemet är att detta tredje skede idag verkar ha hamnat i skymundan i den offentliga och rättslitterära diskussionen⁷³. Man ser allt för sällan att i diskussionen kring rättegångskostnaderna tas upp den aspekten att de ”höga” rättegångskostnaderna kan leda till en ökad vilja att utnyttja dessa alternativa möjligheter till att lösa tvister. När man exempelvis läser justitieministeriets förslag eller HD:s utlåtande om JM:s bedömningspromemoria diskuteras det att människor allt mera utnyttjar domstolsmedling, men inte i de positiva ordalag som man kunde diskutera dem i⁷⁴. Medlingen har

⁶⁷ Ervasti 2011b, s. 350

⁶⁸ Letto-Vanamo, s. 235

⁶⁹ Ervasti 2011a, s. 8

⁷⁰ Letto-Vanamo 2017, s. 240

⁷¹ Anna Nylund konstaterar att även de första AtJ vågorna inte hade en stor inverkan i Norden, så går den tredje vågens inverkan att särskilja i Norden, se Nylund 2014, s. 326

⁷² Siro – Aaltonen 2019, s. 773-777

⁷³ Även det andra skedet skulle få diskuteras mera i den finska diskussionen om hur rättegångskostnaderna fördelas, eftersom det finns avsevärda internationella skillnader i var olika slags ärenden behandlas. I Hodges, Vogenauer och Tulibacka 2010, s. 41-43 och 51 finns det klar empiri om skillnader i hur stora kostnader personer hamnar och betala för att få diverse ärenden behandlade. På s. 51 finns det en presentation om hur läkarfel behandlas i olika länder, då det skett ett läkarfel så finns det avsevärd skillnader i hur dyra sådana ärenden blir för personer. I Finland har man väldigt låga kostnader för ett ärende angående ett läkarfel jämfört med de andra länderna i studien. Detta visar att när man diskuterar och överväger rättegångskostnaderna och deras fördelning i Finland, vore det bra att, speciellt från ett AtJ-perspektiv, behandla hur det finländska systemet möjliggör att människor får tillgång till sina rättigheter mera holistiskt, och inte enbart fokusera på rättegångar.

⁷⁴ Se Lausunto oikeudenkäyntikuluja riita-asioissa koskevasta arviomuistiosta, punkt 9 och OM 2021:16, s. 39

beskrivits som ett mera ”flexibelt, snabbare och billigare sätt att lösa tvister”⁷⁵, men samtidigt verkar det som om att medling utnyttjas mera idag inte har beaktats som en positiv sak i dessa två utlåtanden. Det verkar i den finska rättsliga diskussionen finnas en viss blindhet för att försöka innefatta medlingen i diskussionen kring rättegångskostnader. Detta förbiseende motiveras med att man anser att människor, oavsett möjligheten till medling, ska ha tillgång till en rättegång vid behov⁷⁶, men sedan förbiser man helt och hållet den effekt som medlingen kan ha på den totala utvecklingen av rättegångskostnaderna. Jag återkommer till detta tema i senare kapitel.

I Finland har diskussionen kring access to justice-rörelsen ofta handlat om problematiken kring rättegångskostnader⁷⁷. Det anser jag att är en miss i den finska rättslitteraturen, eftersom vi bör ha en holistisk bild av hela utvecklingen av människors möjligheter att nå rättsskipning, då vi beaktar AtJ:s målsättning gällande verklig tillgång till rättvisa. Därmed kan man inte bara fokusera på tillgången till rättegång⁷⁸. Inom AtJ-rörelsen har det även argumenteras för att en situation där alla tvister löses i domstol skulle vara horribelt och att det är viktigare att människor löser sina tvister utanför denna institution⁷⁹. Därmed har man till en viss mån ignorerat grundtanken i AtJ-rörelsen i Finland, det vill säga att människor ska ha en verklig tillgång till rättvisa, och att detta kan förverkligas på olika sätt⁸⁰.

Till näst presenteras konceptet procesströskel. Procesströskeln är sammanlänkad med frågan om access to justice⁸¹, eftersom procesströskeln används för att beskriva hur lätt eller svårt det är för människor att inleda en rättegång och byggt in i tröskeln finns det därmed en ekonomisk dimension, vilket kan anses nära förknippat med den första förutsättningen i AtJ.

2.2.2 Procesströskel

Procesströskeln är en term som man använder för att beskriva hur hög den verkliga tröskeln till en rättegång är för individer. Termen innefattar alla de hinder som en individ måste överkomma för att vara färdig att föra sin sak till rätten. Den är inte bunden till den formella procesströskeln utan det handlar om de verkliga faktorer som inverkar på en individs motivation och villighet att inleda en rättegång.⁸² Tröskeln består av ett flertal mindre faktorer, men dessa olika delfaktorer kan och har

⁷⁵ OM 2021:16, s. 9, Hodges, Vogenauer och Tulibacka 2010, s. 93 samt Nylund 2014, s. 328-329

⁷⁶ OM 2021:16, s. 42

⁷⁷ Se Ervasti 2011b, s. 351 och Viitanen 2011, s. 3-4

⁷⁸ Ervasti – Mäki-Petäjä-Leinonen 2021, s. 630

⁷⁹ Ervasti 2011b, s. 351

⁸⁰ Det tredje skedet handlar ju explicit om att man ska upphäva onödiga processuella hinder till AtJ, varmed domstolsmedling kan anses som ett sätt att minska på processhinder. Se Ervasti 2011b, s. 350

⁸¹ Se Leskinen 2002, s. 639

⁸² Se Koulu 2020, s. 68-69 och Ervasti 2011b, s. 352

ofta delats in i två huvudkategorier: den ekonomiska tröskeln och den mentala tröskeln. Den mentala tröskeln består av både sociala- och psykologiska faktorer⁸³.

Den psykologiska tröskeln kan påverkas av hur tidskrävande och enerverande processen kan antas vara. Man kanske inte vill föra ärendet till rätten, då detta kräver en hel del tid och energi av individen. Dessutom inverkar även den egna uppfattningen om chansen till framgång på den psykologiska tröskeln⁸⁴. En person kan också ha bristande information om vilka möjligheter hen har att skydda hens rättigheter i domstolen och kan därför låta bli att väcka talan⁸⁵. Socialt kan det handla om att man inte vill föra ärendet till rätten för att man känner personen som man ska väcka talan emot och man vet att det skulle orsaka en massa problem i den sociala omgivningen eller att man skulle stämplas som en bråkmakare⁸⁶. Men det kan även handla om att en individ hör till en viss kultur som ser tvistande i rätten som en tabu och därför låter individen bli att väcka talan⁸⁷.

Den ekonomiska tröskeln är kanske den som går lättast att förklara, eftersom den handlar om huruvida personen kan tänka sig bära på de kostnader som kan uppstå som en följd av rättegången. Procesströskeln har ofta i den finska rättslitteraturen ansetts vara starkt relaterad till frågan om rättegångskostnader⁸⁸, då höga rättegångskostnader uppenbarligen höjer på procesströskeln. Diskussionen om de andra faktorerna, som inverkar på tröskeln, har fått mindre utrymme i den offentliga och rättslitterära diskussionen⁸⁹. Man bör dessutom komma ihåg att när man talar om procesströskeln ska man vara specifik gällande vems tröskel man talar om, eftersom ett bolag eller en väldigt förmögen individ kan ha en annan tröskel än en typisk arbetstagarare. Därför har man ofta i rättslitteraturen tagit en medelinkomsttagares procesströskel som utgångspunkt för forskningen kring procesströskeln⁹⁰. I denna avhandling är även utgångspunkten när procesströskeln diskuteras att det är fråga om en medelinkomsttagares procesströskel, inte till exempel en låginkomsttagares tröskel.

Även om diskussionen i den finska rättslitteraturen har präglats av de negativa faktorerna kring procesströskeln bör man komma ihåg att procesströskeln även har en positiv inverkan på

⁸³ Koulu 2020, s. 70. Koulu delar upp dessa kategorier i flera faktorer: ”information, psykologisk, social och kulturell”, själv hävdar jag att information och psykologisk i stort sett är samma, dessutom är den sociala och kulturella väldigt nära varandra och jag anser att de kan klassas under samma faktorer och gör det i denna avhandling. Även Markus har på ett liknande sätt valt att indela procesströskeln i mentala och ekonomiska faktorer, emedan jag själv anser att den sociala även behövs för att den sociala omgivningen definitivt spelar en roll när det kommer till en människas villighet att inleda en tvist, se Markus 2019, s. 107

⁸⁴ Koulu 2020, s. 69 och s. 71

⁸⁵ Koulu 2017, s. 17

⁸⁶ Ibid., s. 17

⁸⁷ Ibid., s. 19

⁸⁸ Koulu 2020, s. 68

⁸⁹ Saarensola 2017, s. 3-4 och fotnot 1-2

⁹⁰ Koulu 2020, s. 69

rättsväsendet, eftersom en tillräckligt hög tröskel leder till en minskning av onödiga rättegångar⁹¹. Som Risto Koulu konstaterar så är det helt och hållet nödvändigt att det finns en tillräckligt hög procesströskel, eftersom den låga tröskeln annars lockar medborgare till att väcka protesträttegångar, rättegångar för att reta motparten eller alternativt till att väcka ett mål för att uppleva någon form av emotionell tillfredsställelse av rättegången⁹². Ytterligare kan en tillräckligt hög ekonomisk tröskel (rättegångskostnader) anses ha en beteendestyrande effekt i och med att det antas att människor är mera villiga att följa sina civilrättsliga obligationer om de är rädda för en rättegång⁹³. Därför är det viktigt när man diskuterar den ekonomiska procesströskeln att överväga såväl vilken positivt som negativ effekt rättegångskostnaderna kan ha.

3 Rättegångskostnader och deras fördelning i Finland och i de andra nordiska länderna

3.1 Rättegångskostnader

3.1.1 Vad rättegångskostnaderna består av

Med rättegångskostnader avser man de kostnader som orsakas parterna av att de deltar i rättegången. Man har traditionellt delat in rättegångskostnaderna i rättegångsavgifter och egentliga partskostnader och det är partskostnaderna som i nästan alla mål utgör en substantiell kostnad för parterna.⁹⁴ Domstolsavgifterna består av den avgift som parterna måste betala till domstolen för att få sitt ärende behandlat vare sig det är fråga om en rättegång eller en ansökan. Om dessa avgifter stiftas det om i lag om domstolsavgifter (1455/2015). I lagen nämnda avgifter har sedermera ändrats genom förordning och till exempel idag måste man betala 530 € för att få ett dispositivt tvistemål behandlat i rätten⁹⁵. Enligt nyss nämnda lag är det den som inleder talan som ska betala domstolsavgiften (L om domstolsavgifter 6 §).

Men även om domstolsavgiften oftast är relativt liten jämfört med de andra kostnaderna som uppstår vid en domstolsbehandling, bör man beakta att detta inte betyder att denna kostnad inte skulle kunna höja på tröskeln för att föra sitt ärende till rätten. Att man ville höja på procesströskeln var till exempel en av orsakerna att man 2015 valde att höja på rättegångsavgiften, eftersom det ansågs att detta skulle

⁹¹ Även om vissa ändå förekommer se t.ex. Saarensola 2017, s. 11 där hen skriver om ett mål där en käre hade yrkat på en ersättning på 2,50 euro för att hans pizza varit för dyr. Domstolen hade konstaterat att när man jämför detta yrkande med vad porton varit så fanns det inget skäl att pröva ärendet i en rättegång.

⁹² Koulu 2020, s. 73

⁹³ RP 191/1993 rd, s. 3–4

⁹⁴ Se Jokela 2019, s. 5, Halijoki 2000, s. 205 och Ervo 1999, s. 65

⁹⁵ Man höjde på avgifterna i Justitieministeriets förordning om justering av de avgifter som nämns i 2 § i lagen om domstolsavgifter (1122/2021) för att motsvara ökningen i penningvärdet sedan 2015.

öka på domstolsavgifternas styrningseffekt och förbättra domstolarnas ekonomi⁹⁶. Jukka Siro och Mikko Aaltonen har dessutom visat att ökningen av rättegångsavgiften har lett till en minskning av tvister i tingsrätterna, varmed man kan anta att denna ökning av avgiften i alla fall till viss mån inverkat på mängden tvister som väcks⁹⁷.

Kostnaderna för den egna rättegången är som sagt ofta stora och har stadigt stigit sedan 1993. Men det är inte alls ovanligt att personer har en rättegångsförsäkring som är införlivad i någon annan försäkring⁹⁸ eller så kan de vara berättigade till rättshjälp⁹⁹. Själva försäkringen ersätter oftast partens egna kostnader upp till en viss gräns till exempel 15 000 euro. Rättshjälpen fungerar så att partens egna kostnader ersätts endera helt och hållet av staten eller så kan rättshjälpen innefatta en självriskandel. Men ingendera av dessa skyddar en part som förlorar en rättegång mot att i de flesta fall vara tvungen att ersätta motpartens rättegångskostnader¹⁰⁰. Huvudregeln är nämligen att den förlorande parten ersätter den vinnande partens rättegångskostnader vid ett dispositivt tvistemål. Själva huvudregeln har formulerats klart och tydligt i RB 21:1 §, enligt vilken:

”Den part som förlorar målet är skyldig att ersätta alla motpartens skäligen rättegångskostnader som föranletts av nödvändiga åtgärder, om inte något annat bestäms i lag.”

I början av paragrafen formuleras huvudregeln tydligt och det är klart att den förlorande parten ska ersätta den vinnande partens rättegångskostnader, men enligt paragrafen kan den förlorande partens ersättningsansvar begränsas om rättegångskostnaderna inte är skäligen eller nödvändigen. Det finns därmed en skälighetsbedömning inbyggd i denna paragraf, enligt vilken domaren ska bedöma vilka av den vinnande partens kostnader kan anses vara skäligen. Det krävs dock att parten yrkar på att rättegångskostnaderna varit onödigen eller oskäligen, enligt åberopsbördan, för att domstolen ska kunna göra denna bedömning¹⁰¹.

Då ena parten förlorar ett fall bestäms de kostnader hen är tvungen att ersätta till den vinnande parten enligt RB 21:8 §, som lyder som följande:

⁹⁶ RP 29/2015 rd, s. 5 och 21

⁹⁷ Siro – Aaltonen, 2019, s. 765, dock bör man beakta att Siro och Aaltonen själv hävdar att denna inverkan troligtvis inte varit avsevärd.

⁹⁸ T.ex. IF:s hemförsäkring innefattar oftast en rättegångsförsäkring, se deras webbsida:

<https://www.if.fi/henkiloasiakkaat/vakuutukset/kotivakuutus/kotivakuutusvertailu>.

⁹⁹ I vissa fall kan även t.ex. fackföreningen erbjuda rättshjälp som även ersätter motpartens rättegångskostnader vid en förlust, se Koulu 2020, s. 151

¹⁰⁰ Om man inte har en värdigt omfattande rättsförsäkring t.ex. If.fi erbjuder en mera omfattande rättsförsäkring för bolag, men det kostar förstås extra -

https://www.if.fi/yritysiasiakkaat/vakuutukset/vastuuvakuutukset/oikeusturva?gclid=CjwKCAjwgviIBhBkEiwA10D2j72n8o-F28ZBI9yCe5qFyrscYimK8M2Jic9Y413Mf4ifB_9ZJ6fI_RoC5A8QAvD_BwE&gclid=aw.ds

¹⁰¹ Se Frände et al. 2016 kap. I.3 Prosessioikeuden oikeuslähteet, normit ja peruskäsitteet.

”Ersättningsbara rättegångskostnader är kostnaderna för förberedande av rättegången och för utförande av talan vid domstolen samt för ombudets eller biträdets arvode. Ersättning betalas också för det arbete som rättegången föranlett parten och för förlust som direkt ansluter sig till rättegången”.

Part ska alltså ersättas för det arbete hen och hens biträde satt på fallet före och under domstolsbehandlingen, vilket innebär att de förberedande åtgärder som till exempel inskaffandet av bevisning, förlikningsförhandlingar¹⁰² och andra liknande förberedande åtgärder ska ersättas av den förlorande parten. För tidsförlust och eget arbete kan part, om också mycket sällan, bli ersatt för den tid som parten satt på rättegången, där man ersätter det att parten kommit till rättegången och såtillvida förlorat en dagslön och även det att parten till exempel har suttit hemma på kvällarna och arbetat med fallet¹⁰³. I praktiken får den vinnande parten sitt rättegångsbiträdes arvode ersatt av den förlorande parten, så länge dessa kostnader har orsakats av nödvändiga åtgärder och arvodet som betalats till biträdet kan anses vara skäligt. Vad som anses vara ett skäligt arvode för det egna biträdet specificeras i regeringspropositionen¹⁰⁴ och advokatförbundets allmänna principer om advokatarvoden¹⁰⁵, som i stort sett följer de riktlinjer som finns i regeringspropositionen. Tillsammans bildar alla dessa moment en väldigt stor kostnad för parterna, speciellt den förlorande parten då hen står för såväl de egna kostnaderna som motpartens kostnader¹⁰⁶. Det bör dock påpekas att det har hävdats att genom att ändra på enstaka bestämmelser går det inte att åtgärda problematiken med hur ersättningsansvaret fördelas mellan parterna¹⁰⁷. Det är sannolikt att det krävs en mera övergripande ändring av själva rättegångssystemet för att åstadkomma lägre rättegångskostnader för parter.

För att även få en verklig insikt i hur stora dessa kostnader är, bör man se på den nyaste statistiken, som är från år 2019 och som bra beskriver hur rättegångskostnaderna och deras fördelning ser ut i dag.

3.1.2 Allmän statistik om rättegångskostnader

När man analyserar statistiken gällande rättegångskostnaderna i civilmål finns det flera olika moment som är intressanta och som borde diskuteras aktivt av rättslärda och i offentligheten. Eftersom det

¹⁰² RP 107/1998 rd, s. 18 och Jokela 2019, s. 87

¹⁰³ Jokela 2019, s. 93

¹⁰⁴ RP 191/1993 rd, s. 16

¹⁰⁵ [Anvisning om advokatarvoden – Finlands Advokatförbund](#)

¹⁰⁶ Fastän det egna ansvaret oftast begränsas av rättsgångsförsäkringen eller rättshjälpen.

¹⁰⁷ Jokela 2015, s. 391

inte är möjligt att presentera alla dessa moment i en pro gradu -avhandling, har jag valt att fokusera på statistik som kan inverka på hur man ser på *de lege ferenda* behovet av RB 21:8 b §.

Medianen för de rättegångskostnader för vilka det krävdes ersättning¹⁰⁸ för var 9 200 euro för kändanden och 10 246 euro för svaranden¹⁰⁹. Själva medeltalet för de kostnader som parterna yrkat på var 14 884 euro för kändanden och 17 513 euro för svaranden¹¹⁰. Denna skillnad mellan median och medeltal kan troligtvis förklaras med att det har blivit allt mera vanligt att man tvistar om invecklade (dyra) ärenden, som sedan leder till att medeltalet stiger, medan medianen inte stiger lika avsevärt¹¹¹. Det är ändå uppenbart att det handlar om stora rättegångskostnader som yrkas oberoende av om man ser på medianen eller medeltalet.

De summor som yrkades på när man utesluter effekten av rättshjälpen var ännu högre. Medianen i dessa fall var 10 824 euro för kändanden och 12 028 euro för svaranden¹¹². Dessa medianer betyder att det en stegring på 22 procent för kändandens och 61 procent för svarandens rättegångskostnader sedan 2008 och jämfört med 1995 så var detta en tredubbling för både kändanden och svaranden. Överlag har även rättegångskostnadsyrkanden där det yrkas på över 10 000 euro stigit avsevärt sedan 2008¹¹³. Själva tillväxten av rättegångskostnaderna har vuxit i fall där det är en privatperson som väckt talan, och dessutom är det mera vanligt att privatpersoner väcker talan i mål med ett stort intresse jämfört med tidigare år.¹¹⁴

Ett annat intressant tal i statistiken, som man bör beakta, är rättegångsriskens¹¹⁵. Rättegångsriskens betyder att man räknar hur stora parternas gemensamma yrkanden är. Rättegångsriskens berättar dock inte hur mycket den förlorande parten *de facto* måste betala, utan endast hur stora parternas gemensamma yrkanden varit.

Medianen för rättegångsriskens var 15 343 euro år 2019. Men även om det låter som en relativt hög risk, så har positivt nog rättegångsriskens inte ökat i samma takt som tvistens intresse sedan 2008. Rättegångsriskens hade stigit med 23 procent, medan tvistens intresse hade stigit med 43 procent¹¹⁶. Överlag har alltså intresset som man tvistar om stigit men också rättegångskostnaderna, vilket innebär att det allt flera tvister gäller mera värdefulla och invecklade rättsfrågor och därför är det logiskt att

¹⁰⁸ Det vill säga själva mängden som parterna ansökte ersättning för och inte den dömda ersättningen.

¹⁰⁹ Sarasoja – Carling 2020, s. 3

¹¹⁰ *Ibid.*, s. 36

¹¹¹ Se *Ibid.*, s. 38. En median påverkas överlag inte lika starkt av extrem värden som t.ex. medeltalet, se <https://www.investopedia.com/terms/m/median.asp>.

¹¹² Sarasoja – Carling 2020, s. 37

¹¹³ *Ibid.*, s. 37-38

¹¹⁴ *Ibid.*, s. 43 och s. 25

¹¹⁵ *Ibid.*, s. 38

¹¹⁶ *Ibid.*, s. 38-39

även rättegångsriskerna är högre. Detta innebar dock att i 41 % av tvistemålen som lösts i huvudförhandling, så var rättegångsriskerna större än värdet på själva tvisten.¹¹⁷ Det bör påpekas att rättegångsriskerna är starkt sammankopplade med hur lång tvisten är det vill säga desto längre tvist desto högre rättegångsrisk¹¹⁸. Intressant nog förklaras den ökade rättegångsriskerna delvis av att det skett en markant ökning i parternas rättegångskostnader i tvister där det är två privatpersoner som tvistar sinsemellan. Rättegångsriskerna i dessa slags tvister har tredubblats från 1995 och jämfört med 2008 har risken stigit med 62 %¹¹⁹.

För småmålsärenden (tvistens intresse under 10 000 euro) hade rättegångsriskerna inte stigit avsevärt sedan 2008, utan det är i huvudsak fråga om att man tvistar om större ärenden som leder till en större rättegångsrisk¹²⁰. Medianen för tvistens intresse var 25 000 euro och hade därmed stigit med 43 % sedan 2008¹²¹. Denna trend är dock inte jämnt fördelad och i vissa slags tvister var medianen för intresset tydligt större än i andra.

I arbetstvister var medianen för tvistens intresse högre, 34 133 euro, än det allmänna genomsnittet, även om intresset för tvisten har sjunkit jämfört med 2008. Medan i tvister som gällde försäkringsavtal eller tvister om fasta saker steg medianen till över 100 000 euro på intresset som tvisten handlade om. Detta tyder överlag på att trenden är att man allt mera för mera ekonomiskt värdefulla ärenden till rätten och att dessa tar en längre tid att behandla¹²². Överlag är det väldigt intressant att tvister mellan privatpersoner är ett av de områden där medianen stigit väldigt mycket. Medianen för intresset som privatpersonen tvistar om sinsemellan är 33 388 euro jämfört med 12 230 euro 2008. Detta visar att det inte enbart är fråga om att det är stora starka samfund som tvistar med den svaga enskilda individen som lett till att rättegångskostnaderna stigit i den omfattning de gjort¹²³, utan att det handlar om att privatpersoner för ärenden med allt större intressen till rätten. Men även om privatpersoner sinsemellan tvistar i mål med allt större intressen, bör vi beakta att den högsta

¹¹⁷ Se Sarasoja – Carling s. 35-39, det var dock en förbättring jämfört med 2008, men detta kan ändå inte sägas vara ett tillfredställande läge. Man bör även beakta att det att rättegångsriskerna är större än tvistens intresse inte innebär att den förlorande parten betalar för denna summa, eftersom de egna rättegångskostnaderna ofta begränsas av en försäkring eller rättshjälp.

¹¹⁸ Ibid., s. 43

¹¹⁹ Ibid., s. 42

¹²⁰ Sarasoja – Carling 2020, s. 38-42

¹²¹ Ibid., s. 39

¹²² Ibid., s. 23-24

¹²³ Dessutom är det ofta så att de höga rättegångskostnaderna döms ut till privatpersonen då hen är kändande (Sarasoja – Carling 2020, s. 2), orsaken till att privatpersonen ofta döms till höga rättegångskostnader i denna partskonstellation är något som definitivt borde undersökas mera i framtiden.

medianen av utdömda rättegångskostnaderna finns i fall där partskonstellationen var ett samfund mot en individ och individen förlorat (median 12 644 euro)¹²⁴.

Utdömda rättegångskostnader har stigit sedan 2008 med cirka en femtedel och skillnaden mellan kändans (median 5 154 euro) och svarandens (10 327 euro) dömda ersättning var ungefär tvådubbel¹²⁵. Detta verkar i viss mån kunna förklaras av att i ett stort antal fall där svaranden är ett samfund och kändan en privatperson så blir kändan skyldig att betala höga rättegångskostnader då svaranden vinner rättegången, medan när privatpersonen vinner målet är hans rättegångskostnader ofta lägre än svarandens¹²⁶.

Ett av de intressanta områden, där det fanns en stor skillnad i de dömda rättegångskostnaderna, var i tvister gällande arbetsförhållanden, där svaranden (median 12 760 euro) ofta fick anmärkningsvärt högre rättegångskostnader ersätta än kändan (median 7 459 euro). I familjerättsliga ärenden var skillnaden i dömda rättegångskostnader även väldigt stor där medianen var 2 081 euro för kändan och 9 330 euro för svaranden. Detta tyder på att det kan finnas ett behov av att inte enbart se på medianen för alla rättegångskostnader, utan att försöka se på de olika slags fallen och varför utvecklingen varit så stor i vissa slags fall och därmed få mera exakt data om rättegångskostnadernas utveckling¹²⁷. Exempelvis var arbetsrättsliga tvisterna som löstes i huvudförhandling ofta sådana som varade länge¹²⁸, vilket inverkar på att de är så dyra. Det vore därför intressant att i framtiden undersöka varför dessa tvister ofta är så långvariga. Att svaranden ofta får höga rättegångskostnader ersätta av kändan i arbetstvister, har garanterat även inverkat på medianen för alla rättegångskostnader i och med att arbetstvisterna är en av de vanligaste slags civilmål som behandlas i huvudförhandlingar¹²⁹. Därmed torde det vara på sin plats att i framtiden analysera arbetstvister litet noggrannare för att få en inblick i vad som orsakar dessa höga rättegångskostnader.

I försäkringstvister är rättegångsrisken en av de största. Denna ökning av rättegångskostnaderna i försäkringstvister är markant, där summorna hade ökat från 6 051 euro för kändan och 4 563 euro för svaranden (2008) till 21 624 euro och 21 617 euro i 2019¹³⁰. Det skulle vara väldigt viktigt att i

¹²⁴ Sarasoja – Carling 2020, s. 27

¹²⁵ Ibid., s. 59

¹²⁶ Ibid., s. 62-63

¹²⁷ Koulu har även ansett att detta att de olika slags tvisterna inte beaktas tillräckligt väl är ett problem med forskningen om rättegångskostnadernas fördelning. Se Koulu 2020, s. 178

¹²⁸ Sarasoja – Carling 2020, s. 16

¹²⁹ Ibid., s. 11

¹³⁰ Ibid., s. 46. Dock måste man beakta att antalet försäkringstvister i Sarasojas och Carlings material är litet (12) vilket också betyder att medianen kan ha inverkats av extrem värden, om antalet varit lika litet 2008 kan även medianen ur den undersökningen vara fråga om ett extrem värde. Detta illustrerar klart behovet av att ha tillräckligt mycket data till hands när man gör statistiska undersökningar, och tyvärr illustrerar det även det att samplen ibland är allt för små i Sarasojas och Carlings studie, se Sarasoja – Carling 2020, s. 17.

framtiden att utreda orsaken till denna ökning rent empiriskt. Igen, när vi betraktar att arbetstvisternas och försäkringstvisternas rättegångskostnader stigit så avsevärt sedan 2008, borde orsaken till att kostnaderna ökat så mycket inte lämnas i ovetskapens dunkel.

Även i övrigt när man beaktar de ökade rättegångskostnaderna, måste man också fråga varför de har stigit så mycket som de gjort. Det är här man börjar finna intressanta trender när man analyserar statistiken. Antalet stora tvistiga civilmål som lösts i huvudförhandling har sjunkit mycket sedan 2016, vilket man antagit att är ett resultat av att man höjde på själva domstolsavgifterna¹³¹. Det var ju även en del av målsättningen med ändringen i lagen om domstolsavgifter, det vill säga man ville att människor inte längre skulle föra onödiga fall till rätten¹³². Ändå så har man idag nästan helt valt att ignorera denna sida av vad man väl kan kalla procesströskelns positiva sida, det vill säga att man verkligen har fått en minskning på rättegångar, förhoppningsvis onödiga rättegångar. Om man lyckats att minska på mera lättsinniga tvister borde det beaktas att det även kan leda till en utveckling där rättegångskostnaderna överlag har ökat, eftersom dessa mindre, lättare tvister, som troligtvis varit billiga för parterna, har minskat¹³³.

Om människor dessutom är mera försiktiga med vilka ärenden de för till rätten, leder detta till att rättegångskostnaderna lätt börjar stiga då människor förhoppningsvis bestämmer sig att för det mesta att tvista om värdefulla ärenden och/eller tvister de har en bra möjlighet att nå framgång i. Detta i sin tur leder också lätt till att rättegångskostnaderna stiger, eftersom trenden på basen av statistiken visar att desto mera värdefullt målet är för parterna desto längre är rättegångarna¹³⁴. Utöver det att själva antalet ärenden som väckts har minskat, så har även antalet fall som löses i huvudförhandling minskat markant sedan 2004. År 2019 löstes 18% av de inkomna ansökningarna i huvudförhandling medan 2004 var procenten 32%, vilket tyder på att allt flera mål löses genom medling¹³⁵. Det behövs dock mera data för att utreda vilken roll medlingen haft på utvecklingen av rättegångskostnaderna. Men

¹³¹ Se Sarasoja – Carling 2020, s. 7 och Siro - Aaltonen 2019, s. 764-765

¹³² RP 29/2015 rd, s. 5 och 21

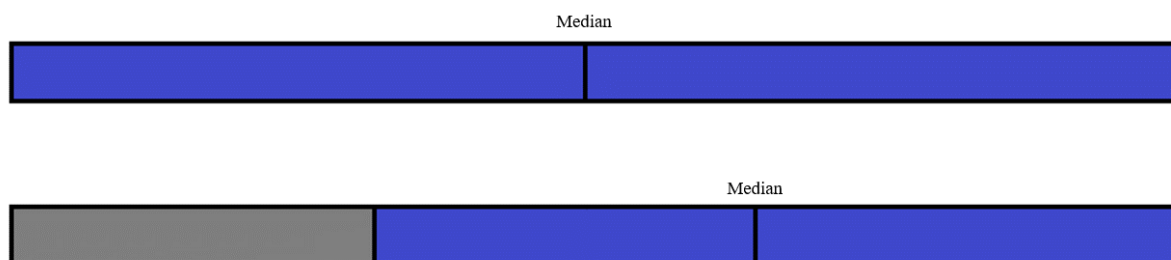
¹³³ Dock borde detta undersökas, eftersom det kan vara att allvarliga tvister har minskat som en följd av denna minskning.

¹³⁴ Sarasoja – Carling 2020, s. 39

¹³⁵ Siro – Aaltonen 2019, s. 773-775. Det konstateras även att det har blivit allt vanligare att tvister löses vid förberedande behandling. Detta skulle även leda till en stegring av rättegångskostnaderna, eftersom man i statistiken endast rapporterar om de tvister som lösts i huvudförhandling (se t.ex. Sarasoja – Carling 2020, s. 92-94). Och igen om de tvister som löses i förberedande behandlingen är mindre tvistiga, vilket tyder på att de skulle vara billigare, innebär detta att allt mindre ”billiga” tvister behandlas i huvudförhandlingar. Man borde dock undersöka om detta är fallet, eftersom det inte är omöjligt att det inte finns någon större skillnad i de tvister som löses vid förberedande behandlingen och de tvister som löses i huvudförhandlingen. Men i alla fall kan man konstatera att det är billigare att lösa en tvist i förberedande förhandlingen, vilket leder till slutsatsen att personer som allt mera löser sina dispyter vid detta skede inte betalar lika mycket som personer som för sitt ärende till huvudförhandlingen. Se Sarasoja – Carling 2020, s. 92.

om det till exempel är små och mindre tvistiga mål som löses via medling, torde detta till viss mån förklara varför utvecklingen varit så drastisk sedan 2008.

Om man gör antagandet att det för det mesta är mindre, billigare tvister som löses i förberedande förhandlingar och genom medlingar, går det att illustrera hur denna utveckling skulle se ut genom att använda enkla grafer. Graferna nedan uppvisar hur medianen skulle påverkas av att man löste mindre tvister utanför huvudförhandlingar. Medianen skulle påverkas på det nedan beskrivna sättet, eftersom medianen endast är ett tal som uppvisar var medelpunkten av materialet ligger¹³⁶. Om man tänker sig att graferna vore fyllda med rättegångskostnader som gick i storleksordning från vänster till höger, kan man se hur en sådan utveckling skulle ha på var medianen ligger idag jämfört med tidigare år, då allt mera tvister löstes i huvudförhandlingar. Den första grafen representerar läget innan en större andel av tvisterna löstes utanför en huvudförhandling. I den andra grafen är det gråa området de tvister som inte mera behandlas i huvudförhandling och det blåa området är de tvister som idag behandlas i huvudförhandlingar.

Inverkan av att en stor andel av mindre tvister skulle löstas genom medling eller vid den förberedande förhandlingen skulle leda till att medianen skulle förskjutas till ett avsevärt högre tal.

Att denna trend med ökad medling och allt mera komplicerade rättegångar i domstolarna har inverkat på ökningen av rättegångskostnaderna verkar även sannolik med tanke på att längden på att få ett beslut har ökat sedan början av 2000-talet. Detta tyder på att de tvister som behandlas i huvudförhandling i genomsnitt är mera komplicerade fall¹³⁷. Att medianerna för de ökade rättegångskostnaderna förklaras av andra faktorer än det att det skulle blivit dyrare att tvista om olika mål bestyrks även av att biträdeskostnaderna inte ökat markant. Medianen av timtaxan har inte varit substantiell, utan den har stigit med 9 procent för kändens biträden och 20 procent för svarandens

¹³⁶ Förstås skulle detta även påverka medeltalet.

¹³⁷ Sarasoja – Carling 2020, s. 12. Fast de långa behandlingstiderna kan även/alternativt vara orsakade av att domstolsväsendet inte har tillräckligt med resurser för att behandla mål i tillräckligt god tid, se [Domstolsverkets pressmeddelande](#) om detta.

biträden sedan 2008¹³⁸. Därmed kan man inte direkt säga att en ökning av själva biträdeskostnaderna är det som orsakar denna avsevärda ökning av rättegångskostnaderna sedan 2008. Det verkar närmast vara fråga om att allt flera fall kräver mera tid av biträdet vilket leder till att kostnaderna ökar, troligtvis eftersom det är mera vanligt med långa, komplicerade mål¹³⁹. Med tanke på denna utveckling, så behöver man först och främst mera data för att undersöka de systematiska förändringar som skett i vilka slags tvister som behandlas i huvudförhandlingar, och sedan undersöka förhållandet och inverkan detta har på rättegångskostnaderna. Innan man har denna data går det inte entydigt att säga att rättegångskostnaderna i sig har stigit, utan om till exempel antagandet som nyss presenterades är sant, så är de ökade medianerna orsakade av att naturen av de tvister som behandlas i huvudförhandlingar har ändrats. Då borde man även, när man rapporterar om statistiken, presentera att det att rättegångarna har blivit dyrare i sig inte orsakats av höjda rättegångskostnader, utan att denna stegring orsakats av att de tvistemål som behandlas i huvudförhandling idag är av en annan karaktär än tidigare år.

Vid en analys av statistiken är det dock uppenbart att när man argumenterar för att rättegångskostnaderna har stigit så har det fattats en viss nyans i såväl den offentliga som den rättsliga diskussionen¹⁴⁰. Det har inte tillräcklig diskussion om de systematiska förändringar som lett till att rättegångskostnaderna stigit. Om man enbart förlitar sig på enstaka medianer så missar man lätt den sidan av diskussionen att de ökade rättegångskostnaderna kan ha en tämligen rationell orsak, som även kan argumenteras att ha en positiv inverkan på hela domstolsväsendet. Dock är det förstås oroväckande att i en stor andel av alla fall så är rättegångsrisken väldigt hög och den ofta är högre än själva det ekonomiska intresset i tvisten. Det nuvarande systemet för fördelning av rättegångskostnader har säkert rum för förbättring, men man borde även se på vilka rättsområden denna förbättring bör fokuseras. Om man endast analyserar statistiken på basen av en eller två medianer, som sist och slutligen inte förklarar så väldigt mycket, blir den uppfattning man får av statistiken lätt missvisande.

¹³⁸ Se Sarasoja – Carling 2020, s. 52, där det också konstateras att även om det skett en viss ökning, kan den allmänna stegringen av rättegångskostnader endast delvis förklaras av höjda biträdeskostnader. Dessutom bör man beakta att om det överlag tvistas om mera värdefulla ärenden i civilmål, finns det en verklig möjlighet att det parter anställer allt dyrare biträde, då biträden kapabla av att processa i mera krävande mål ofta har högre timtaxor, vilket sedan leder till att medianen stiger.

¹³⁹ Ibid., s. 58

¹⁴⁰ Niemi 2020, s. 1259. Och se OM 2021:16 kap 2.3, i kapitlet diskuteras statistiken något så nyanserat, men ändå lämnar analysen en allt för stor del på hälft, eftersom man inte bl.a. betraktar de olika slags tvisterna, vilket är problematiskt. Se även Koulu 2020, s. 178, där han kritiserar det att olika slags tvister inte beaktas tillräckligt väl i forskningarna om rättegångskostnader.

3.2 Regleringen kring fördelning av rättegångskostnader i civilmål

3.2.1 Huvuddragen i ersättning av rättegångskostnader

Det grundläggande systemet för fördelning av rättegångskostnader följer inte samma systematik runtomkring i världen. Det anses existera två huvudsakliga system för hur man ska dela rättegångskostnaderna mellan parter vid civilmål. Det första är det amerikanska systemet och det andra är det brittiska systemet. Det amerikanska systemet fungerar enligt principen om att parterna står för sina egna rättegångskostnader i civilmål, oavsett vem som vinner. Även om regeln har sitt ursprung i USA tillämpar inte ens amerikanerna den allt för strikt och det stadgas även där om undantag enligt vilka den förlorande parten kan bli ersättningsskyldig till den vinnande parten.¹⁴¹

Det brittiska systemet utgår från principen om att den vinnande partens kostnader ersätts av den förlorande parten, vilket de flesta länder i världen har anammat, och det är endast ett fåtal länder som följer det amerikanska systemet¹⁴². Dock bör man komma ihåg att ingendera av dessa två system tillämpas helt kategoriskt, utan i nästan varje land existerar det undantag till den huvudregel som tillämpas i landet, vilket gör att de flesta länder kan anses finnas någonstans mellan dessa två huvudsystem¹⁴³ och vissa länder såsom Frankrike existerar någonstans i mitten mellan dessa två system¹⁴⁴.

Den bakomliggande filosofin för det finska systemet gällande hur rättegångskostnaderna fördelas mellan parterna präglas av tanken att man bör trygga parTERS rättsskydd. Det anses att rättsskyddet inte uppfylls om parten inte får alla hens rättegångskostnader ersatta när hen vunnit målet och rättsskyddet innefattar bland annat att parterna i förhand ska veta hur rättegångskostnaderna kommer att fördelas¹⁴⁵. Detta ter sig tämligen rimligt med tanke på att om någon helt motiverat processat mot hens motpart, som helt i onödan tvingat ärendet till rätten, och vinner skulle man ju kunna säga att det vore ett lindrigt rättvisemord om man då hamnade och stå för de egna kostnaderna efter att motparten betett sig orimligt. Dessutom ska juridiken vara förutsägbar och det kan inte anses vara en tillfredställande situation, där det råder en ovisshet om hur rättegångskostnaderna kommer att fördelas i en tvist.

I Finland stiftas det om ersättningen av rättegångskostnaderna i rättegångsbalkens 21 kapitel. Själva rättegångsbalken har följt med oss sedan 1734, men har reviderats flera gånger under de senaste

¹⁴¹ Se Saarensola 2017, s. 49 och Hodges, Vogenauer och Tulibacka 2010, s. 17

¹⁴² Se Hodges, Vogenauer och Tulibacka 2010, s. 17

¹⁴³ Se Saarensola 2017, s. 49

¹⁴⁴ Koulu 2020, s. 81

¹⁴⁵ Ervo 1999, s. 63 Jokela 2015, s. 391, Jokela 2019, s. 33-35

århundradena. Själva huvudregeln ”förloraren betalar” har funnits i Finland sedan 1600-talet¹⁴⁶ även om den inte tillämpats extensivt i domstolarna. Regeln har funnits i RB i stort sett i samma form från 1734 till 1993¹⁴⁷. Men, före man uppdaterade lagstiftningen 1993 stiftades det om flera undantag från denna huvudregel¹⁴⁸. Detta för att innan man reviderade systematiken kring rättegångskostnaderna var den bakomliggande tanken om ersättningsansvar präglad av skadeståndsrättsligt tänkande, även om huvudregeln ”förloraren betalar” var tydlig¹⁴⁹. Man ansåg att för att den förlorande parten skulle bli ersättningsskyldig för den vinnande partens kostnader skulle hen ha vållat skada till den vinnande parten¹⁵⁰. Denna utgångspunkt var problematiskt ur ett rättssäkerhetsperspektiv då det kunde vara oerhört svårt för en part att våga föra ett ärende till rätten, eftersom det rådde stor osäkerhet om hen kommer att få sina kostnader ersatta eller ej. Dessutom kan man fråga sig om lagens bakomliggande tänkande var helt konsekvent med tanke på att huvudregeln ändå har existerat i flera århundraden. Men sist och slutligen gick man in för att ändra på lagstiftningen och systematiken kring fördelandet av rättegångskostnader och i början av 1990-talet övergick man till det brittiska systemet. Inspirationen och den bakomliggande filosofin för dagens 21 kapitel i RB verkar ha tagits från den svenska lagstiftningen, där svenskarna redan tidigare på 1900-talet gick in för att tillämpa den brittiska regeln mera strikt och vid reformen avlägsnades det i Sverige ett antal undantag från huvudregeln.¹⁵¹

Den svenska lagstiftningen bygger på en objektiv kausalitetsregel, och enligt denna regel visar utfallet av målet att den förlorande parten tvistat utan orsak och därmed är hen ersättningsskyldig för den vinnande partens rättegångskostnader¹⁵². Verkligheten är förstås inte så här svart och vitt, men oavsett vilken bakomliggande filosofisk utgångspunkt ligger som grund till dagens lagstiftning, har både danskarna och normmännen valt att följa efter sina nordiska bröder i att tillämpa ett striktare ansvar för den förlorande parten¹⁵³. Ur detta kan man härleda att det möjligtvis funnits någon motiverbar orsak att tillämpa den brittiska regeln i större omfattning än vad man gjorde under tidigare historiska epoker, eller med andra ord så verkar på basis av denna villighet att efterfölja ett striktare ersättningsansvar för den förlorande parten som att den brittiska regeln ansetts fungera relativt bra av de nordiska länderna.

¹⁴⁶ RP 191/1993 rd, s. 3

¹⁴⁷ Jokela 2019, s. 20–21 och RP 191/1993 s. 4

¹⁴⁸ Exempelvis hade man uttryckt en tidigare kvittningsmöjlighet (RB 21:3.1 §) som att rättegångskostnaderna ska kvittas om ärendet varit så ”mörk och tvivelaktigt att det har funnits skälig orsak till rättegång”. RP 191/1993 rd, s. 4

¹⁴⁹ Ervo 1999, s. 63

¹⁵⁰ Jokela 2019, s. 31

¹⁵¹ Se Jokela 2019, s. 32-35

¹⁵² Hassler 1961, s. 2 och Ervo 1999, s. 63

¹⁵³ Se kap. 3.3 och 3.5

Då man inledde revideringsarbetet av RB kap. 21 i början av 1990-talet ansågs det att diverse undantagsregler tillämpades för mycket och domstolarna verkade även vara allt för inkonsekventa i sin tillämpning av de undantag som det fanns till huvudregeln. Dessutom motiverades sällan orsaken till att ett undantag tillämpades¹⁵⁴. Denna princip ledde till att det var vanligt att parterna inte fick en tillräcklig ersättning för de egna rättegångskostnaderna¹⁵⁵. Genom att ändra på lagstiftningen och skyldigheten att ersätta motpartens rättegångskostnader tänkte man sig att man överlag kunde ändra på människors benägenhet att följa privaträttsliga obligationer då rädslan av att bli förd till rätten skulle hindra människor från att försumma sina skyldigheter¹⁵⁶. Dessutom var det att människor tog så många fall till rätten problematiskt då domstolarna, som man kan tänka sig, blev överbelastade och därför bestämde staten att man bland annat behövde förnya reglerna om fördelningen av rättegångskostnader i dispositiva civilmål för att bland annat minska på arbetsmängden i domstolarna¹⁵⁷. Dessutom antog man att tvisterna skulle bli smidigare i och med att folk skulle veta att ersättningsansvaret skulle hållas strikt¹⁵⁸. Denna politiska trend att försöka minska på ”onödiga” fall ser vi även i dag genom av att man gick in för att höja på domstolsavgiften år 2015¹⁵⁹.

Dock ledde denna tillämpning av huvudregeln om full ersättning utan undantag till problem bland annat på grund av att personer som redan befann sig i en svagare position än motparten blev tvungna att ersätta den vinnande partens rättegångskostnader¹⁶⁰. Problemet med detta stränga ersättningsansvar uppmärksammades snabbt och redan 1999 stiftade man nya undantag till regeln om full ersättning. Detta var önskvärt då det tidigare rättsläget kunde bilda scenarier där den starkare parten kunde utnyttja sin position för att skrämja den svagare parten till att avstå från sina krav bara för att hen hotades med rättegång¹⁶¹. Men det nuvarande regelverket, som i stort sett inte ändrats sedan 1999, verkade ha lyckats med att förbättra fördelningen av rättegångskostnader till en viss grad¹⁶², eftersom människor inte mera exempelvis blir tvungna att ersätta partens rättegångskostnader i situationer där själva lagstiftningens oklarhet givit orsak till att föra saken till rätten (RB 21:8 a §). Ett av målen med lagändringen var att indirekt minska på juristers arvoden, men detta mål har inte uppfyllts i den utsträckning som lagstiftaren hade hoppats på¹⁶³. Huvudregeln om att ”förloraren

¹⁵⁴ RP 191/1993 rd, s. 3

¹⁵⁵ Ibid., s. 23

¹⁵⁶ Ibid, s. 3–4

¹⁵⁷ Ibid., s. 4

¹⁵⁸ RP 191/1993 rd, s. 4

¹⁵⁹ RP 29/2015 rd, s. 5 och 21

¹⁶⁰ Se RP 107/1998 rd, s. 3

¹⁶¹ Jokela 2019, s. 37–38

¹⁶² Ibid, s. 78

¹⁶³ RP 107/1998 rd, s. 14 och Sarasoja - Carling 2020, s. 3

betalar” tillämpas även i dag i de flesta rättegångar och denna regel har även kallats drakonisk i och med hur rigid den är¹⁶⁴.

För att läsaren ska få en insikt i själva analysen som kommer att presenteras i senare kapitel kommer regelverket i RB kapitel 21 presenteras till näst. Framställningen är relativt summarisk för att det huvudsakliga fokuset i denna avhandling ligger på RB 21:8 b §, och därför presenteras inte alla paragrafer som finns i RB kap. 21, men de paragrafer som kan anses relevanta för avhandlingen kommer att presenteras.

3.2.2 Den gällande lagstiftningen i RB kapitel 21

I RB 21:1 §, som presenterades tidigare, finner vi huvudregeln till hur rättegångskostnaderna fördelas och den första skälighetsbedömningen som kan tillämpas vid rättegångskostnadsbedömningen. Man bör komma ihåg att denna paragraf gäller endast vid fall där förlikning är tillåten (dispositiva fall). För fall där förlikning inte är tillåten (indispositiva fall) så tillämpas RB 21:2 § enligt vilken parterna står för sina egna rättegångskostnader, då det inte skulle vara rättvist att parterna skulle vara tvungna att ersätta varandras rättegångskostnader när de i första början måste föra frågan till rätten för att få ett bindande beslut gällande ärendet¹⁶⁵. I undantagsfall man också i indispositiva fall bli tvungen att ersätta den vinnande partens kostnader, om det finns särskilda skäl till detta (RB 21:2 § sista meningen).

Parterna kan även åläggas att stå för sina egna rättegångskostnader (*kvittas*) om det i fallet har framställts flera yrkanden och båda parterna endast har vunnit delar av målet enligt RB 21:3 §. Även om domstolen anser att det inte är korrekt att parterna helt och hållet står för sina egna rättegångskostnader, kan domstolen välja att döma en part att ersätta en del av en motpartens rättegångskostnader. Domstolen kan således välja att då exempelvis den ena parten vunnit $\frac{3}{4}$ av målet att hälften av denna parts rättegångskostnader ska ersättas av motparten. Dock om den ena parten endast vinner en del av målet som ”... endast är av ringa betydelse i målet” ska motparten få alla hens rättegångskostnader ersatta av den part som endast vunnit denna ringa del. Paragrafens andra moment tillämpas då parten endast har ett enda yrkande och sedan vinner en del av detta¹⁶⁶, och innebär att om parten exempelvis har yrkat på en ersättning på 100 000 euro men endast får en ersättning på 50 000 euro utdömd kan domstolen tillämpa detta moment och kvitta rättegångskostnaderna eller besluta att endast 50 % av hens kostnader skall ersättas av den andra parten. Det intressanta med RB 21:3 §

¹⁶⁴ Koulu 2019, KKO:n ratkaisut kommentein 2019:65, Mistä tapauksessa on kysymys?

¹⁶⁵ RP 191/1993 rd, s. 4 och 11

¹⁶⁶ Jokela 2019, s. 132

är att det är ganska vanligt att den tillämpas i rättegångar¹⁶⁷. Det bör även beaktas att även om paragrafen tillämpas utesluter inte detta möjligheten att tillämpa till exempel RB 21:8 a § eller RB 21:8 b §¹⁶⁸.

Parternas rättegångskostnader kan tilldelas till den vinnande parten eller alternativt kvittas i fall där en part vunnit målet ”...om den vinnande parten har inlett rättegången utan att motparten har givit anledning därtill, eller annars uppsåtligen eller av oaktsamhet har föranlett en onödig rättegång...” (RB 21:4.1 §). Vid bedömandet av den här paragrafen kan man överväga om ”...att det i domen fastställda resultatet skulle kommit till stånd även utan rättegång”¹⁶⁹. Med andra ord är det alltså fråga om att man i onödan för en sak till rätten även om man likväl kunnat sköta ärendet utanför rätten. Det kan vara fråga om att en svarande till exempel inte berättar om en viktig detalj till kändanden och därför för kändanden tvisten till rätten. Det betyder att om kändanden förlorar blir svaranden ersättningskyldig för kändandens rättegångskostnader (eller så kvittas de), eftersom hela rättegången baserade sig på den information som svaranden inte avslöjade¹⁷⁰. I det andra momentet stiftas det om att parternas rättegångskostnader kvittas i situationer där båda parterna inte varit medvetna om eller bort ha varit medvetna om en omständighet som ledde till rättegången förrän rättegången började. Men i förarbetena förklaras det att det även finns ett visst krav på att parterna utreder ärendet något så noggrant innan de för saken till rätten för att rättegångskostnaderna ska vara kvittningsbara¹⁷¹.

RB 21:8 a § ger domstolen en möjlighet att jämka den förlorande partens ersättningsansvar, även om det är tydligt att den ena parten förlorat målet och den andra parten inte på något sätt handlat olämpligt. För att denna paragraf ska kunna tillämpas ska ärendet vara otydligt juridiskt. Det är alltså inte fråga om att parterna själva inte kunnat tolka lagen, utan att själva det rättsliga läget är tillräckligt oklart så att det varit väldigt svårt att förutspå slutresultatet av domstolsbehandlingen. Sådana situationer kan vara där lagstiftningen och lagförberedningsarbetet är så pass vaga att det behövs ett prejudikat för att klarlägga rättsläget. Dessutom måste den förlorande parten yrka på att ersättningsansvaret ska sänkas.¹⁷²

Själva bedömningen av RB 21:8 a §:s tillämpning innefattar två faser, där den första handlar om att uppnå en viss tröskel för att regeln ska bli tillämplig och i den andra fasen ska domstolen bedöma hur

¹⁶⁷ Se kap. 5.2 och Sarasoja – Carling 2020, s. 83

¹⁶⁸ Se t.ex. L 18/2001870 och L 17/11746.

¹⁶⁹ Författarens översättning av ”että tuomiossa määrättyyn tulokseen olisi päädytty ilman oikeudenkäyntiäkin”, Frände et al. 2016 kapitel VII.1 tarpeeton oikeudenkäynti

¹⁷⁰ RP 191/1993 rd s. 12

¹⁷¹ I RP 191/1993 rd s. 13 sägs det att det krävs att parterna utövat en normal persons omsorg vid utredandet av fallets detaljer för att man ska kunna tillämpa paragrafen.

¹⁷² Jokela 2019, s. 136-137

mycket som ska jämkas av ersättningsskyldigheten till den vinnande parten¹⁷³. För att tröskeln ska uppnås ska det rättsliga läget vara tillräckligt oklart. Den andra fasen är att domstolen ska göra en skälighetsbedömning om hur mycket av rättegångskostnaderna ska jämkas¹⁷⁴. Huvudregeln är att den vinnande partens rättegångskostnader först ska sänkas och endast kvittas när det finns särskilda skäl till detta. Men det inte är entydigt vilka faktorer som inverkar på bedömningen av hur mycket av rättegångskostnaderna ska jämkas¹⁷⁵. HD har nyligen gett ett prejudikat där de till viss mån tagit ställning till frågan om vilka faktorer ska beaktas vid jämkningen. Angående RB 21:8 a § har HD ansett att det finns en inbyggd (implicit) skälighetsbedömning då man bedömer mängden som ska jämkas. I HD 2019:65 klargjorde HD att man bland annat ska bedöma parternas ställning när man beslutar om en hur stor mängd av rättegångskostnaderna jämkas¹⁷⁶. I fallet var den vinnande parten en privatperson som hade tvistat mot ett samfund och privatpersonen hade vunnit målet, men sedan hade samfundet hävdad att den hade haft skäl till att väcka talan eftersom rättsläget var så oklart, vilket det var. HD var tvungen att överväga huruvida det kan vara rättvist att en privatperson som vunnit ett mål mot ett bolag verkligen inte skulle få sina rättegångskostnader ersatta av den starkare parten. Därmed måste HD bland annat ta ställning till i vilken omfattning man ska jämka kostnaderna när det finns skäl att tillämpa paragrafen mellan två väldigt olikstarka parter, och den starkare parten förlorat målet. HD fann att vid bedömningen ska faktorer som att det är fråga om olikstarka parter, hur viktigt målet varit för den svagare parten och vilken inverkan fördelningen av rättegångskostnaderna har för parterna beaktas¹⁷⁷. Det som ännu återstår är att få en ännu klarare bild av vilka faktorer som kan inverka på denna bedömning genom till exempel framtida HD avgöranden, annars kan bedömningspraxisen bli oenhetlig och svår att förutspå, vilket inte kan anses tillfredställande ur ett rättssäkerhetsperspektiv. I samma mål uttalade sig HD om rättssäkerheten och att det ska finnas tydliga regler om fördelningen av rättegångskostnaderna, men HD konstaterade endast detta för den första fasen och tog inte ställning till den andra fasen och dess rättssäkerhet. Detta kan inte anses vara en tillfredställande situation i och med i stort sett lämnar HD summan som ska jämkas till en öppen bedömning som är oerhört svår att förutspå för parter¹⁷⁸.

De nordiska länderna följer principen om full ersättning med varierande grader av stränghet och när det kommer till möjligheten att jämka rättegångskostnader finns det en viss variation i de olika

¹⁷³ Detta är fråga om en hög tröskel, HD har konstaterat att detta ska vara fråga om ett verkligt undantagsfall för att det ska finnas skäl att avstå från att tillämpa huvudregeln, HD 2019:65 punkt 10.

¹⁷⁴ Koulu 2019, KKO:n ratkaisut kommentein 2019:65, Mihin ratkaisu perustuu?

¹⁷⁵ Koulu 2019, KKO:n ratkaisut kommentein 2019:65, Mistä tapauksessa on kysymys?

¹⁷⁶ HD 2019:65, punkt 13 och 18 vilket ledde till att en tredjedel av rättegångskostnaderna jämkades i fallet.

¹⁷⁷ HD 2019:65 punkt 13-14

¹⁷⁸ Koulu (2019) konstaterar samma i ”Mihin ratkaisu perustuu?”, och han anser att ett av problemen som domen leder till att den inte ger förutsebara kriterier för hur RB 21:8 a § ska tillämpas.

ländernas system. De andra nordiska ländernas system för rättegångskostnader och specifikt möjlighet att jämka rättegångskostnader, eller avsaknad av dessa, presenteras kort till näst, då de kan erbjuda information, från relativt liknande rättskulturer, gällande hur man i framtiden kunde hantera frågan kring jämkandet av rättegångskostnader på grund av sociala omständigheter. Målet är dock inte att göra en djup analys av ländernas rättssystem, utan att endast försöka se på hur de tekniskt hanterat frågan kring jämkandet av rättegångskostnader och genom detta försöka identifiera möjliga framtida tillvägagångssätt för att eventuellt ändra på det finska systemet för att jämka rättegångskostnader.

Våra grannar är ytterligare bra jämförelseobjekt då de fyra nordiska länderna rankas högst på WJP:s rule of law index¹⁷⁹. Dock bör det beaktas att systematiken kring rättegångskostnaderna skiljer sig avsevärt mellan de olika nordiska länder, vilket troligtvis har att göra med att även om de nordiska ländernas lagstiftning ofta har en gemensam bas så har samarbetet inom civilprocessrätt inte varit aktivt¹⁸⁰. Därmed kan man inte dra direkta slutsatser om deras systematiska lösningar skulle vara direkt anpassbar i Finland, men man kan försiktigt överväga vare sig vissa element kunde anammas i Finland.

3.3 Norska tvistelagen (tvisteloven) och jämkning av rättegångskostnader

Den norska lagstiftningen om rättegångskostnader har utvecklats senare än den finska och den svenska lagstiftningen¹⁸¹. Norge har valt att stifta mera flexibla regler för att jämka den ena partens rättegångskostnader än vad som återfinns i Finland. Dock bör det påpekas att även om lagparagraferna kan verka ge en mera flexibel möjlighet att jämka rättegångskostnader, tillämpas bestämmelserna i TVL om jämkning i praktiken på samma sätt som i Finland.

I Norge stiftas det om rättegångskostnader i kapitel 20 i *lov om mekling og rettergang i sivile tvister*. I Norge har man samma princip som i resten av Norden om full ersättning av den vinnande partens rättegångskostnader (TVL § 20–2 punkt 1). Men man har även stiftat liknande möjligheter till att avvika från denna huvudregel som i den finska RB. Denna lag och dess paragrafer är dock lite annorlunda rent systematiskt än den finska, eftersom i tvisteloven är själva undantaget från huvudregeln ”förloraren betalar” byggd in i paragrafen som förklarar huvudregeln. I tvisteloven § 20–2 stiftas det om ”sakens kostnader till en part som vunnit¹⁸²” och sedan förklaras i den första punkten genast att huvudregeln är att den vinnande parten är berättigad att få sina rättegångskostnader

¹⁷⁹ WJP:s index - <https://worldjusticeproject.org/rule-of-law-index/global>

¹⁸⁰ Petersen 2014, s. 9

¹⁸¹ Lagen kom ikraft 2008, se [Lov om mekling og rettergang i sivile tvister \(tvisteloven\) - Lovdata](#)

¹⁸² Författarens översättning av ”Sakskostnader til en part som har vunnet”

ersatta av den förlorande parten. Den andra punkten säger tydligt att den part som vinner huvuddelen av tvisten är den som vinner, och om utfallet är mera av en situation där bägge part vunnit hälften av sina egna anspråk kan kostnaderna jämkas med TVL § 20-3. Dock är det den tredje punkten i TVL 20-2 § som är av intresse för denna avhandling, då den erbjuder en möjlighet att jämka den förlorande partens rättegångskostnadsersättningsansvar om vissa förutsättningar uppfylls.

I den tredje punkten står det att ”motparten kan helt eller delvis undantas från ersättningsansvar om tungt vägande skäl gör det rimligt, det läggs särskild vikt på¹⁸³”. I paragrafen framställs det sedan tre typiska underpunkter och när de uppfylls finns det skäl att jämka ersättningsansvaret. Dock är dessa tre situationer inte uttömmande utan som det står i tredje punkten så om det finns ”tvingande skäl” som gör det rimligt att jämka kostnaderna så ska de jämkas¹⁸⁴. Det är alltså möjligt att jämka kostnaderna om det finns fritt formulerade skäliga skäl till detta, dock ska man beakta att typiskt sett när kostnaderna ska jämkas på basis av ”skäliga skäl” är då det är nära att en av eller flera av underpunkterna uppfylls¹⁸⁵. Enligt den första underpunkten (a) kan domstolen jämka den förlorande partens kostnader om ärendet var oklart bevisligen eller rättsligt och dessutom om bevisningen först kom fram efter ärendet inletts¹⁸⁶. Den andra underpunkten (b) konstaterar att om behandlingen endast orsakats av den vinnande parten eller om den vinnande parten har avslagit ett rimligt förlikningserbjudande så kan domstolen jämka den förlorande partens rättegångskostnader¹⁸⁷. För denna avhandling är dock § 20–2 led 3 punkt c av intresse då denna kan anses relativt liknande i sin formulering som RB 21:8 b §. Punkten lyder ”*om fallet är av välfärdsbetydelse och maktbalansen mellan parterna dikterar en sådan befrielse*¹⁸⁸”. Välfärdsbetydelse kan i stort sett tolkas på liknande sätt som ”*sakens betydelse*” i RB 21:8 b § och maktbalansen som den andra förutsättningen i RB 21:8 b §.

Punkten skall tolkas så att man ska överväga vilken konsekvens rättegångskostnaderna kan ha för de respektive parterna. Detta för att parterna i en rättsprocess kan ha väldigt olika utgångspunkter och möjligheter att bära rättegångskostnaderna. Om den vinnande parten varit stat, kommun eller annan lika stark motpart talar detta för att den förlorande partens ersättningsansvar ska jämkas¹⁸⁹. Man ansåg att denna paragraf behövdes för att risken för att man måste täcka den andra partens

¹⁸³ Författarens översättning av ”*Motparten kan helt eller delvis fritas for erstatningsansvar hvis tungtveiende grunner gjør det rimelig.*”

¹⁸⁴ Det har dock hävdats att tvingande skäl inte är väldigt väl formulerat, se Aasbrenn 2017, s. 554

¹⁸⁵ Skoghøy 2017, s. 1339

¹⁸⁶ Skoghøy 2011, s. 119

¹⁸⁷ Ibid, s. 120

¹⁸⁸ Författarens översättning av ”*om saken er av velfersmessig betydning og styrkeforholdet partene imellom tilsier slikt fritak.*”

¹⁸⁹ Innst. O. nr. 110 (2004–2005), s. 62

rättegångskostnader i mål där ena parten är så betydligt mycket starkare skulle hållas rimlig, speciellt för att denna styrka kunde medföra betydande risker för att den enskilda ska gå miste om hans rättigheter om hen är tvungen att ersätta motpartens rättegångskostnader¹⁹⁰. Juristkommitténs utlåtande och vad som uttrycktes i den har givits stor vikt i rättspraxis och paragrafen har vanligtvis tillämpats i fall där partsuppställningen varit individ mot staten, men utöver denna partskonstellation har det även varit vanligt att den tillämpats i fall som gällt försäkringsärenden och tvister mellan arbetstagare och arbetsgivare¹⁹¹. Man bör dock beakta att det inte finns någon förutsättning i paragrafens punkt att om det som lett till rättegången skulle inverka på bedömningen om vare sig paragrafen är tillämplig eller inte, vilket i alla fall tyder på att paragrafen inte utnyttjar en lika hög tillämpningströskel som den finska paragrafen.

3.4 Svenska rättegångsbalken och jämkning av rättegångskostnader

I Sverige införlivade man principen om full ersättning till den vinnande parten när man förnyade den svenska rättegångsbalken 1948. Man hade letat efter inspiration ur den österrikiska och tyska processlagstiftningen¹⁹². På motsvarande sätt som man senare skulle göra i Finland, gick man in för att förstärka regeln om att förloraren betalar, eftersom man ansåg att på detta sätt skyddar man den vinnande partens rättsskydd och rättssäkerhet, och att det dessutom finns det en stark beteendestyrande effekt med denna regel. Det ansågs att undantagsregler tillämpades för ofta och det var sällan klart för den vinnande parten att hen skulle få hans rättegångskostnader ersatta vid en vinst. I Sverige kunde man kvitta parternas rättegångskostnader om det ansågs att tvisten varit ”så mörk och tvivelaktig att den tappande till rättegång orsak haft”.¹⁹³

Man har inte infört en allmän möjlighet till jämkning eller kvittning av rättegångskostnaderna i den svenska rättegångsbalken, utan i Sverige har de flesta möjligheter att minska på den förlorande partens ersättningsansvar stiftats i speciallagstiftning. Till exempel i lag om rättegången i arbetstvister (1974:371) finner man en möjlighet till att kvitta parternas rättegångskostnader i lagens 5 kap. 2 §, som till en viss del motsvarar den övriga nordiska lagstiftningen. Paragrafen ger möjlighet att kvitta rättegångskostnaderna, om frågan varit bevisligen oklar eller rättsläget varit oklart¹⁹⁴. Men i praktiken tillämpas denna kvittningsmöjlighet sällan och enligt praxis ska den tolkas restriktivt så att den i huvudsak ska tillämpas på tvister där det är fråga om kollektivavtalstolkning¹⁹⁵.

¹⁹⁰ Innst. O. nr. 110 (2004–2005), s. 62

¹⁹¹ Skoghøy 2017, s. 1342

¹⁹² Bellander 2017, s. 48

¹⁹³ Ekelöf 2018, s. 253

¹⁹⁴ AD 2010 nr 3

¹⁹⁵ AD 2020 nr 15

Möjligheterna att jämka den förlorande partens rättegångskostnader i Sverige är uppenbart snävare än i de andra nordiska länderna. Men det är intressant att man valt att i speciallagstiftning stifta möjligheter till att kvitta den förlorande partens ersättningsansvar.

Sättet som svenskarna har stiftat att rättegångskostnaderna fördelas mellan parterna anser jag att inte är eftertraktansvärt. Som vi ser i det nästa kapitlet har danskarna ansett att det svenska sättet är alltför strikt, vilket jag håller med om. Även inom den svenska litteraturen kritiserades huvudregeln för dess strikthet på 1960-talet av Åke Hassler. Han ansåg att en sträng tillämpning av principen om full ersättning kan leda till en situation där medborgare avskräcks från att föra sitt ärende till rätten. Hassler skriver även om att problematiken kring att trygga den vinnande partens rättsskydd förbiser frågan om den förlorande partens rättsskydd¹⁹⁶. Dock bör det påpekas att i Finland tillämpas huvudregeln om att förloraren ersätter inte lika strikt och det har hävdats att vi beaktar den förlorande partens rättsskydd bättre¹⁹⁷. Det som är intressant är att i WJP får Sverige bättre poäng än Finland i underkategorin civil rättvisa¹⁹⁸. Denna skillnad mellan Finlands och Sveriges poäng kan möjligtvis förklaras av att svenskarna har ett förfarande för så kallade förenklade tvistemål¹⁹⁹, vilket Finland inte har, men skillnaden förklaras inte nödvändigtvis av att deras system för fördelning av rättegångskostnader generellt sett skulle vara bättre än vårt.

3.5 Danska lov om rettens pleje (retsplejeloven) och jämkning av rättegångskostnader

De danska paragraferna som bestämmer hur rättegångskostnaderna fördelas har, likt Norge, stiftats senare än den svenska och den finska lagstiftningen. Man kan se likheter till resten av de nordiska ländernas sätt att bestämma om den förlorande partens ersättningsansvar, men den danska lagstiftningen är mera flexibel gällande vilka situationer där rättegångskostnadsersättningsansvaret kan jämkas²⁰⁰.

Den danska lagens reglering angående rättegångskostnader finns i det trettonde kapitlet i RPL. Huvudregeln om full ersättning finns i RPL 312 § och är densamma som i resten av Norden, det vill säga förloraren betalar. Men likt normmännen, har man i Danmark valt att stifta om möjligheten till att jämka rättegångskostnaderna i själva paragrafen som förklarar huvudregeln om rättegångskostnadernas fördelning. Ytterligare är formuleringen av jämningsmöjligheten av

¹⁹⁶ Hassler 1961, s. 2–5

¹⁹⁷ Jokela 2019, s. 34

¹⁹⁸ Poängsättningen finns på WJP:s hemsida, <https://worldjusticeproject.org/rule-of-law-index/country/2021/Sweden/Civil%20Justice/>. Skillnaden i "People can access and afford civil justice" är 0.06 poäng, vilket är en avsevärd skillnad då skalan går från 0-1.

¹⁹⁹ OM 2021:16, s. 45

²⁰⁰ Danmark är även ett intressant jämförelseobjekt i och med att de är rankade 1:a i världen på WJP:s index, se <https://worldjusticeproject.org/rule-of-law-index/country/2021/Denmark/>.

rättegångskostnaderna uttryckt på ett mera liberalt sätt i RPL 312 § än i resten av de nordiska ländernas lagstiftning. I paragrafen skrivs det att, om det finns särskilda grunder som talar för det ska rättegångskostnaderna jämkas eller kvittas. Normalt innebär detta att utfallet av behandlingen inte varit klart för parterna innan behandlingen inleddes, att ärendet är principiellt viktigt och att det råder en avsevärd skillnad mellan parternas ställningar²⁰¹. Även i mål där bevisningen inte varit entydig kan den förlorande partens ersättningsansvar jämkas, om det råder en skillnad i parternas ställningar²⁰². I Danmark kan den förlorande partens ersättningsskyldighet kvittas om det varit fråga om ett oklart kontrakt och oklarheten har orsakats av båda parternas handlande²⁰³.

Men överlag så är inte denna regel avsedd att tillämpas avsevärt mycket oftare än den finska jämkningsregeln. När man läser retsplejerådets betänkande så finner man liknande till det norska systemet att man anser att typiska fall där paragrafen ska tillämpas är då det är fråga om att ena parten är en myndighet eller ett stort bolag och den andra parten är någon som befinner sig i en svagare ställning. Vidare ska man i fall där denna partskonstellation föreligger överväga om frågan som behandlas är viktig för den mindre parten. Det ansågs i betänkandet att man gärna delvis ska jämka kostnaderna i situationer där det är nära att tröskeln för jämkning uppnås²⁰⁴. Poängen med detta är att ha en flexibel tröskel för att tillämpa paragrafen, där domstolen delvis får minska på den utdömda ersättningen om det anses att förutsättningarna för jämkning är nära att uppfyllas. Med andra ord så är tröskeln för att tillämpa jämkningsregeln sammankopplad till själva den summa som jämkas.

Dessutom bör det beaktas när man jämför det finska och det danska systemet att danskarna har ett annorlunda system i hur mycket den förlorande parten kan bli ersättningsskyldig till den vinnande parten. I den danska lagstiftningen finns det en begränsning för hur mycket den förlorande parten kan vara tvungen att ersätta till den vinnande parten. Denna begränsning fungerar på det sättet att endast en del av den vinnande partens biträdeskostnader ska ersättas av den förlorande parten²⁰⁵. Det intressanta med detta är att då man ser på det danska systemet verkar det som om de skulle finna sig närmare den amerikanska sidan av kostnadsfördelningsspektrumet, vilket lett till problem där parter inte får tillräckligt av sina rättegångskostnader ersatta som sedermera lett till att människor kan vara rädda för att föra tvister till rätten. Danskarnas system är intressant för det visar problemet med att

²⁰¹ ”Retten kan dog bestemme, at den tabende part ikke eller kun delvis skal ersatte modparten de påførte, hvis særlige grunde taler for det” – författarens översättning: ”Rätten kan dock bestämma att den förlorande parten icke eller delvis ska ersätta motpartens kostnader, om särskilda grunder talar för detta.” Se Bang-Pedersen, Christensen och Petersen 2020, s. 518-519

²⁰² Jokela 2019, s. 70 och Retsplejerådets betänkning nr. 1436/2004 s. 254–255

²⁰³ Retsplejerådets betänkning nr. 1436/2004, s. 254

²⁰⁴ Retsplejerådets betänkning nr. 1436/2004, s. 254-255

²⁰⁵ Petersen 2014, s. 287

ändra på systemet om hur kostnaderna fördelas mellan parterna, och varför man noga bör överväga om man ska ändra på procesströskeln. I Danmark är det personer från den mindre bemedlade klassen och medelklassen som har orsakats problem av detta system.²⁰⁶

4 RB 21:8 b §

4.1 Innehållet i RB 21:8 b §

Då man 1993 införde huvudregeln om full ersättning tog det inte länge förrän man förstod att denna principiella lösning hade flera brister. Man hade infört principen bland annat för att man hade lagt märke till att domstolarna hade en tendens att allt för lätt kvitta bägge parts rättegångskostnader. Men med förändringen blev det snabbt så att rättegångskostnaderna steg och det blev orättvist att huvudregeln följdes så dogmatiskt. Ytterligare ansågs de nya reglerna vara svårtolkade och inte tillräckligt flexibla, vilket ledde till att man till motsats till det tidigare rättsläget igen inte kunde jämka rättegångskostnaderna tillräckligt ofta²⁰⁷. Därför blev det aktuellt att införa nya regler som möjliggjorde att man kunde beakta det enskilda fallets specifika omständigheter vid dömandet av rättegångskostnaderna. Dessutom ville man ge en möjlighet att vid denna bedömning kunna beakta vissa personliga omständigheter som gällde den förlorande parten. Till slut valde man att införa nya undantag till huvudregeln om full ersättning för att möjliggöra mera flexibilitet i dömandet av hur rättegångskostnaderna fördelades mellan parterna. Ett av dessa nya undantag var den allmänna jämningsregeln som vi finner i RB 21:8 b §. Regeln fungerar som en tryggare av situationer där det är befogat att avvika från huvudregeln om full ersättning, eftersom det på grund av sociala omständigheter relaterade till den förlorade parten, är befogat att jämka ersättningsansvaret²⁰⁸.

Då någondera parten förlorar ett mål och blir ersättningsskyldiga för motpartens rättegångskostnader kan dessa kostnader jämkas på basen av RB 21:8 b §. Själva paragrafen har följande lydelse:

”Om det, med beaktande av de omständigheter som lett till rättegång, parternas ställning och sakens betydelse, bedömt som en helhet vore uppenbart oskäligt att förplikta parten att ersätta motpartens rättegångskostnader, kan domstolen på tjänstens vägnar sänka beloppet av de rättegångskostnader som parten skall dömas att betala.”

Paragrafen möjliggör alltså att domstolen jämkar den förlorande partens rättegångskostnader och att den vinnande parten måste stå för en del av hens egna kostnader. Det är möjligt att endast jämka en

²⁰⁶ Petersen 2014, s. 298 och 302

²⁰⁷ Laatuhanke 2011 s. 108 och RP 107/1998 rd, s. 12

²⁰⁸ Laatuhanke 2019, s. 85 och LaUB 26/1998 rd, s. 5

del av kostnaderna eller helt och hållet kvitta dem²⁰⁹. Men för att denna regel ska kunna tillämpas ska det dock vara fråga om en situation där det vore ”uppenbart oskäligt” att döma ut full ersättning. Ordvalet innebär att det är fråga om en hög tröskel²¹⁰. Man kan även konstatera att HD och hovrätterna har valt att endast tillämpa regeln då det förelegat tydliga skäl²¹¹. Ytterligare verkar paragrafen oftast tillämpas på ett sätt som innefattar två faser, där den första fasen är en tröskel som bör uppfyllas och den andra är att sedan ska göras en separat bedömning om vilken summa som ska jämkas²¹². Detta har inte konstaterats specifikt i lagförberedningsarbetet eller i praxis, men det verkar som om bedömningen motsvarar den som ska göras enligt RB 21:8 a §.

För bedömningen om en situation kan anses vara uppenbart oskälig ska domstolen göra en helhetsbedömning av fallet och det finns tre förutsättningar som inverkar på bedömningen 1) *omständigheterna som lett till rättegång* 2) *parternas ställning* och 3) *sakens betydelse*. Denna regel har i HD:s rättspraxis mera sällan tillämpats för juridiskt oklara situationer, detta för att i juridiska oklara situationer ska man tillämpa RB 21:8 a § och inte RB 21:8 b §. Dock har denna skillnad inte alltid varit tydlig för domare och det verkar som oklarheten om det rättsliga läget ibland inverkar på bedömningen av RB 21:8 b §:s tillämpning och leder till att paragraferna tillämpas tillsammans²¹³. Det bör dock påpekas att denna oklarhet inte verkar vara ett problem i dagens läge när man betraktar de domar som använts i denna avhandling²¹⁴. Dessutom ska man beakta att även om inte förutsättningen för RB 21:8 a § inte uppfylls, kan det att det råder en viss oklarhet om rättsläget inverka på bedömningen då detta kan inverka på den första förutsättningen av RB 21:8 b §²¹⁵.

Denna paragraf ska typiskt endast tillämpas om flera av bedömningskriterierna uppfylls, där en faktor i sig själv inte borde räcka till för att skapa en ”uppenbart oskälig” situation. Fast det verkar finnas en viss förvirring gällande om alla förutsättningar ska uppfyllas för att det ska vara fråga om en

²⁰⁹ Jokela 2019, s. 143. Intressant är att då rättegångskostnaderna kvittas under RB 21:8 b § är det fråga om att den utdömda rättegångskostnad ersättnings jämkas till noll och inte rent ordagrant kvittas. I denna avhandling kommer jag att använda termen kvittas när rättegångskostnaderna jämkas till noll, eftersom det i praktiken är fråga om samma sak.

²¹⁰ Saarensola 2017, s. 162, Jokela 2019, s. 1 och HD 2011:51

²¹¹ Se t.ex. RHO 17.4.2015 214, HD 2005:91 och HD 2008:55

²¹² Se kapitel 4.2 och Saarensola 2017, s. 169

²¹³ Saarensola 2017, s. 171

²¹⁴ Se kap. 5, dock hade i ett fall en tingsrätts domare tillämpat de kors och tvärs.

²¹⁵ Helenius – Linna 2021, s. 267

situation där regeln kan tillämpas²¹⁶. Lagens förarbeten och vissa av HD:s avgöranden²¹⁷ tyder i alla fall på att det kunde räcka med att till exempel två av förutsättningarna uppfylldes, men i praktiken verkar det som om att det ändå oftast förutsätts att alla tre förutsättningar är uppfyllda²¹⁸.

Ordet ”kan” i paragrafen har ansetts vara litet missvisande och det torde tolkas som ”bör”, eftersom om förutsättningarna talar för uppenbar oskälighet ska domstolen tillämpa paragrafen och att därmed kan ”kan” anses vara ett litet misstag som skett vid lagförberedningsarbetet. Denna tolkning är även enligt min uppfattning befogad, som det konstateras av Saarensola²¹⁹, eftersom när denna paragraf tillämpas handlar det om att skydda den svagare parten. Detta tyder på att det inte kan anses rimligt att låta bli att tillämpa paragrafen, om det är fråga om en uppenbart oskälig situation för en klart svagare part, bara för att domaren på grund av ordval tilldelas denna möjlighet. Att betrakta ”kan” som något annat än ”bör” skulle strida mot lagens syfte. Domare har även verkat anammat detta perspektiv på hur lagen ska tillämpas då det är typiskt att domare tillämpar paragrafen på tjänstens vägnar²²⁰.

Den första förutsättningen för paragrafens tillämpning ”**omständigheterna som lett till rättegång**” kräver att domaren ska överväga hur parterna har handlat innan domstolsbehandlingen och vilka har varit de omständigheter som lett till rättegången. Vid denna bedömning ska man bedöma faktorer som att parterna har försökt samarbeta för att hitta en alternativ lösning till en rättegång. Om de till exempel har utnyttjat möjligheten till medling, men att detta inte blivit till något, tyder det på att den förlorande parten handlat på ett konfliktfritt och lojalt sätt. Lojalt handlande är viktigt eftersom det förutsätts att parterna samarbetar och visar lojalitet mot varandra innan saken förs till rätten²²¹. Det är dock inte bara den förlorande partens handlande som ligger i fokus vid denna del av bedömningen, utan det förutsätts att domstolen bedömer båda parternas handlande. Om den vinnande parten

²¹⁶ Tingsrätten hade i fallet RHO 17.4.2015 214 ansett att alla tre förutsättningar bör uppfyllas att det ska vara möjligt att tillämpa paragrafen, vilket inte nödvändigtvis är i linje med hur HD formulerat paragrafens tillämpning. Även HD har uttryckt att alla förutsättningar bör uppfyllas för att paragrafen ska kunna tillämpas i HD 2008:52 domskäl 11. Men sen har HD i t.ex. KKO 2005:112 och KKO 2018:65 formulerat det som att det är att inte alla förutsättningar behöver uppfyllas men att ingen förutsättning i sig själv räcker till att paragrafen ska tillämpas. I lagens förarbeten uttrycks det som att ”... för att den skall kunna tillämpas krävs att bestämmelsen förutsättningar skall uppfyllas bedömda som en helhet. Vid en helhetsbedömning av uppenbar oskälighet skall alla i lagen nämnda förutsättningar avvägas. Inget av dem kan ensam för sig ge upphov till sådan oskälighet som avses i bestämmelsen.”, med denna formulering vore det ju tänkbart att det räckte med att t.ex. två av förutsättningarna klart uppfylldes, som att det dömts ut en rättegångskostnads ersättning på 100 000 till en privatperson och hen tvistade mot ett försäkringsbolag, som automatiskt är väldigt mycket starkare än hen. Men sedan när man på sidan 21 i regeringspropositionen förklaras det att ”När förutsättningarna är uppfyllda skall domstolen sänka beloppet av de rättegångskostnader som döms ut.”, vilket tyder på att alla förutsättningar faktiskt ska uppfyllas för att paragrafen ska vara tillämplig.

²¹⁷ HD 2011:51 punkt 5, HD 2018:65

²¹⁸ Se kapitel 6 och 7

²¹⁹ Saarensola 2017, s. 164-167

²²⁰ Se Sarasoja – Carling 2020, s. 70

²²¹ Saarensola 2017., s. 171-172

exempelvis inte alls försökt lösa tvisten utanför rättegången talar det för att förutsättningen inte uppfylls, eftersom den förlorande parten då haft giltiga skäl till att inleda tvisten. Dessutom ställs det även ett högre krav på den vinnande parten, om denna har en starkare ställning än den förlorande parten, att utreda och informera den förlorande parten om omständigheterna och bevisning som kan inverka på rättegången. Detta för att den starkare parten ofta har tillgång till mera information och möjligheter till utredning av de materiella faktorerna som kan inverka på rättegångens gång och resultat²²². Vid bedömningen ska man ytterligare beakta om parten som förlorat tvisten verkligen haft en grundad anledning att föra ärendet till rätten. En anledning att föra ärendet till rättegång är dock ett snävare begrepp än ” de omständigheter som lett till rättegång”²²³. Om den förlorande parten redan innan rättegången vetat att bevisningen och ärendet överlag talar för att han kommer att förlora, kan man inte anse att han har haft grundad anledning att föra saken till rätten. Med andra ord ska parten ha bevisning som stöder hans yrkanden för att förutsättningen ska uppfyllas²²⁴. När domaren bedömer huruvida parten haft en giltig orsak till rättegången eller inte, ska man bedöma partens subjektiva upplevelse av de skäl hen haft att inleda rättegången. Man kan inte förutsätta att personen objektivt skulle vara medveten om rättegångens förlopp i förhand och kan inte heller förutsätta att hen nödvändigtvis borde förstå den egna positionen tillräckligt väl att göra en objektiv bedömning om hur domstolen kommer att förhålla sig till den egna bevisningen. Om ett dokument till exempel är så pass tvetydigt att det inte kan förväntas att ärendet gick och lösas utanför rätten, har det funnits skäl att få ärendet prövat i en rättegång²²⁵. Dock om det är helt uppenbart eller borde varit uppenbart att chansen att vinna rättegången varit väldigt låg från första början, så talar detta emot att förutsättningen skulle uppfyllas.²²⁶ I Helsingfors hovrätts kvalitetsrapport från 2011 nämns det att denna del av bedömningen till en viss mån motsvarar bedömningen i RB 21:4 § eller med andra ord bedömningen om någondera parten orsakat onödiga rättegångskostnader²²⁷. Denna förutsättning och bedömningen av den är avsedda att vara flexibla, där tanken är att domaren ska ha en möjlighet och bedöma orsaken till att ärendet alls har hamnat i rätten. Vid bedömningen ska det även beaktas om till exempel en myndighet har rekommenderat att det vore värt att föra ärendet till rätten och om detta är fallet så uppfylls förutsättningen närapå automatiskt²²⁸. Förutsättningen och dess uppfyllnad har behandlats i HD 2008:52 där HD ansåg att då svaranden hade erbjudit en generös förlikning så hade käranden, då

²²² Saarensola 2017, s. 172–173

²²³ RP 197/1998 rd, s. 20

²²⁴ Saarensola 2017, s. 177-178

²²⁵ Ibid., s. 178

²²⁶ Ibid, s. 178-182

²²⁷ Laatuhanke 2011, s. 109

²²⁸ RP 107/1998 rd, s. 20

de inte accepterat erbjudandet, lett till att rättegången inte kunde avslutas utan en huvudbehandling och detta talade för att förutsättningen inte uppfylldes²²⁹.

Den andra förutsättningen gäller ”**parternas ställning**”. Denna del av bedömningen innebär att domstolen ska ta ställning till om det föreligger en tydlig skillnad mellan parternas ställning. Grundtanken är att i vissa fall kan den ena parten behöva skyddas mera än den andra²³⁰. I praktiken betyder denna förutsättning alltså att om den ena parten tydligt är i en starkare ställning och har vunnit rättegången, talar detta faktum för att det finns skäl att överväga jämkning av rättegångskostnaderna. Typiska situationer där det råder obalans mellan parterna är när det är fråga om en offentlig myndighet, stort bolag eller organisationer med jämförbara resurser till dessa som tvistar mot en enskild individ²³¹. Den förlorande partens formella roll som till exempel konsument, arbetstagare eller privatperson har oftast ansetts räcka för att motivera att förutsättningen anses uppfylld, där den formella rollen ofta knyts samman med partens ekonomiska situation, eller med andra ord så räcker det att det är fråga om en privatperson mot ett bolag för att anse att det råder en avsevärd skillnad i parternas resurser²³². Men förutsättningen kan inte anses vara kategoriskt bunden till formella roller till exempel om ett mindre bolag är i en underlägsen situation till ett stort bolag talar detta för att förutsättningen uppfylls²³³, och därför måste domstolen betrakta parternas verkliga ställning. Till exempel om man i en tvist skulle ställa Fortum mot en liten bybutik så råder det en avsevärd skillnad mellan parterna. Domstolarna tar sällan ex officio ställning till parternas verkliga ekonomiska situation, utan det lönar sig för parterna att själva tillställa domstolarna någon slags utredning av i alla fall sin egen situation, och kanske även motpartens ekonomiska situation. I praxis har en sådan utredning lett till att domstolen har ansett att den ekonomiska skillnaden mellan parterna talar för jämkning²³⁴.

Domstolen ska inte vid bedömningen om parternas ställning överväga vem som verkligen betalar rättegångskostnaderna. I praktiken innebär detta att om ena parten erhållit rättshjälp beaktas detta inte vid bedömningen²³⁵, och därmed påverkar den som verkligen står för rättegångskostnaderna inte denna bedömning om oskälighet²³⁶. Detta var inte alltid praxisen kring tillämpning av paragrafen, där

²²⁹ HD 2008:52, punkt 12

²³⁰ Saarensola 2017, s. 183 och LaUB 26/1998 rp, s. 5

²³¹ Se HD 2012:20 punkt 16

²³² Saarensola 2017, s. 187

²³³ Se Saarensola 2017, s. 190–191, därför innebär det även att en väldigt stark privatperson i vissa fall kan finna sig i en situation där det inte finns skäl att jämka ersättningsansvaret i och med att hen har en tillräckligt stark ställning.

²³⁴ Se Saarensola 2017, s. 197

²³⁵ HD 2005:112 och HD 2008:55

²³⁶ I t.ex. arbetstvister kan det vara facket som står för både fackmedlemmens rättegångskostnader och motpartens rättegångskostnader, se Koulu 2020, s.151.

HD²³⁷ och hovrätterna efter införandet av den nya paragrafen misstolkade rättsläget och jämkade rättegångskostnaderna på grund av att de tolkade lagen så att om någon part erhållit rättshjälp så talade detta för att rättegångskostnaderna skulle jämkas. Men i HD 2008:55 klarlade HD rättsläget och nuförtiden är det klart att om den vinnande parten erhållit rättshjälp inverkar det inte på bedömningen av denna förutsättning²³⁸.

Den sista förutsättningen som beaktas om det är möjligt att jämkta rättegångskostnaderna är **sakens betydelse** för parterna, vilket innebär att man ska bedöma hur viktigt själva ärendet som tvistas över är för den förlorande parten. Oftast beaktas hur stort det ekonomiska intresset varit för parten eller om det annars är bundet till något väldigt viktig angelägenhet som till exempel hälsa, den egna arbetsplatsen eller boende²³⁹. Ytterligare ska domstolen beakta hur stor belastningen är som orsakas den förlorande parten om hen är tvungen att betala den vinnande partens rättegångskostnader. Dessutom ska det beaktas hur stor själva den begärda ersättningen är, det vill säga om rättegångskostnaderna klart överstiger det värde på det som tvistas över i rättegången så talar det för att rättegångskostnaderna ska jämkas²⁴⁰. Och förstås om den motsatta situationen uppstår där den yrkade summan är låg, så uppfylls förutsättningen för att jämkta rättegångskostnaderna mera sällan²⁴¹. Men detta måste domstolen också bedöma ur ett subjektivt perspektiv, där domstolen ska beakta hur stort ekonomisk inverkan ersättningskyldigheten kan ha på den förlorande parten med tanke på personens egna omständigheter. Om det är fråga om en låginkomsttagare som förlorar målet så är den vinnande partens yrkan på för 2 000 € viktigare för personen än för någon med stora inkomster. Bedömandet av storleken av rättegångskostnaderna har ibland blandats ihop med RB 21:1 §, det vill säga bedömandet av skäligena och nödvändiga rättegångskostnader. Att blanda dessa två kan inte anses vara rätt, eftersom själva skäligheten och betydelsen av den yrkade ersättningen för rättegångskostnaderna jämfört med skäligheten samt nödvändigheten av dem är två olika bedömningar som ska beaktas vid två olika skeden av beslutet²⁴².

Något som ytterligare är intressant, när man ser på denna paragraf, är att det inte verkar som om man ännu har tagit några beslut eller utforskat hur man ska bedöma i vilken omfattning själva rättegångskostnaderna jämkas²⁴³. Till skillnad från RB 21:8 a § har HD inte ännu prövat denna fråga

²³⁷ Se HD 2005:112

²³⁸ Intressant är att minoritetens åsikt ansåg att rättshjälpens inverkan på ersättningsansvaret var något som kunde beaktas vid bedömningen för denna förutsättning.

²³⁹ RP 107/1998 rd, s. 21 och Jokela 2019, s. 140

²⁴⁰ RP 107/1998 rd, s. 21

²⁴¹ HD 2018:65, domskäl 34

²⁴² Saarensola 2017, s. 200 och Halijoki 2000, s. 226

²⁴³ I RP 107/1998 rd nämns det inte hur mycket av rättegångskostnaderna ska jämkas, utan det verkar som man helt och hållet har förbisett denna del av bedömningen, se RP 107/1998 rd, s. 21

i samband med tillämpningen av RB 21:8 b §. Man kunde hävda att det går och dra en analog slutsats från RB 21:8 a §:s tillämpning och därmed se på hur HD i fallet HD 2019:65 har tolkat hur man ska bedöma frågan om hur mycket av ersättningsansvaret ska jämkas. Om man drar denna slutsats att det är fråga om en liknande bedömning för RB 21:8 b § så när man tillämpar RB 21:8 b § är det först fråga om, att själva tröskeln för att paragrafen ska tillämpas uppnås. Därefter ska man separat bedöma de skälighetsfaktorer som talar om för hur mycket ska jämkas och där ska man beakta parternas ställningar mera explicit, hur viktigt målet är för den förlorande parten och vilken inverkan fördelningen av rättegångskostnaderna har på parterna. Denna andra skälighetsbedömning skulle i stort sett motsvara den bedömning man redan gjort för att överväga vare sig själva tröskeln för paragrafens tillämpning är uppfylld. Problemet är att detta gör hela tvåstegsbedömningen något flummig, eftersom man egentligen gör samma bedömning i två omgångar. Det vill säga först ser man på om tröskeln uppnås och i andra fasen bedömer man i stort sett samma faktorer igen och sedan bestämmer domaren i vilken omfattning man ska jämka kostnaderna på basis av detta. Det är inte heller sagt att detta är den egentliga bedömningen som domare de facto gör, eftersom det inte finns några klara kriterier enligt vilka domstolen ska göra denna bedömning, utan detta är endast intrycket man får av såväl HD:s som tingsrätternas domar. Detta är uppenbart problematiskt ur ett rättssäkerhets- samt ett jämlikhetsperspektiv²⁴⁴.

I det nästa kapitlet ska vi dock se på aktuell statistik om tillämpningen av denna paragraf och försöka se på hurdana slutsatser man kan dra av denna statistik angående i vilken utsträckning paragrafen tillämpas i tingsrätterna och huruvida detta tyder på dagens tillämpning av paragrafen kan anses vara tillfredställande eller ej utav den statistiska information som finns tillgänglig idag.

4.2 Statistik om RB 21:8 b §

Statistiken gällande tillämpningen av RB 21:8 b § väcker en del intressanta frågor, vilka också borde inverka på hur vi bedömer paragrafens tillämpning i tingsrätterna och ge en insikt i om paragrafen möjligtvis behöver ändras i framtiden i och med att dess tillämpning inte nödvändigtvis är så sparsam som det hävdats.

Det var i totalt 3 % av alla mål som ingick i Sarasojas och Carlings studie som paragrafen tillämpades, vilket motsvarar mängden som den tillämpats i tidigare år och därmed verkar det inte som det skett än markant ändring i vilken omfattning som paragrafen tillämpats²⁴⁵. Men då förbiser man det enkla faktumet att paragrafen, i huvudsak, endast är tillämplig i vissa specifika partskonstellationer. När

²⁴⁴ Som det konstateras i kap 7.2 är det inte ovanligt skillnaden är avsevärd i hur mycket tingsrätterna väljer att jämka rättegångskostnaderna.

²⁴⁵ Sarasoja – Carling 2020, s. 70

man betraktar paragrafens tillämpning med beaktandet av specifika partskonstellationer, finner man att i tvister där partskonstellationen varit privatperson mot samfund har paragrafen tillämpats i en större andel av målen (10%)²⁴⁶. Dock är det värt att fråga sig om paragrafen inte borde tillämpas mera idag än i tidigare år i och med att rättegångskostnaderna har stigit i tvister där partskonstellationen är samfund som svarande och privatperson som kärande²⁴⁷. För att RB 21:8 b § ska vara tillämplig är en relativt typisk förutsättning att det ska vara fråga om en privatperson mot ett samfund, och därför är det värt att se på statistiken kring denna partskonstellation. Allt som allt behandlades under de första fyra månaderna av 2019, 267 fall i tingsrätterna där det var fråga om en rättegång där partskonstellationen var ett samfund mot en privatperson²⁴⁸. Av dessa förlorade privatpersoner 131 fall mot samfunden och i 14 av dessa 131 fall tillämpades RB 21:8 b §²⁴⁹. Alltså i över 10 % av alla fall där en privatperson hade förlorat mot ett samfund tillämpades RB 21:8 b §. Domstolarna tog själva initiativet till tillämpningen av regeln i de flesta fall²⁵⁰.

Paragrafen tillämpades alltså i 18 mål av alla domar i studien. Av dessa 18 mål var i fyra fall parterna objektivt jämställda, det vill säga i rättegången hade det varit två privatpersoner eller två samfund som tvistade sinsemellan. Dock i de mål där det var två samfund som tvistade hade parterna de facto väldigt olika ställningar. Men att domstolen i 4 av 18 fall, där parterna objektivt varit jämställda, valt att tillämpa RB 21:8b § tyder på att domstolarna relativt flexibelt väljer att tillämpa paragrafen²⁵¹. Överlag är det antal som jämkas varierande och den mängd rättegångskostnader som jämkades varierade från 30 % till 100 %. Detta tyder på att domstolarna är flexibla i vilken omfattning de jämkar ersättningsansvaret, men det väcker även en intressant fråga om de summor som jämkas är enhetliga. Själva kostnaderna som jämkas har ofta varit relativt låga²⁵², vilket är något oförväntat, eftersom den tredje förutsättningen borde göra det mindre troligt att RB 21:8 b § skulle tillämpas i mål där rättegångskostnaderna är låga.

Statistiken kan fungera som en bra indikator för att göra en allmän tolkning om paragrafens tillämpning, men endast genom att läsa själva tingsrättsdomarna kan man få en insikt i hur det verkliga rättsläget ser ut. I det nästa kapitlet presenteras därför först en introduktion till materialet som jag erhållit av Laura Sarasoja och Chris Carling, sedan en kort statistisk analys av materialet och allmänna

²⁴⁶ Innefattar fall där privatpersonen har varit såväl svarande som kärande och tvistat med ett samfund, medan i fall där privatpersonen har varit kärnande är detta tal ännu högre, se kapitel 5.2

²⁴⁷ Sarasoja – Carling 2020, s. 42. Denna stegring borde leda till att den tredje förutsättningen i RB 21:8 b § lättare uppfylls, vilket sedan även borde reflekteras i att paragrafen tillämpades oftare.

²⁴⁸ Sarasoja – Carling 2020, s. 14

²⁴⁹ Ibid. s. 70–72

²⁵⁰ I 13/18 fall tillämpade domstolen paragrafen utan att parterna yrkade för detta, Sarasoja - Carling 2020, s. 70

²⁵¹ Ibid, s. 72

²⁵² Ibid., s. 71

observationer jag erhållit med att läsa igenom materialet, men sedan övergår avhandlingen till att presentera den kvalitativa analysen av tingsrättsdomarna.

5. Forskningsmaterialet och statistik

5.1 Materialet

För denna undersökning har jag haft privilegiet att få en lista på en del av de tingsrättsdomar som användes i Sarasojas och Carlings studie. För att hålla materialet rimligt måste dock vissa avgränsningar göras före jag bad om materialet av Laura Sarasoja och tingsrätterna. Då målet med avhandlingen är att se på tillämpningen av RB 21:8 b § i tingsrätterna har jag valt att se på de domar där rättegångskostnaderna redan enligt statistiken kan orsaka allvarliga problem för en medelinkomsttagares²⁵³ ekonomi.

Med denna utgångspunkt var det logiskt att välja mål där det är mera troligt att RB 21:8 b § kommer att tillämpas, eller med andra ord fall där partskonstellationen är en privatperson mot ett samfund. Den andra förutsättningen i RB 21:8 b § gör detta till en ganska uppenbar avgränsning. Dock räcker inte denna avgränsning ännu för att göra materialet behandlingsbart, så en ytterligare avgränsning behövdes. Därför har jag valt att fokusera på tvister där partskonstellationen har varit privatperson som kärke och samfund som svarande. Denna avgränsning anser jag att är motiverbar med tanke på att det är i detta slags fall som rättegångsriskerna ofta är höga, och dessutom är ersättningsansvaret för privatpersonen vanligtvis högt²⁵⁴. Jag har även valt att endast se på fall där privatpersonen har förlorat fallet, för det är i dessa fall som RB 21:8 b § i huvudsak tillämpas, eftersom RB 21:8b §:s andra förutsättning nästan automatiskt stänger bort möjligheten att tillämpa regeln vid situationer där samfundet förlorat, men det vore i framtiden oerhört intressant att även jämföra mål där privatpersonen förlorat med mål där samfundet förlorat inom denna partskonstellation.

Materialet på basis av dessa avgränsningar består av 92 domar, trots att i den ursprungliga excel-filen erhållen av Laura Sarasoja fanns 108 domar, men på grund av diverse orsaker gick det inte att få tillgång till alla domar²⁵⁵. Materialet borde dock vara tillräckligt omfattande för att kunna göra vissa allmänna iakttagelser om rättsläget och dessutom mera specifikt uttrycka sig om rättsläget kring RB 21:8 b §. Metoden som jag valt att använda för denna avhandling präglas av såväl en kvantitativ

²⁵³ I Finland är medianlönen för en individ som är anställd inom den privata sektorn 3 435 euro, se https://www.stat.fi/til/yyskp/index_sv.html.

²⁵⁴ Se Sarasoja – Carling 2020, s. 58. Utvecklingen av rättegångskostnaderna har varit högst i dessa slags tvister och är rättegångsriskerna också högst i denna slags tvister.

²⁵⁵ Den typiska orsaken för bortfallet var att domstolarna inte fann alla domar med den information som fanns till hands.

analys som en kvalitativ analys av domarna²⁵⁶, vilket möjliggör en djupare analys av rättegångskostnaderna som en helhet, vilket är centralt om man vill ge ett förslag om framtida lagstiftning. Detta för att enligt min åsikt är det bäst om man vid lagförberedningsarbetet i alla fall till en viss mån förlitar sig på bra och tillräckligt detaljerad statistik, speciellt när det handlar om rättegångskostnader. I annat fall blir problematiseringen i sig själv inte korrekt, vilket leder till att de åtgärder man väljer för att korrigera rättsläget har fel utgångspunkt och därmed slår sedan korrikeringsåtgärderna lättare fel. Med bra statistik avser jag att man inte bara tar en generell median och konstaterar att den uppvisar dagens problem, utan att för att erhålla och tillämpa bra statistik anser jag att det förutsätter att man faktiskt bryter ner data i mindre bitar och därmed kan man få en klarare uppfattning om var den verkliga problematiken (för rättegångskostnaderna) ligger. Jag anser också att det är problematiskt att betrakta civilmålen som en homogen grupp som man ska söka en allmän lösning på, eftersom när vi faktiskt börjar bena ner olika typs mål och analyserar dem leder det snabbt till en inblick att problematiseringen och fördjupningen i materialet inte är tillräcklig i presentationer av statistiken.

Att enbart analysera och se på domarna med en statistik lins skulle dock i mina ögon vara att förbise det värde som man även kan erhålla ur tingsrättsdomarna genom att noggrant studera innehållet i dem. Med detta avser jag att trots att statistik kan ge oss en insikt i de övergripande summorna som står på spel i olika slags tvister, kan denna data inte ge oss en riktig bild av vad som sker i själva huvudbehandlingarna. Därför tillämpas det i avhandlingen en kvalitativ metod. Den kvalitativa metoden utgår ifrån att läsa domarna och sedan försöka analysera likheter i målen för att försöka få en övergripande bild av rättsläget kring RB 21:8 b §. Om vi analyserar de individuella fallen, kan vi dra slutsatser om det att rättegångskostnaderna dömts ut till den förlorande parten kan anses vara rättvist. Samtidigt kan man överväga om RB 21:8 b § kunde eller borde tillämpats i målen. Ytterligare kan vi genom att läsa domarna även se intressanta faktorer som kan ha inverkat på de nutida stora rättegångskostnaderna, och därmed överväga om det till exempel behövs en ändring av lagstiftningen. Målet är däremot inte att erhålla normativ information ur domarna, utan endast att se på domarna och försöka härleda en mera komplett bild av lagtillämpningen i tingsrätterna. På detta sätt man kan man även analysera om det (eller inte) finns verkliga problem med RB 21:8 b §:s tillämpning i tingsrätterna.

²⁵⁶ En kvantitativ metod präglas av ett arbetssätt där man använder sig av kvantifierbara data och sedan analyserar den för att dra slutsatser av materialet. En kvalitativ metod präglas av att man undersöker materialet med ett mera subjektivt perspektiv, där man själv är medveten om att man fungerar i växelverkan med materialet, och analysen är inte bunden till kvantifierbara slutsatser. Se kvalitativ metod och kvantitativ metod på t.ex. svenska nationalencyklopedin.

Jag har därför valt att läsa igenom alla domar och försökt finna likheter och olikheter i dem och sedan analysera vad dessa likheter och olikheter innebär med tanke på tillämpningen av RB 21:8 b §. Mitt mål har varit att hålla mig så nära objektiva kriterier som möjligt gällande själva analysen, men detta är tyvärr inte helt möjligt i och med att själva jämningsparagrafen innehåller ett tydligt subjektivt tolkningselement. Men tack vare att förutsättningarna för paragrafens tillämpning är relativt tydliga är det ändå möjligt att hålla analysen på ett nästan objektivt plan.

5.2 Statistiken

För att få en tydlig bild av vilka sorters kostnader det handlar om i målen måste man först se på de fall som finns i det erhållna materialet och vilken storlek kostnaderna haft i fallen. I slutet av avhandlingen²⁵⁷ finns en tabell över alla domar som använts för detta material, i tabellen finns målets nummer, de rättegångskostnader som dömts ut, vilken/vilka paragrafer som tillämpats och vilket slags mål det handlat om.

Först och främst kan vi räkna ut medeltal för de fall som ingår i denna avhandlings material. Den första summan som det lönar sig att betrakta är hur stor summan blir för alla ersättningar som betalats till den vinnande parten och denna summa är 111 6697,83 euro. När vi dividerar denna summa med 92 så får vi reda på att medeltalet som ersatts i alla domar har varit 12 138,02 euro. Men här kommer vi till den intressanta delen, för om vi ser på medeltalet av alla fall som funnits i materialet så förbiser man det enkla faktum att i flera fall har RB 21:3 § och/eller RB 21:8 b § tillämpats, och i en stor del av fallen har detta inneburit att domstolen helt och hållet har kvittat parternas kostnader²⁵⁸. I vissa fall har tillämpningen av RB 21:3 § eller RB 21:8 b § lett till att endast en del av kärandens rättegångsersättningsansvar har jämkats, och i andra fall har en del av kärandens rättegångskostnader ersatts på grundval av RB 21:3 §. Om vi därför vid analysen avgränsar materialet till de fall där privatpersonen de facto blivit ersättningsskyldig till samfundet, så får vi en klarare bild av hur stora summor privatpersoner i genomsnitt varit tvungna att betala till samfund inom denna partskonstellation. När vi ser på domar där privatpersonen blivit ersättningsskyldig till samfundet finner vi att detta skett i 62 fall, då kan igen ta summan och dividera den med antalet domar eller med andra ord $111\,6697,83/62 = 18\,011,26$ euro²⁵⁹. Som vi ser, om vi borträknar de domar där kostnaderna kvittats eller privatpersonen fått en del av hans rättegångskostnader ersatta, så stiger medeltalet för

²⁵⁷ Bilaga 1.

²⁵⁸ I flera fall har även käranden eller m.a.o. privatpersonen fått hans rättegångskostnader ersatta av samfundet, t.ex. L 18/1166, L 17/4528, L 17/16388 och L 18/12021.

²⁵⁹ Medianen är 12 760 om man endast räknar de mål där käranden blivit ersättningsskyldig, se bilaga 1.

kärandens ersättningsansvar avsevärt. Det intressant är dock att standardavvikelsen²⁶⁰ är 19 600,71 euro eller med andra ord är spridningen så stor att standardavvikelse är större än medeltalet. I och med att detta är fallet vet vi således att spridningen i materialet är väldigt stor och därför är medeltalet inte särskilt tillförlitligt för att beskriva vilka slags summor det normalt handlar om i dessa slags tvister²⁶¹.

Dock bör man även i denna situation gå ännu djupare och försöka se på om det finns en avsevärd skillnad i olika slags fall, där till exempel försäkringstvister är i genomsnitt mycket dyrare för privatpersonen om man jämför dem med de andra slags fallen. Det finns dock inte många (8) försäkringstvister i det tillgängliga materialet, vilket innebär att det är svårare att härleda om medeltalet eller medianen skulle se likadant ut i ett större sampel.

Först och främst kan vi observera att i försäkringsfall tillämpas överlag RB 21:3 § och RB 21:8 b § relativt ofta. Av dessa har i tre av fallen RB 21:8 b § tillämpats och i två av dessa mål kvittades rättegångskostnaderna. I två av de åtta fallen kvittades rättegångskostnaderna på basen av RB 21:3 §. Med andra ord så i hälften av försäkringstvister kvittades rättegångskostnaderna helt och hållet. Men även om det inte är ovanligt att rättegångskostnaderna jämkas så lönar det sig ändå att betrakta att det ofta handlar om höga rättegångskostnader i försäkringstvister. När vi betraktar den totala summan för försäkringsfall där käranden blivit ersättningskyldig till svaranden, så kommer vi fram till att summan för dessa mål är 166 945,51 euro. Nu kan man antingen se på det totala medeltalet dvs. $166\,945,51/8 = 20\,868,19$ euro eller alternativt se på medeltalet av fall där käranden blivit ersättningskyldig dvs. $166\,945,51/4 = 41\,736,25$ euro. Det är uppenbart när man ser på dessa summor att i försäkringstvister är rättegångskostnaderna väldigt höga. Det finns förstås en avsevärd skillnad mellan fallen, där den lägsta ersättningen som dömdes ut var 13 902 euro och den högsta var 78 534,67 euro²⁶². På grund av samplet är litet är denna data inte av den högsta kvalitén, utan exempelvis justitieministeriet eller alternativt Krimo torde i framtiden försöka erhålla ett större sampel för att få en bättre bild av hurdana summor det vanligtvis handlar om i försäkringstvister. Med tanke på att samplet är så litet för mål där rättegångskostnaderna dömts ut är det värt att se på hurdana summor

²⁶⁰ Standardavvikelsen berättar hur mycket data avviker från medeltalet. En hög avvikelse berättar att det finns stor spridning i materialet, medan en liten avvikelse berättar att materialet i stort sett består av liknande tal. Genom att använda t.ex. medianer, medeltal och standardavvikelser, och möjligtvis ännu mera data, får man en mycket klarare bild av verkligheten än genom att endast uttrycka informationen i form av medianer. Det ska beaktas att en hög standardavvikelse betyder att spridningen går åt bägge hållen eller m.a.o. medeltal +/- standardavvikelse, så t.ex. 18 011,81 +/- 19 600,71. Se kap 1.6.3 i Field 2013

²⁶¹ För avhandlingens kvantitativa analys har jag valt att använda medeltal och standardavvikelser istället för medianer, eftersom på detta sätt får man en klarare bild av variationen i det tillgängliga materialet, se Fields 2013, kap. 1.6.2-3 för en beskrivning av olika sätt man kan beskriva material.

²⁶² Med enbart 4 fall är samplet så pass litet att medianen / medeltalet inte mera är tillförlitliga, eftersom exempelvis extremvärden har en avsevärd inverkan på medeltalet, se Cooligan 2014, s. 116 och 399

svaranden har yrkat på i försäkringstvister. Då finner vi att summan för de yrkade rättegångskostnaderna är 320 773,4, och medeltalet blir således $320\,773,4/8 = 40\,096,68$ euro²⁶³. Standardavvikelsen blir i detta fall 31 569,58 vilket igen uppvisar att spridningen är stor och att medeltalet inte nödvändigtvis visar vilka slags summor det generellt sett handlar om i försäkringstvister.

Arbetstvister är de mål som är vanligast i det material som används för avhandlingen²⁶⁴ i och med att av det materialet som erhållits av tingsrätterna var 42 arbetstvister. Arbetstvisterna utgör över en tredjedel av de tvister där partskonstellationen är privatperson som kändan och samfund som svarande. Därför är det intressant att analysera dessa tvister då de utgör ett betydande sampel vilket torde göra det lättare att erhålla generaliserbara resultat av med tanke på den mängd fall som finns tillgängliga.

I 9 av materialets 42 fall har den förlorande partens ersättningsskyldighet helt och hållet kvittats eller så har kändan fått en viss mängd av hans rättegångskostnader ersatta av svaranden, i ett av dessa fall tillämpades även RB 21:8 b § samtidigt som RB 21:3 §²⁶⁵. Men som sagt så ligger fokuset i denna studie på fall där den förlorande parten blivit ersättningsskyldig och därmed kommer dessa inte att spela en betydande roll i den statistiska presentationen. I 6 av de 33 fall där samfundets rättegångskostnader dömts ut till privatpersonen så har RB 21:8 b § tillämpats för att jämka kostnaderna för den förlorande parten, vilket även visar att i denna typs fall är det inte allt för ovanligt att paragrafen tillämpas. Även om det kan verka som det jämkas i en relativt låg omfattning²⁶⁶ med tanke på att partskonstellationen och de höga rättegångskostnaderna talar om för att RB 21:8 b § ska bli tillämplig, så blir omfattningen av tillämpningen klarare då man betraktar själva målen på en kvalitativ nivå vilket vi återkommer till i kapitel 6 och 7.

Med en snabb beräkning kan vi räkna ut att summan för alla arbetstvister blir 419 163,58 euro, och om vi igen ser vad detta blir per tvist så får vi fram att $419\,163,58/42$ blir = 9 980,09 euro. Men igen när vi ser på fall där den enskilda individen blir ersättningsskyldig till samfundet blir talet avsevärt högre $419\,163,58/32 = 13\,098,86$ euro. Denna beräkning gör det även tydligt att i stort sett så är arbetstvisterna billigare än medeltalet av tvister där partskonstellationen är privatperson mot samfund som kändan och svarande, men att det ändå rör sig om avsevärda summor. Standardavvikelsen i

²⁶³ Se bilaga 3. Medianen är 11 551,04 vilket visar hur stor skillnaden kan vara mellan medianen och medeltalet pga. av att medianen är ett tal som visar medelpunkten av data.

²⁶⁴ I Sarasojas och Carlings material var dessa också bland de vanligaste tvisterna, se Sarasoja – Carling, s. 17

²⁶⁵ Rättegångskostnaderna kvittades med RB 21:8 b §, eftersom kändan vunnit en så liten del av målet.

²⁶⁶ Även om det bra kunde diskuteras mera vare sig att den tillämpats i 6 fall av 33, som blir 18%, kan anses vara en låg omfattning, med tanke på att tillämpningen av paragrafen endast ska ske i mål där det funnits klara skäl för detta.

målen där parten blivit ersättningsskyldig blir 11 203,68, vilket igen är en stor spridning och uppvisar att det finns en stor variation i hur stora rättegångskostnader döms ut till den förlorande parten. Därmed går det inte entydigt att säga att rättegångskostnaderna i arbetstvister alltid skulle vara dyra eller billiga.

Med dessa enkla uträkningar kan vi därför visa att det finns markanta skillnader mellan olika slags tvister. Jag har dessutom valt att även fokusera den kvalitativa analysen på dessa slags tvister, eftersom dessa tvister ofta är homogena på en kvalitativ nivå, vilket gör att målen kan jämföras med varandra mera enkelt än till exempel skadeståndstvister, vilka är väldigt heterogena.

Jag vill dock redan nu klargöra att mitt mål med dessa beräkningar är att illustrera hur stora skillnader det finns mellan fall och hur man vid statistiska presentationer eller analyser allt mera torde försöka se på olika slags fall och i framtiden ge upp att försöka ge en helt holistisk bild av rättegångskostnader med att enkelt konstatera att de utgör ett problem utan att gå in på detaljnivån. I Sarasojas och Carlings studie finns det massvis med information som är tillräckligt detaljerat för att göra fördjupade analyser²⁶⁷, problemet är att dessa inte beaktas. Men fastän det finns mycket information i Sarasojas och Carlings studie kunde detaljnivån på den statistiska analysen utvidgas. Materialet som används i denna avhandling är i stort sett samma som använts i deras studie, vilket tyder på att standardavvikelserna också är stora i deras material, och standardavvikelsen borde definitivt utredas i ett material om rättegångskostnaderna i civilmål. Förstås skulle en mera detaljerad bild av hela rättegångskostnadsfrågan kräva mera data. Sarasoja och Carling har gjort en bra undersökning men det är ett problem i att det endast tagits material från fyra månader av ett år, det att det exempelvis endast finns 11 försäkringstvister i hela Sarasojas och Carlings material, så blir informationen mindre tillförlitlig när det gäller hur dyra dessa slags tvister vanligtvis är²⁶⁸.

Vissa saker i hur statistiken rapporteras bör även diskuteras i framtiden, eftersom det finns flera fall i materialet med flera käranden. Partskonstellationen hålls till exempel i Sarasojas och Carlings studie som privatperson mot samfund, men när man ser på ersättningsansvaret så kommer man inför problemet att om det till exempel är fem personer som ska ersätta rättegångskostnaden på 10 000 euro, så är detta en avsevärd skillnad jämfört med om det är en enskild individ som blir ersättningsskyldig²⁶⁹. I och för sig är det ett litet antal fall där det är flera käranden i avhandlingens material, men detta borde beaktas i statistiska utredningar för att ge en mera komplett bild om det

²⁶⁷ Bilagorna i slutet av studien innehåller en massa information, som ger massvis med resurser att gå in för en djupare analys av problematiken med hur rättegångskostnaderna fördelas mellan parter, se Sarasoja – Carling 2020, s. 80-96

²⁶⁸ Samma problem finner man även för t.ex. arv och testamentfrågor, konkursmål och säkringsåtgärder. Se Sarasoja – Carling 2020 s. 82

²⁶⁹ Se t.ex. L 18-5007458 med 10 käranden, L 17-444 med 4 käranden och L 17/3005613 med 23 käranden.

tryck som existerar på att ändra på regleringen kring rättegångskostnader. Det är speciellt viktigt när man beaktar behovet av att möjligtvis skydda den svagare parten att erhålla mera detaljerad information om vilka slags summor det står på spel för dem. Något som kunde vara värt att i framtiden överväga är att försöka kategorisera de olika målen i mindre bitar. Man kunde utöver att betrakta egna kategorier för olika slags mål också därefter dela in dem in i olika underkategorier i storleksklasser, vilka skulle beskriva vilka slags summor det handlar om i tvisterna²⁷⁰. Exempelvis kunde man inom partskonstellationen privatperson mot privatperson ännu dela dessa slags mål i kategorier där den utdömda ersättningen varit 0-10000, 10001-30000 och sedan 30000- för att få mera och klarare detaljer av det tillgängliga materialet, och speciellt viktigt så skulle en sådan indelning minska på spridningen inom materialet²⁷¹. Med denna information kunde man sedan göra mera långtgående analyser av vad statistiken berättar om rättegångskostnaderna i civilmål.

Till näst kommer jag att presentera allmänna observationer man kan göra av materialet då man läst igenom domarna. Det finns flera intressanta detaljer som är värda att framhäva, eftersom dessa observationer uppenbart inverkar på bilden av huruvida RB 21:8 b § behöver ändras i framtiden eller ej. Efter detta går jag i kapitel 6 och 7 in för att analysera försäkrings- och arbetstvister. Från genomgången av försäkrings- och arbetstvisterna kommer jag att i stort sett utesluta domar där RB 21:3 § tillämpats för att kvitta rättegångskostnaderna eller rentav dömt samfundet att betala en del av privatpersonens rättegångskostnader, eftersom mitt mål är att se på mål där RB 21:8 b § har tillämpats eller alternativt kunnat tillämpas.

5.3 Allmänna observationer ur materialet

5.3.1 Allmänna faktorer som inverkar på rättegångskostnaderna

Orsaken till att jag valt att i huvudsak fokusera på försäkrings- och arbetstvister är att de inom sina respektive grupper är relativt likadana. Men det är ändå värt att presentera några intressanta observationer ur hela materialet, eftersom det finns trender som tyder på att det finns allmänna bakomliggande faktorer som inverkar på att rättegångskostnaderna är så höga i alla olika slags fall. Med detta avser jag att biträden kunde till exempel ha ett mera allmänt ansvar för att bättre informera hens klienter om riskerna anslutning till att framställa flera yrkanden, eftersom de domar som använts

²⁷⁰ Sarasoja och Carling (2020) har gjort detta väl, men detta kunde utvecklas ännu mera, och speciellt efter att de olika underkategorierna skapats borde man efter detta börja räkna ut medianen, medeltalet och standardavvikelsen för dessa underkategorier för att få en klarare bild av situationen kring fördelningen av rättegångskostnader. Se t.ex. Sarasoja – Carling, s. 90. Att skapa mindre kategorier är även relativt vanligt inom statistiken, speciellt för medianer, där då det finns en stor spridning i materialet delar man in materialet i mera behandlingsbara enheter (t.ex. kvartiler) för att extremvärdena inte ska inverka på data så kraftigt. Se Fields 2013, kapitel 1.6.3.

²⁷¹ På detta sätt kunde man även minska på den avsevärda standardavvikelsen som existerar i materialet, se Fields 2013, kapitel 1.6.2.

för denna avhandling tyder på att preklusionsregleringen²⁷² har en avsevärd inverkan på de höga rättegångskostnaderna²⁷³. I JM:s bedömningspromemoria sägs det exempelvis att preklusionens roll på rättegångskostnaderna är något otydlig, men efter en genomgång av tingsrättsdomarna så är det helt uppenbart att preklusionen har spelat en avsevärd roll i de höga rättegångskostnaderna²⁷⁴, vilket även exemplifierar betydelsen av att göra en kvalitativ analys av olika material istället för att enbart förlita sig på statistik för att analysera fördelningen av rättegångskostnader.

När man betraktar preklusionens inverkan på rättegångskostnaderna blir det uppenbart att i en stor del av fallen har kärandena yrkat flera olika punkter fastän det skulle räckt med en eller två punkter, alternativt presenterat väldigt höga summor i sitt yrkande. Till exempel hade käranden i L 17/16388 krävt ersättning för egendom som skadats vid en husreparation, men hade presenterat ett väldigt stort skadeståndsykrande istället för att presentera ett mera rimligt yrkande.²⁷⁵ I ett annat fall hade käranden yrkat såväl på skadestånd för vattenskada som orsakats en massa lösöre, bland annat gamla Playstation 3 spel och gamla cd-skivor, men ansåg att hen för till exempel cd-skivorna skulle ersättas för närmare deras fulla värde²⁷⁶. Problemen i dessa fall är att de påståenden som käranden lagt fram leder till att själva tvisten som behandlas i huvudförhandlingen utgörs av till exempel 7 yrkanden medan det de facto är 1–3 yrkanden som faktiskt har någon chans till framgång i målet. Detta leder till att relativt ofta så tillämpas RB 21:3 § och även om käranden ursprungligen haft god orsak att inleda tvisten har alla yrkanden lett till att käranden inte får hans egna rättegångskostnader ersatta av motparten. I flera fall så har paragrafen tillämpats så att rättegångskostnaderna har kvittats, men även så att käranden i en del fall fått en del av deras rättegångskostnader ersatta, men inte alla²⁷⁷. Dessutom när det blir ett sådant här överflöd av påståenden såväl som ett överflöd i den mängd som det krävs

²⁷² Preklusion är ett krav på att en part ska utföra processåtgärder inom vissa utsatta tider, eller så har parten inte längre rätt att åberopa dessa ogjorda processåtgärder, processreglerna tillämpas i huvudsak i dispositiva tvistemål. Man återfinner preklusionsreglerna i RB 5:22 § och RB 6:9 §. I RB 6:9 § konstateras det att parten måste presentera hans yrkanden och bevisning vid den förberedande behandlingen, och om hen inte gjort detta får hen inte presentera nya yrkanden och bevis vid huvudförhandlingen, om något av undantagen i RB 6:9 § inte uppfylls. Se Frände et al. IX.1. Siviilijutun käsittely, Valmistelu, Tuomioistuimen ja asianosaisten rooli valmistelussa, Asianosaisten velvollisuuksista, Preklusio.

²⁷³ I JM:s bedömningspromemoria övervägs detta, men det anses att det inte finns skäl att ändra på preklusionsreglerna. I avhandlingens material kommer det dock fram att det inte alls är ovanligt att parter presenterar flera yrkanden eller för stora krav i deras yrkanden vilket sedan lett till att rättegångskostnaderna blivit väldigt höga. HD anser även att processande med för många yrkanden och med onödig bevisning är ett problem, även om de inte uttrycker det som preklusion. Se OM 2016:16, s. 91-92 och Lausunto oikeudenkäyntikuluja riita-asioissa koskevasta arviomuistiosta punkt 32

²⁷⁴ Se OM 2021:16, s. 91 och t.ex. fallen L 17/34410, L 17/9297, L 17/30461, L 17/12021, L 16/2003042, L 17/444, L 17/16388, S 18/18044, L 18/5814

²⁷⁵ Se fallet L 17/16388

²⁷⁶ L 17/52038, s. 1-3

²⁷⁷ Förstås är det inte ovanligt att personer har rättsförsäkring och således utgör inte ersättningen till det egna biträdet en stor belastning på parten, men med tanke på att rättegången redan färdigt är dyr då käranden presenterat så många yrkanden kan det ändå handla om en avsevärd summa. Se t.ex. L 18/2001870, s. 2

ersättning för, så blir själva behandlingen dyrare för bägge parter, eftersom det lättare leder till ett krav på mera omfattande bevisning av svaranden. Det i sin tur kan även inverka på tillämpningen av RB 21:8 b §, eftersom svarandens rättegångskostnader lättare kan anses skäligen om det är på grund av kärandens yrkanden som svaranden varit tvungen att och sätta ner mera resurser på rättegången. Därmed blir själva tvisten dyrare, medan om från första början parterna valt att tvista på ett mera rationellt och exakt sätt skulle tvisten blivit billigare och dessutom skulle det ha funnits en ökad chans att lösa tvisten utanför en huvudbehandling.

Här anser jag att ett problem med dagens system är att de strikta preklusionsreglerna lätt leder till att det är lönsamt för biträden att använda sig av en strategi att ”kasta saker på väggen och se vad som blir kvar”. En sådan strategi är problematisk både ur rättssystemets synvinkel, eftersom det lätt leder till mera komplicerade och långa tvister, samt ur parternas synvinkel, eftersom deras rättegångskostnader ökar. Detta närmandesätt är tyvärr vanligt²⁷⁸ och orsakar skada för parter då det i flera fall är uppenbart att ett mera kirurgiskt närmandesätt till processerna skulle lett till ett mindre ersättningsansvar gentemot motparten och ett kirurgiskt närmandesätt skulle dessutom minska den mängd som hen blir skyldig att ersätta det egna biträdet.

5.3.2 Observationer ur alla materialets domar angående RB 21:8 b §

Det som jag själv anser att vara ett av de mest uppenbara problemen angående tillämpningen av RB 21:8 b § är att motiveringen till tillämpningen av paragraferna ofta är bristfällig²⁷⁹. Även om man kan hävda att domaren har en skyldighet att känna till lagen och därmed inte behöver ge en lång motivering, speciellt med tanke på att det är fråga om tingsrätten, är bristen på motivering nog ett problem ur ett rättssäkerhetsperspektiv. Det som gör detta ännu mera problematiskt är att då i 41% av fallen rättegångskostnaderna är större än själva tvistens värde, finns det en accentuerad skyldighet för domaren att förklara varför en paragraf har tillämpats och varför inte. Förstås om det är helt uppenbart att ena parten har vunnit så är det ju förståeligt att domaren enkelt konstaterar att RB 21:1 § har tillämpats, men om vi tänker oss att RB 21:3 § eller RB 21:8 b § har låtit bli att tillämpas och detta är ofördelaktigt för den svagare parten, borde det finnas en tydlig motivering till varför.

²⁷⁸ Se bl.a. L 17/34410, L 17/9297, L 17/30461, L 17/12021, L 16/2003042, L 17/444, L 17/16388, S 18/18044

²⁷⁹ I L18/5007458 exempelvis motiverades tillämpningen av RB 21:8 b § väldigt summariskt och sedan blandades i tillämpningen RB 21:8 a § in i bedömningen. På sid 18 i domen skrivs ”Jutussa ratkaistava kysymys on myös aidosti oikeudellista harkintaa, joten näissä olosuhteissa kantajilla on ollut perusteltua aihetta nostaa kanne. Kantajat ovat työntekijöinä heikommassa asemassa kuin vastapuolena oleva työnantajansa. Asialla on epäilyksettä kantajille suuri merkitys. Näiden seikkojen perusteella käräjäoikeus, ottaen huomioon oikeudenkäymiskaaren 21 luvun 8 a § ja 8 b §, kokonaisuutena arvioiden katsoo, että kantajien ei ole asian lopputuloksesta huolimatta korvattava osaksikaan vastapuolensa kuluja, vaan osapuolet kärsikööt oikeudenkäyntikulunsa itse”. Bedömningen av RB 21:8 a § kan ha en inverkan på bedömningen av RB 21:8 b §, men de ska ändå inte blandas ihop till en och samma bedömning, se Helenius – Linna, s. 267.

Överlag är det värt att påpeka att när vi enkelt läser statistiken får vi tyvärr en relativt missvisande bild av rättegångskostnaderna. Detta för att statistiken ser rent ut sagt nästan bedräglig ut för en privatperson, men när man faktiskt går in och läser domarna så ser man att många av processerna till en viss grad handlar om att parter tyvärr inte i första början borde ha inlett en process. Materialet innehåller ett avsevärt antal olika slags mål, men oavsett vilket slags mål det är fråga om finns det ändå ett väldigt stort antal processer där käranden inte nödvändigtvis tänkt igenom om hen borde ha inlett tvisten eller ej. I materialet finns exempelvis två mål där privatpersoner inlett rättegångar mot sina husbolag för att de hade utvisats ur sina lägenheter. I det ena fallet hade hyresgästen supit, härjat och orsakat allvarligt obehag för grannarna och därmed hade det funnits helt uppenbara skäl att uppsäga personens hyreskontrakt²⁸⁰ och därmed verkar det som om det inte funnits en grundad anledning att väcka talan i första början. I ett annat fall hade hyresgästen betett sig hotande mot grannarna genom att bland annat skälla ut dom på gården och betett sig väldigt aggressivt mot de andra invånarna och igen, det hade funnits giltiga skäl att upplösa hyresgästens hyreskontrakt²⁸¹. Fastän kärandena i bägge fallen hade avsevärt svagare bevisning²⁸², valde de ändå att inleda tvisten. Liknande mål där det inte nödvändigtvis funnits skäl att väcka talan finner vi i ett mål där en delägare i ett bolag stred som en järv i två tvister med bolaget fastän hen hade svag bevisning för sina yrkanden²⁸³ och oavsett den svaga bevisningen valde hen ändå att föra tvisterna till rätten. När man läser målen så är problemet att privatpersonens bevisning i bägge fall var avsevärt mycket svagare än bolagets²⁸⁴, och det väcker automatisk frågan om dessa tvister verkligen behövts behandlas i huvudförhandlingar. Detta är inte bara i dessa nyssnämnda tvister som det är vanligt att käranden inlett tvisten utan närapå tillräcklig med bevisning, det är även vanligt att kärandens bevisning varit svagare i arbetstvister. I arbetstvisterna har samfundet ofta handlat korrekt då de exempelvis har sagt upp arbetsförhållandet och deras bevisning stöder att de handlat lagligt, medan kärandens bevisning oftast är avsevärt mycket svagare än svarandens och ändå har arbetstagare valt att anhängiggöra

²⁸⁰ L 18/5017842

²⁸¹ L 18/9586

²⁸² I bägge mål baserades kärandens bevisning i huvudsak på partens egna utlåtande, medan svaranden ofta hade flera vittnen som vittnade om kärandens störande beteende. Se L 18/5017842, s. 10-13 och L 18/9586, s. 3-5

²⁸³ I fallet L 16/58205 hade käranden ansökt om att bolagsstämmans beslut skulle hävas för att hen i stort sett ansåg att fondemissionen hade framfört aktier till allmänheten för ett för lågt pris. Domstolen konstaterar (s. 43) att kärandens synpunkt uppenbart är fel för att det pris som hade bestämts lät bolaget undvika en konkurs. I fallet L 16/57645 hade käranden sagts upp pga. ekonomiska och produktionsskäl och detta verkade logiskt med tanke på att bolaget legat nära konkurs under tiden som hen sades upp och kärandens arbetsuppgifter hade minskat avsevärt under den tiden. Intressant är att den ersättning som dömdes till käranden var väldigt höga, och uppvisar problemet med att endast förlita sig på statistiken, eftersom dessa tvister inte borde ha förts till rätten i första början av käranden. Om en kärande har mycket svagare bevisning än svaranden kan man inte säga att hen hade en grundad anledning till rättegången och uppvisar att människor inte alltid väljer att väcka tvister med rationella skäl.

²⁸⁴ Se L 16/57645 och L 16/58205

tvisten²⁸⁵. Man kan endast spekulera varför det finns så många tvister där käranden haft avsevärt svagare bevisning än svaranden men ändå valt att föra ärendet till rätten. Men bör komma ihåg att människan generellt sätt inte alltid handlar rationellt, utan känslor spelar ofta en stor roll i valet av vare sig någon väcker talan eller ej. Problemet är dock att om människor väljer att tvista i mål där de har väldigt svag bevisning betyder detta inte att det nödvändigtvis finns skäl för att sänka på procesströskeln eller att göra det lättare att jämka den förlorande partens ersättningsansvar. Tvärtemot talar det om att det bör finnas en klar procesströskel för att inte överbelasta domstolsväsendet med ”onödiga” tvister. När man beaktar dessa tvister och överväger om RB 21:8 b § skulle vara tillämpligt märker man att det är vanligt att käranden inte haft en grundad anledning till tvisten. Även om avsaknaden av en grundad anledning till rättegång inte kan sägas att direkt betyda att tvisten varit onödig, kan man i alla fall konstatera att avsaknaden av detta tyder på att tvisten varit onödig i och med att det inte funnits objektiva skäl att väcka talan.

I de nästa kapitlen kommer den kvalitativa analysen av försäkringstvister och arbetstvister att presenteras. Denna presentation illustrerar att det finns en markant skillnad i olika slags tvister i varför rättegångskostnaderna fördelas som de gör och att när man beaktar *de lege ferenda* kan det vara mera nyttigt att anamma ett närmandesätt där man beaktar de olika kategorierna av tvistemål än att se på alla fall som en stor grupp.

6 Försäkringstvister

6.1 Allmänna observationer om försäkringstvisterna

Försäkringstvisterna i detta material är relativt homogena till sin natur i och med att det oftast är fråga om ett fall där en person skadat sig allvarligt och inte fått den ersättning som hen önskat av försäkringsbolaget eller någon liknande institution. Typiskt är att personen i efterhand har erhållit bevisning som tyder på att skadan varit allvarligare än försäkringsbolaget eller läkarna först ansett, eller alternativt att skadan blivit värre med åren. Materialets försäkringstvister är oftast väldigt dyra för käranden om hen förlorar målet, detta för att det ofta krävs flera expertvittnen som ger utlåtanden om skadans natur, och vardera parten utnyttjar normalt egna experter som vittnar till partens fördel.

När vi betraktar försäkringstvisterna och överväger de tre förutsättningarna för att RB 21:8 b § ska uppfyllas, så är det uppenbart att det oftast handlar om frågor som är väldigt viktiga för privatpersonen, eftersom skadan ofta har orsakat en avsevärd ändring i personens livskvalitet. Dessutom, till skillnad från flera andra slags tvister, är utgångsläget för parternas ställning att det

²⁸⁵ Se kap. 7

finns en avsevärd skillnad mellan parternas ställningar redan när man betraktar tvisterna ur ett objektivet perspektiv. Men där det ofta går fel för privata individer är det att de ofta inte har haft en grundad anledning att väcka tvisten enligt RB 21:8 b §. I flera av fallen har domaren tagit ställning till tillämpningen av RB 21:8 b § och endast på grund av förutsättningen ”om de omständigheter som lett till rättegång” varit tvungen att konstatera att RB 21:8 b § inte är tillämplig i det ifrågavarande fallet. När man ser på RB 21:8 b § och speciellt HD:s praxis enligt vilket det de facto verkar som om alla förutsättningar i alla fall till viss mån bör uppfyllas för att RB 21:8 b § ska vara tillämplig, så har domarna gjort rätt bedömning. Men då väcks frågan om detta är rättvist i och med att försäkringsbolag oftast befinner sig i en avsevärt mycket starkare ställning än en privatperson och dessutom är tvisterna ofta oerhört viktiga för privatpersonerna. Dock bör det påpekas att det har varit relativt vanligt i försäkringstvister att jämka kostnaderna med hjälp av RB 21:8 b §²⁸⁶, vilket tyder på att rättsläget kring paragrafens tillämpning i försäkringstvister inte kan anses vara direkt bristfälligt.

6.2 Domarna

6.2.1 Mål där RB 21:8 b § tillämpats

Först och främst är det värt att se på de domar där RB 21:8 b § tillämpats då det sedan går att jämföra dessa med de tvister där RB 21:8 b § inte tillämpats. Vi börjar med att betrakta L 15/5935. I detta fall hade käranden redan försökt få ersättning av ett försäkringsbolag i en tidigare domstolsprocess, men hans talan hade avvisats. Därmed bedömde tingsrätten att den tidigare domens rättskraft hindrade domstolen från att pröva ärendet på nytt. Tingsrätten ansåg att den inte kunde pröva fallet på nytt för att den bevisning som käranden presenterat inte räckte till för att häva den lagakraftvunna domens rättskraft²⁸⁷. Domstolen valde att jämka och sedan kvitta kostnaderna på basen av RB 21:8 b §. Motivering till varför domstolen valde att kvitta kostnaderna i stället för att jämka dem är lite diffust, men uppenbart är att det rådde en avsevärd skillnad i parternas ställning och att frågan var viktig för käranden i och med ärendet handlade om hans hälsa. Problematiskt i domen är att domstolen inte motiverade hur den första förutsättningen uppfylls och att domstolen använde ordet ”kohtuutonta” istället för ”ilmeisen kohtuutonta” när den motiverade sitt beslut²⁸⁸. Dock anser jag att domstolen har gjort rätt bedömning då den valt att tillämpa RB 21:8 b § i och med att käranden i detta fall hade ny bevisning och därmed fanns det skäl att få frågan prövad på nytt av en domstol, även om det fanns en rättskraftig dom, och på så sätt uppfylldes den första förutsättningen för RB 21:8 b §. Speciellt med

²⁸⁶ I över en tredjedel av alla försäkringstvister som ingick i Sarasojas och Carlings (2020) material hade ersättningen jämkats med RB 21:8 b §. Se Sarasoja – Carling 2020, s. 70

²⁸⁷ Se L 15/5935, s. 34

²⁸⁸ L 15/5935, s. 35

tanke på att privatpersonens bevisning starkt tydde på att hen hade lidit en allvarligare skada än vad hade ansetts vara fallet i den tidigare processen²⁸⁹.

I fallet L 15/27999 hade en person lidit en allvarlig skada i en trafikolycka och hen hävdade att hen inte hade fått en tillräcklig ersättning av försäkringsbolaget för skadan, då skadan var allvarligare än vad först hade konstaterats av sjukhuset. Hen hävdade att hens vardagliga liv allvarligt hade försämrats på grund av skadan. Dock ansåg domstolen att det inte fanns tillräckligt med bevis att personen i fråga har orsakats en allvarligare skada än den som hen redan ersätts för. Därmed fick hen ingen ersättning för hens skador, men domstolen valde att tillämpa RB 21:8 b § och kvittade parternas rättegångskostnader, eftersom det i fallet var det fråga om uppenbart avsevärda skillnader i parternas ställning och dessutom var ärendet viktigt för käranden. Här igen är det dock problematiskt att domstolen inte har tagit ställning till förutsättningen om orsaken till rättegången.²⁹⁰ Man kan dock härleda ur domen att det, såsom det förra fallet, handlade om att käranden har erhållit ytterligare bevisning som tydde på att skadan varit allvarligare än vad först diagnostiserats och därmed uppfylls den första förutsättningen²⁹¹. Det skulle dock ha varit bra att domaren hade valt att motivera denna del av domen mera utförligt för nu när man läser domens motivering till tillämpningen av RB 21:8 b § verkar det som om två av förutsättningarna uppfyllts, men inte en tredje. Dessutom, även om det är en liten sak, anser jag att domstolen borde använda rätt språk, där i detta fall har domstolen igen valt att använda ordet ”kohtuuton” istället för ”ilmeisen kohtuutonta”.²⁹² Jag anser dock att domstolen gjort rätt bedömning i och med att käranden fört ärendet till rättegången för att hen erhållit ytterligare bevisning om skadans omfattning och dessutom tyder bevisning på att personen verkligen upplevde stor lidelse i hens vardag och har därmed haft en motiverbar orsak att inleda tvisten.

Fallet L 17/11746 är intressant, eftersom i målet tillämpades såväl RB 21:3 § som 21:8 b §. Privatpersonen hade hamnat i en trafikolycka och sedermera, på grund av ny bevisning, ansett att hens tidigare diagnos inte varit korrekt. Av de olika yrkandena som käranden presenterat vann käranden endast en liten del av yrkandena, därmed tillämpades RB 21:3 §, men den vunna delen utgjorde en så liten andel av tvisten så att detta ändå ledde till en tillämpning av huvudregeln av att förloraren betalar. Men sedan valde domstolen att tillämpa RB 21:8 b § och har motiverat tillämpningen väl. Käranden hade i fallet erhållit ny bevisning som ledde till väckandet av tvisten, hen var privatperson mot ett stort bolag och på grund av att det var fråga om hens hälsa var det även

²⁸⁹ L 16/5935, s. 29

²⁹⁰ L 15/27999, s. 58

²⁹¹ L15/27999, s. 15-16 och 25

²⁹² Ibid., s. 58

viktigt för privatpersonen, vilket ju uppenbart leder till tolkningen att RB 21:8 b § blir tillämplig²⁹³. Det som denna dom dock uppvisar, och som är problematiskt, är att då det inte finns någon tydlig mätstock till hur mycket av kostnaderna ska jämkas. Domstolen valde i detta fall att jämka ¼ av kärandens ersättning av motpartens rättegångskostnader. När vi jämför med de tidigare fallen är detta en stor skillnad i domarna²⁹⁴. Dessa tre domar är på många sätt väldigt liknande, i alla domar har käranden haft ny bevisning som stött deras yrkanden, svaranden har varit i en avsevärt mycket starkare ställning än käranden och ärendet har varit viktigt för käranden. Det att det ändå finns en så här stor skillnad i den summa som jämkats visar att denna del av RB 21:8 b §:s bedömning definitivt behöver klarare riktlinjer.

Till näst ska vi se på de försäkringstvister där RB 21:8 b § inte tillämpats.

6.2.2 Mål där RB 21:8 b § inte tillämpats

Fallet L 16/6189 är intressant, eftersom det är uppenbart att det har handlat om en tvist där det, till skillnad från de tidigare, inte nödvändigtvis till första början funnits en bra orsak att inleda tvisten. Käranden hade fått en ersättning från ett försäkringsbolag, men ansåg i efterhand att ersättningen inte var tillräcklig. Senare kom det fram att hen hade ljugit om själva händelseförloppet till de läkare som undersökt honom och dessutom fanns det inte heller någon bevisning som skulle ha kopplat skadehändelsen till de diverse symptom som käranden hävdade att hen upplevde²⁹⁵. Flera medicinska undersökningar konstaterade dessutom att hen troligtvis inte lidit av någon allvarlig skada på grund av trafikolycka²⁹⁶. Domstolen ansåg att det inte fanns tillräckliga bevis för att försäkringsbolaget skulle hamna att betala en ytterligare ersättning till käranden och därmed vann svaranden fallet och käranden blev fullt ersättningsskyldig till försäkringsbolaget enligt RB 21:1 §. Käranden yrkade på att rättegångskostnadsersättningen skulle jämkas med RB 21:8 b §, men domstolen ansåg att de inte fanns skäl för detta, även om två av förutsättningarna i RB 21:8 b § ansågs vara uppfyllda. Den första förutsättningen ansågs vara uppfylld då käranden bland annat hade fått ett utlåtande av trafikskadenämnden i vilken det konstaterades att hen inte orsakats en allvarlig skada av olycka²⁹⁷.

²⁹³ L 17/11746, s. 42

²⁹⁴ Speciellt med tanke på att när man jämför vad som yrkats i L 15/5935 (11 278,42 euro) och L 17/11746 (43 158,45 euro) så blir det svårt att förstå varför rättegångskostnaderna kvittats i första målet och endast jämkats i andra. I det andra målet hade t.om. FPA ansett att käranden hade rätt att få ytterligare ersättning. Ärendet hade dock behandlats i trafikskadenämnden tidigare vilket skulle tala för att käranden inte hade skäl att föra ärendet till rätten. Men med tanke på att alla förutsättningar för jämkning uppfylls, och kärandens vårdpersonal och dessutom FPA hade ansett att käranden hade rätt till ytterligare ersättning, torde inverkan på att ärendet behandlas i trafiksäkerhetsnämnden inte väga allt för tungt vid bedömningen av RB 21:8 b § och vilken mängd som jämkas med den. Se L 17/11746, s. 41-42

²⁹⁵ L 16/6189, s. 9-11 och s. 24

²⁹⁶ Se L 16/6189, s. 21-24

²⁹⁷ Se L 14/52470, s. 59

Fallet generellt sätt är något avvikande jämfört med de andra försäkringstvisterna i och med att käranden bland annat faktiskt ljugit om skadehändelsens förlopp, men uppvisar tydligt att det även i försäkringstvisterna ibland förekommer fall där det inte finns skäl att tillämpa RB 21:8 b §.

Ett liknande fall som det nyss refererade finner man i L 18/26603 där en person har haft en relativt allvarlig skada, men hen hade fått avslag från både försäkringsnämnden och försäkringsbolaget innan rättegången. Käranden yrkade på en ersättning av försäkringsbolaget på grund att invaliditetsklassen som hen givits varit för låg. Men det fanns tydliga direktiv²⁹⁸ om att för den invaliditet som käranden orsakats invaliditetsklassificeringen inte skulle höjas utöver den som redan konstaterats. Domstolen tog ställning till RB 21:8 b § och konstaterade att på grund av att denna fråga redan behandlats i försäkringsnämnden och käranden fått ett avslående beslut av försäkringsbolaget så fanns det inte skäl att jämka kostnaderna, eftersom den första förutsättningen inte uppfylldes²⁹⁹. Man kan här även härleda ur domen att problemet var att käranden inte hade någon ny bevisning, emedan om hen haft ny bevisning som kunde det bra vara möjligt att RB 21:8 b § skulle ha tillämpats i målet.

Fallet L 14/52470 är väldigt intressant i och med att det nästan är likadant som de fall där RB 21:8 b § tillämpats. Då jag första gången läste igenom fallet hade jag svårt att förstå varför RB 21:8 b § inte tillämpades i målet, speciellt när man jämför domen med de andra fallen. Men när man fördjupar sig i fallet blir det uppenbart att domstolen gjort rätt i att inte tillämpa RB 21:8 b §. I fallet hade en ung människa orsakat en allvarlig skada till sig själv. Personen i fråga hade varit allvarlig deprimerad och ansåg att den medicinering hen fått av hens läkare hade lett till själva skadan och därför var hen berättigad att stämma försäkringssamfundet. I målet framfördes flera expertutlåtande, stora mängder muntlig bevisning och skriftlig bevisning. Den stora skillnaden i detta fall jämfört med de där RB 21:8 b § har tillämpats är dock det att käranden inte hade en lika tydlig orsak till att inleda rättegången. Domstolen ansåg att hela detta ärende redan hade utretts väl vid det skedet då försäkringssamfundet gett sitt beslut om ersättning till käranden. Dessutom hade inte den bevisning som käranden presenterat i rätten på något sätt motbevisat det som presenterats i den tidigare utredningen, och bevisningen var inte heller ny, utan det var densamma som försäkringsbesluten hade baserats på³⁰⁰. Tingsrätten har därmed motiverat sitt beslut bra och tydligt förklarat varför paragrafen inte tillämpats, och med tanke på dagens praxis kring RB 21:8 b § har domstolen gjort rätt beslut. Det är dock detta slags fall som väcker frågan om det inte finns skäl att överväga om denna tröskel för att RB 21:8 b § borde sänkas, eftersom den summa (78 534,67 euro) som käranden var tvungen att ersätta till

²⁹⁸ Se L 18/26603, s. 7-8

²⁹⁹ L 18/26003, s. s. 14

³⁰⁰ L 14/52470, s. 59

svaranden var av den storleken att det är svårt att inte se den som förödande för privatpersonen. Summan som svaranden hade yrkat på hade varit ännu högre, men domstolen gjorde en skälighetsbedömning enligt RB 21:1 § för att minska på den mängd som käranden hamnade och ersätta³⁰¹.

6.3 Sammanfattande tankar om försäkringstvister

Överlag kan vi ur dessa domar härleda att domstolarna är relativt duktiga på att tillämpa RB 21:8 b §, även om de inte är så väldigt duktiga på att motivera dess tillämpning. Även om det är ett relativt litet sampel får man ändå starkt en känsla på att det är detta slags fall där man i framtiden borde överväga om det inte kunde tillämpas en lindrigare tröskel för att jämka rättegångskostnaderna. Dock som fallen L 16/6189 och L 18/26603 uppvisar så kan man inte heller tillämpa en allt för låg tröskel, för då blir det lätt så att man kan få en massa onödiga tvister, som dessutom är väldigt komplicerade, till tingsrätterna. Men på samma sätt som man i regeringspropositionen var tvungen att konstatera att när rättegångskostnaderna är väldigt stora så bör man ändra på hur de fördelas mellan parterna³⁰². Här måste man även överväga betydelsen av Europadomstolens praxis, eftersom, som det konstateras i tidigare kapitel, kan den rättegångskostnad som ska dömas ut till den vinnande parten de facto fungera som ett hinder till tillgång till rättvisa³⁰³. När man betraktar vilka slags rättegångskostnader som står på spel i försäkringstvister är det uppenbart att de börjar vara av den storleken att de kan vara katastrofala för en medelinkomsttagare. Därmed bör man överväga om det inte skulle kunna finnas skäl att införa ett mera flexibelt sätt att jämka rättegångskostnaderna för detta slags tvister.

Jag hävdar dock inte att man torde ändra på huvudregeln att förloraren betalar, utan huvudregeln ska finnas. Men man kunde sänka på tröskeln för att tillämpa en framtida jämningsregel³⁰⁴, Ett enkelt sätt att göra detta vore att stifta en paragraf i en speciallag som i stort sett skulle ha samma ordalydelse som den i RB 21:8 b §, men man kunde exempelvis avlägsna ordet ”uppenbart” från ”uppenbart oskäligt”³⁰⁵. Därmed kunde domstolen då exempelvis två av förutsättningarna klart uppfylldes välja att jämka den förlorande partens ersättningsansvar. Dessutom hävdar jag att den danska modellen kunde vara värd att överväga för denna möjliga nya paragraf, vilket skulle betyda att den summa som jämkas direkt inverka på tröskeln att jämka. Detta skulle ge en ökad flexibilitet vid bedömandet om det finns skäl att jämka och skulle erbjuda ytterligare redskap att i det enskilda fallet nå rättvisa. Om

³⁰¹ Ibid, s. 58

³⁰² RP 107/1998 rd, s. 1

³⁰³ Se kap 2.1 och bilaga 3.

³⁰⁴ I Saarenola 2017, s. 289 har tanken framförts att i vissa speciallagar kunde man stifta en huvudregel om att det inte döms ut full ersättning till den vinnande parten, om denna är betydligt starkare än den svagare parten. Det verkar i och för sig som en väldigt drastisk förändring.

³⁰⁵ OM 2021:16, s. 106

vi tänker oss fallet L 14/5247 så skulle en sådan regel möjliggöra att minska den utdömda kostnaden på 78.000 euro till exempelvis 39.000 euro. En sådan summa skulle fortfarande hålla procesströskeln på en rimlig nivå, men samtidigt underlätta privatpersonens ersättningsansvar avsevärt³⁰⁶. En liknande slutsats kan man dra från fallet L 18/26603 där man bra kunde argumentera en viss lindring av ersättningsansvaret i och med att käranden hade lidit av en avsevärd skada som orsakat en försämring av livskvalitén. Det skulle vara tänkbart att man därför exempelvis lindrade hens ersättningsansvar med 1/3, eftersom det var fråga om en väldigt mycket starkare motpart och målet var väldigt viktigt för hen. En 1/3:s jämkning skulle redan göra en klar skillnad för privatpersonens ekonomi. Dessutom skulle en tillämpning av den danska modellen ge möjligheten att mera klart välja hur mycket av ersättningsansvaret som ska jämkas. I dag finns det ingenting som förklarar i vilken omfattning rättegångskostnadsersättningen ska jämkas, medan den danska modellen skulle ge ett svar till detta problem.

Det bör dock påpekas att detta sampel är allt för litet att dra långtgående slutsatser om vare sig det behövs en lagändring eller ej. För att utreda huruvida en sådan här lagstiftning verkligen är nödvändig borde man i framtiden försöka erhålla mera statistik om vilka summor det rör sig om i försäkringstvister och om de är i samma storlek som de i denna avhandling. Men ändå kan man utav det material som presenterats här och på grund av försäkringstvisters natur konstatera att materialet tyder på att det finns skäl att överväga en lindring av tröskeln för att jämka rättegångskostnader i försäkringstvister.

7 Arbetstvister

7.1 Allmänt om arbetstvisterna

De arbetstvister som finns i detta material har varit intressanta att läsa för att flera av dem uppvisar tydliga problem med att lätta på det objektiva ersättningsansvaret genom en ändring av RB kap. 21:s bestämmelser, speciellt RB 21:8 b §. Fallen är homogena i och med att det ofta handlar om en arbetstagare som valt att tvista med arbetsgivaren för att arbetstagarens anställningsförhållande sagts upp. Men ändå finns det faktorer som varierar mellan fallen såsom att arbetsgivaren inte i alla fall är ett stort och mäktigt bolag, utan det kan vara fråga om ett litet bolag med en liten mängd anställda. Dessutom till skillnad från flera andra slags tvister så finns det en möjlighet för en privatperson att få hens och motpartens rättegångskostnader ersatta av en fackförening. Det är inte ovanligt att

³⁰⁶ Även i liknande fall till L 15/5935 kunde regeln bli tillämplig i mål om den starkare partens rättegångskostnader var större.

fackföreningarna ersätter partens egna rättegångskostnader och vinnande partens rättegångskostnader.³⁰⁷

När man analyserar rättegångskostnadsfördelningen i arbetstvister bör man beakta att sett från en statistikers perspektiv ser rättegångskostnaderna problematiska ut³⁰⁸. Arbetet är något väldigt viktigt för de flesta privatpersoner och det ter sig logiskt att man känner sig oerhört upprörd när man sägs upp från anställningsförhållandet och det är dessutom nästan alltid fråga om ett samfund mot en privatperson, vilket innebär att parternas ställningar oftast är olika. Eftersom arbetet är viktigt för privatpersoner och statistiken indikerar att det är fråga om avsevärda summor i dessa slags tvister tyder detta på att det finns skäl att lindra ersättningsansvaret. Men här ser man värdet av att göra en kvalitativ analys av domarna och läsa fallens innehåll, eftersom när man läser dem, så brister illusionen om att det skulle ske någon allvarlig oförrätt i hur rättegångskostnaderna fördelas i arbetstvister. Det blir tydligt att ett stort problem i dessa tvister är att käranden tenderar att väcka talan utan att ha tillräckligt med bevisning för att ha en chans att nå framgång i målet. I vissa fall är det även fråga om en tvist där käranden borde varit nöjd att motparten inte valt att väcka en tvist gentemot dem, men ändå har kärande valt att tvista på grund av att hen anser att det skett en oförrätt mot hen. Förstås måste man beakta när man läser domarna att innehållet och beslutet inte betyder att den materiella sanningen nödvändigtvis är att svaranden inte gjort någon oförrätt, men när svarandens bevisning är klart starkare väcks frågan om det kan anses vara motiverbart att ändå föra en tvist till rätten. Alla ska ha en verklig möjlighet att föra sitt ärende till rätten, men det betyder inte att detta privilegium ska få missbrukas och att denna rätt ska vara villkorlös.

För att kunna presentera materialet har jag delat domarna in i grupper i och med att det finns gemensamma karakteristika i domarna. Därför har jag valt att dela upp fallen i underkapitel som gör det lättare att greppa materialet. Först betraktas de tvister där RB 21:8 b § tillämpas och sedan presenteras mål där RB 21:8 b § inte varit tillämpligt. Underkapiteln och undergrupperingen har jag valt att indela i mål där kärandens chans att nå framgång är nära noll, fall där kärandens chans att nå framgång varit låg³⁰⁹ och till sist fall där käranden haft en grundad anledning att föra ärendet till rätten. Indelningen baserar sig på den första förutsättningen i RB 21:8 b §, men detta betyder inte att det skulle förekomma fall där exempelvis den andra förutsättningen eller den tredje förutsättningen inverkat på bedömningen, utan jag har valt denna indelning för att den illustrerar att det oftast är den

³⁰⁷ Se Koulu 2020, s. 155

³⁰⁸ Sarasoja – Carling 2020, s. 44 och kapitel 5.2

³⁰⁹ Skillnaden mellan den första och andra gruppen kan sägas vara en nyansskillnad. Den första gruppen består av mål där det inte funnits en subjektiv eller objektiv orsak att inleda tvisten, medan den andra gruppen består av mål där det är möjligt att det funnits en subjektiv orsak till att inleda tvisten, men inte en objektiv.

första förutsättningen i RB 21:8 b § som förhindrar paragrafens tillämpning i arbetstvister. Genom denna indelning eftersträvar jag även att förmedla till läsaren hur den verkliga situationen kring arbetstvisterna ser ut genom att uppvisa den stora skillnaden i antalen mellan dessa underkapitel.

7.2 Arbetstvisterna

7.2.1 Mål där RB 21:8 b § har tillämpats

Överlag har domstolarna varit rätt villiga att beakta RB 21:8 b § i arbetstvister. I fallet L 16/57322 hade exempelvis en lärare sagts upp på grund av omfattande nerskärningar som ett institut för högre utbildning hade varit tvungen att genomföra på grund av att regeringen minskat på institutionens medel. Käranden misstänkte att hen hade uppsagts på grund av personliga skäl och att därmed hade uppsägningen inte varit laglig. Men bevisning tydde ändå på att arbetsgivaren hade handlat inom sina befogenheter då den valt att säga upp kärandens anställningsförhållande, dock hade svaranden låtit bli att förklara varför uppsägningen hade riktats mot käranden innan rättegången³¹⁰. Käranden förlorade målet, men domstolen valde att tillämpa RB 21:8 b §, och jag anser att domstolens tolkning varit lyckad i detta fall. Detta för att då det handlar om någons arbetsplats är det ju väldigt viktigt för käranden, och dessutom hade käranden svårt att hitta nytt arbete i Finland på grund av hans språkkunskaper, vilket gjorde målet ännu mera viktigt för käranden. Och i och med att orsaken till uppsägningen inte presenterats innan rättegången hade käranden rätt att föra ärendet till rätten. Skillnaden mellan parternas ställning var även väldigt stor, där svaranden var stor organisation med omfattande resurser. Med beaktande av detta är det klart att det fanns skäl att jämka kostnaderna till fördel av käranden. Domstolen valde att jämka rättegångskostnaderna från 15 268,38 till 3 000 euro vilket kan anses vara en substantiell summa men i detta fall motiverbart då arbetsgivaren hade varit långsam med att presentera uppsägningsskäl till käranden och därför till en viss mån orsakat hela rättegången³¹¹.

Som en annan klar indikator att domstolarna är villiga att tillämpa RB 21:8 b § kan man se på fallet L 18/14102. I fallet tvistade arbetstagaren och arbetsgivaren om det funnits skäl att säga upp arbetstagaren under prövotiden. I fallet blev bevisningen litet fråga om ord mot ord, men svarandens bevisning var sist och slutligen mera övertygande, dock hade arbetsgivaren låtit bli att höra arbetstagaren innan uppsägningen³¹². Eftersom arbetsgivaren inte hade hört käranden innan de sagt upp hans arbetsavtal uppfylldes den första förutsättningen för att tillämpa RB 21:8 b § och käranden

³¹⁰ L 16/57322, s. 36

³¹¹ Intressant är dock att detta är ett mål där det är helt klart att förutsättningarna för RB 21:8 b § uppfylls, men ändå till skillnad från L 15/27999 och L 15/5935 har den utdömda ersättningen endast jämkats istället för att kvittats.

³¹² Se L 18/14102, s. 28-29

befann sig i en avsevärt svagare ställning än svaranden. Målet var även viktigt för arbetstagaren då hen inte lyckats ingå ett nytt anställningsförhållande efter uppsägningen³¹³. Domstolen valde därför att jämka de yrkade rättegångskostnaderna på 14 470,20 euro till 8 000 euro. Jag anser att denna summa är befogad med tanke på att det ändå handlat om provotiden och därmed torde kändanden varit medveten om att uppsägningströskeln är låg och därmed har en rättegång inte nödvändigtvis varit ett vältänkt alternativ. Tingsrätten valde även i fallet L 18/14263 att jämka kändandens ersättningsskyldighet för svarandens rättegångskostnader då arbetsgivaren sagt upp anställningsförhållandet under provotiden, men arbetsgivaren hade inte hört arbetstagaren innan uppsägningen³¹⁴. I det fallet jämkades de yrkade rättegångskostnaderna på 10 396,48 euro till 5 000 euro. Fallen påminner mycket om varandra till den del att i bägge fallen hade parterna inte hörts angående orsaken till varför de sagts upp, vilket gett dem skäl att föra talan mot deras arbetsgivare. Intressant är dock att det finns en tydlig skillnad mellan hur mycket som har jämkats i fallen. I båda fallen hade arbetstagarna haft svårt att hitta arbete efter uppsägningen, bägge tvistade mot avsevärt starkare arbetsgivare, men ändå är skillnaden i summan som jämkats tydlig. Även fallet L 18/5144 illustrerar att det råder en oenhetlighet i hur mycket som ska jämkas. I målet valde domstolen att jämka kändandens ersättningsskyldighet ner till 1/3 av det ursprungliga yrkandet (4 710 till 1 770 euro). Målet är liknande som de tidigare. Arbetstagaren var inte på provotid, men hade sagts upp utan att få en motivering till varför hen sagts upp, och det var fråga om olika ställningar mellan parterna. Det intressanta är att skillnaden i mängden som jämkats är så stor. Även om till skillnad från L 18/14263 och L 18/14102 kändanden inte var på provotid så är det ändå fråga om en avsevärd skillnad i den mängd som jämkats, speciellt med tanke på att själva svarandes rättegångsyrkande var lågt och att kändanden hade orsakat extra rättegångskostnader för parterna genom sitt handlande.³¹⁵

I fallet L 18/7053 valde domstolen att jämka rättegångskostnaderna från 8 557,72 euro till 2 000 euro på basen av RB 21:8 b §. Enligt kändanden hade hen arbetat för arbetsgivaren på basis av ett muntligt avtal, men hade inte fått någon lön för sitt arbete, och därför var hen tvungen att få ärendet prövat av rätten. Kändanden förlorade målet, eftersom hen inte hade tillräckliga bevis som skulle uppvisat att hen hade ingått ett muntligt arbetskontrakt med arbetsgivaren. Men det som är intressant att när domstolen motiverar varför RB 21:8 b § är tillämpligt i fallet konstaterar den angående den första förutsättningen att kändanden i princip har arbetat för arbetsgivaren och att hen inte fått lön för detta och därför har hen haft en grundad anledning att väcka talan³¹⁶. Även om den andra förutsättningen inte nämns i

³¹³ L 18/14102, s. 29

³¹⁴ Se L 18/14263, s. 9

³¹⁵ L 18/5144, s. 16

³¹⁶ L 18/7053, s. 18

målet verkar det vara fråga om två väldigt olikstarka parter. För den tredje förutsättningen nämner domstolen att det kändens yrkande varit värt 30 000 euro och därmed har målet varit viktigt för hen. Det är svårt att inte hålla med domstolens bedömning att RB 21:8 b § är tillämpligt i målet, men motiveringen skulle gärna ha fått vara mera tydlig då den andra förutsättningen inte alls nämns i motiveringen till paragrafens tillämpning.

Fallet L 18/5007458 är ett ovanligt mål. I målet finns tio käranden mot en svarande. I målet är det fråga om huruvida arbetstagarna fått tillräckligt betalt för sitt arbete eller inte. Det som tvistades om var inte något speciellt krångligt rent juridiskt, men det visade sig att svaranden låtit bli att informera kändena om vissa centrala omständigheter före rättegången. Det uppenbart att denna brist på information hade lett till själva rättegången, vilket har påverkat bedömningen av RB 21:8 b §. Det var även fråga om ett stort bolag mot privatpersoner. På grund av att det var fråga om en arbetstvist kan vi även dra den slutsatsen att det var fråga om något viktigt för kändena³¹⁷. Denna dom är dock en av dem där det uppvisas en väldigt klar brist på motiveringen till varför paragrafen tillämpats, domstolen konstaterar i stort sett att den anser att RB 21:8 a och b § uppfylls i detta mål, utan att alls motivera varför någondera eller båda paragraferna tillämpats. Ytterligare, när man beaktar att i denna tvist valde domstolen att kvitta rättegångskostnaderna istället för att endast jämka dem, kommer vi igen till frågan att varför, till skillnad från till exempel L 16/57322, kvittades kostnaderna i detta fall?

Det gemensamma problemet i alla dessa tvisters själva domslut är att det inte verkar finnas någon juridisk bedömning i hur mycket som jämkas efter att själva tröskeln för jämkning anses uppfylld. Även om jag anser att domstolarna har gjort rätt i att jämka kändens ersättningsansvar, så är motiveringarna tyvärr bristfälliga och det skulle vara bra om förutsättningarnas uppfyllnad motiverades klart och tydligt. I L 18/5007458 hade svaranden gjort en missnöjesanmälan om rättegångskostnaderna³¹⁸, men det intressanta är att det kan vara väldigt svårt att sedan anföra ett besvär över en motivering som inte alls öppnats i beslutet³¹⁹.

7.2.2 Tvister där känden haft en väldigt låg chans att nå framgång

I materialet ingick det ett överraskande antal mål där det var helt uppenbart att känden borde låtit bli att väcka talan. I detta kapitel presenteras en del av dessa fall. De torde illustrera problematiken med att endast se på statistiken, då flera av tvisterna har lett till att känden blivit skyldig att ersätta

³¹⁷ L 18/5007458, s. 18

³¹⁸ Ibid., s. 18

³¹⁹ Se även L 18/2001870, s. 33 där domstolen verkar att till en viss mån ha blandat ihop bedömningen av RB 21:3 § och RB 21:8 b §. När domstolen bedömer om det finns skäl att jämka kändens ersättningsansvar konstaterar den under samma punkt att bägge part vunnit en del av målet, fast den del som känden vunnit har varit av liten betydelse, men med beaktandet av principerna i RB 21:8 b § ska ersättningen av rättegångskostnaderna jämkas till noll.

avsevärda kostnader till svaranden, men samtidigt verkar det som om kändandena inte har haft en grundad anledning att väcka talan, eftersom deras bevisning har varit väldigt svag jämfört med svarandens bevisning.

Vi inleder analysen med att se på ett av de mera drastiska exemplen av denna sorts fall. I fallet L 17/54923 hade arbetstagaren sagts upp från hens anställningsförhållande och yrkade på närmare 70.000 euro av svaranden³²⁰. Problemet i fallet var att bevisningen starkt tydde på att kändanden hade lurat flera omgångar med pengar av hens arbetsgivare. Arbetstagaren hade fått en varning för att pengarna hade försvunnit, men pengarna hade fortsatt att försvinna och därför sades arbetstagaren upp. En speciellt övertygande del av bevisningen var att efter att arbetstagarens arbetsförhållande hade sagts upp så hade pengar inte försvunnit pengar från arbetsplatsen³²¹. Därmed valde tingsrätten att avvisa kändandens yrkanden och ålade hen att ersätta arbetsgivarens rättegångskostnader (12 760 euro) till deras fulla belopp. Denna ersättning är substantiell för en medelinkomsttagare, men samtidigt uppvisar den också behovet av ett objektiva ersättningsansvar. Det är nämligen svårt att argumentera att arbetstagaren hade haft en giltig orsak att väcka talan i och med att arbetsgivarens bevisning rent objektiva var så pass mycket mera övertygande än arbetstagarens³²², vilket också borde ha varit uppenbart för arbetstagaren eller hens biträde.

Detta är förstås inte det enda fallet där det är helt klart att kändanden borde ha låtit bli att väcka talan, utan ett liknande fall finner man i L 17/33664. Kändanden dömdes till att ersätta svarandens rättegångskostnader som uppgick till 31 232,81 euro, vilket kan anses vara en avsevärd summa för vilken som helst privatperson. Men jag hävdar att vem som helst som läser domen anser att denna kändande förtjänade att förlora denna summa och det finns inget som helst skäl att anse att rättegångskostnaderna ska jämkas, eftersom det vore näratill omöjligt att hävda att kändanden haft en grundad anledning till rättegången. I fallet hade kändanden med sin vän lurat en förening, som bedrev verksamhet som var ägnat att hjälpa de mest utsatta i samhället, på en stor summa pengar. Detta skedde genom olika lögnery angående kändandens anställningsförhållande och annat bedragande av föreningens styrelse³²³. Dessutom hade kändanden hotat en av föreningens personal med våld efter att denne kommenterat de dubiösa arrangemang som kändanden varit med om att arrangera³²⁴. Efter att allt detta hade kommit fram hade kändandens arbetsavtal sagts upp, och sedan hade kändanden väckt talan då hen ansåg att uppsägningen var olaglig. När man läser igenom fallet blir det helt uppenbart

³²⁰ L 17/54923, s. 1-2

³²¹ Ibid., s. 9-10

³²² Som i stort sett var baserat på hens egen berättelse, L 17/54923, s. 7-8

³²³ Se L 17/33664, s. 14-19

³²⁴ L 17/33664, s. 19

att det skett en stor oförrätt mot föreningen i och med de pengar som lurades av dem och att kändanden därmed inte har haft någon som helst orsak att väcka talan.

L 17/38010 är ett relativt kort mål där det verkar som domstolen ganska enkelt kunnat konstatera att kändanden förlorat³²⁵. I målet var det fråga om en enkel avtalstolkning. Kändanden ansåg att hen var berättigad till en bonus, men för att få bonusen borde dock kändanden ha uppnått ett visst resultat, vilket kändanden inte gjort. Kändanden ansåg att även om hen inte hade uppnått detta resultat innan uppsägningen, hade hen uppnått målen om hen givits mera tid. Domstolen konstaterade kort och klart att kändanden förlorar målet då det inte fanns någon bevisning som tydde på att hen skulle klarat av att uppnå resultaten om hen givits mera tid.³²⁶ Kändanden var tvungen att betala svarandens rättegångskostnader på 17 080 euro, vilket är en stor summa, men samtidigt när man läser igenom domen är det väldigt svårt att hävda att det funnits en grundad anledning till denna rättegång.

Dessa fall är några av de mera slående fallen i denna avhandlings material, men det finns även många andra där det är helt uppenbart att kändanden utan grundad anledning väckt talan mot svaranden. Till exempel i fallet L 18/1945 hade arbetstagaren hotat hens arbetsgivare med kniv, och sedan väckt talan för att hens arbetskontrakt sagts upp utan orsak. I ett annat mål hade en arbetstagare lurat hens arbetsgivare med att rapportera falska siffror i reserapporter och på detta sätt fått tillägg till lönen under flera månader³²⁷. I ett annat av målen fanns det bevis som tydde på att arbetstagaren medvetet hade stulit av arbetsgivaren, men sedan hade hämtat tillbaka de stulna varorna efter att stölderna hade diskuterats på arbetsplatsen. Bevisningen visade även helt klart att arbetstagaren, oavsett det om hen stulit av arbetsgivaren, brutit mot arbetsgivarens föreskrifter och därmed förlorat arbetsgivarens förtroende³²⁸. Dock är det inte allt för många fall som är lika slående som dessa, men det finns även flera andra fall där man kan förstå varför arbetstagaren valt att väcka talan mot arbetsgivaren, men problemet är att det verkar som om det handlat om subjektiva skäl och inte objektiva. Därmed har kändanden inte nödvändigtvis handlat smart då hen väckt talan, eftersom vilken som helst jurist värt sitt salt torde senast vid förberedande förhandlingen lagt märke till att det funnits en väldigt liten chans att kändandens yrkande skulle nå framgång i och med kändandens svaga bevisning. Men när vi beaktar om det finns skäl att lätta på det objektiva ersättningsansvaret så tyder inte sådana fall på att

³²⁵ Själva domen är ca. 2 sidor lång, vilket är relativt ovanligt då de flesta arbetsvister är arbetsdryga och krångliga.

³²⁶ Kändanden hade under hens tid som arbetstagare inte kommit nära att uppnå en procent av det resultat som förväntades av hen. Domstolen påpekade att kändandens bevisning endast baserade sig på hens egna berättelser och att denna bevisning inte i räckes till. se L 17/38010, s. 5 och 7

³²⁷ L 18/3509, s. 12-13

³²⁸ Se L 17/8866

det finns skäl att lätta på det. Tvärtom talar detta de facto för att ett objektivet ersättningsansvar är välmotiverat och att domare överlag är bra på att beakta skälighetsfrågor i olika mål.

För att illustrera denna poäng presenteras i det nästa underkapitlet fall där rent juridiskt sett chansen att nå framgång inte har varit stor, och därmed har det inte heller funnits en grundad anledning för att väcka talan.

7.2.3 Mål där sannolikheten att nå framgång varit låg för käranden

Det som är ett relativt återkommande tema i tvister inom denna grupp är att arbetsgivaren har sagt upp arbetstagaren på grund av giltiga skäl men käranden har ansett att detta inte varit lagligt. Problemet, när man beaktar uppsägningarna ur ett objektivet perspektiv, är att om arbetsgivaren exempelvis har gjort sitt bästa för att hjälpa sin arbetstagarare, som på grund av en skada inte mera är kapabel att arbeta med hens nuvarande arbetsuppgifter, genom att exempelvis erbjuda alternativa arbetsuppgifter och arbetstagaren har tackat nej till dessa finns det tyvärr inte en grundad anledning att väcka en tvist gentemot arbetsgivaren.

Denna problematik med att det inte finns en grundad anledning att väcka talan uppvisas tydligt i fallet L 18/1728. I målet ansåg käranden att hen hade sagts upp utan giltiga skäl. Käranden hade varit sjukledig i långa perioder³²⁹ och hade inte klarat av att sköta hens arbetsuppgifter. Ytterligare hade arbetsgivaren försökt hjälpa käranden med att erbjuda hen andra arbetsuppgifter, men käranden hade varit ovillig att ta emot dessa, eftersom hen inte var intresserad av de uppgifter som erbjöds. När man läser fallet blir det uppenbart att bevisningen är klar att arbetsgivaren hade gjort ett allvarligt försök att arbetstagaren skulle kunna fortsätta sitt anställningsförhållande med arbetsgivaren³³⁰. Tingsrätten tog i fallet ställning till RB 21:8 b § och konstaterade att det inte fanns skäl att tillämpa paragrafen och konstaterade att de omständigheter som lett till rättegången inte talade för att rättegångskostnaderna skulle jämkas, och dessutom det att själva den ersättning som svaranden yrkade på (3 764,30 euro) inte var stor tydde på att det inte fanns skäl att tillämpa paragrafen. I stort sett är det ju tydligt att domstolen gjort rätt bedömning i detta fall, eftersom det inte går att motivera att den första förutsättningen av RB 21:8 b § skulle vara uppfylld. Dessutom är detta även en av de få domar där domstolen verkligen på ett bra sätt påpekat att den yrkande rättegångsersättningen inverkar på bedömningen av huruvida det finns skäl att tillämpa RB 21:8 b § eller inte.

I fallet L 18/7042 är det väldigt klart att käranden inte haft grundad anledning till tvisten. I målet hade käranden ansett att hen sagts upp utan giltigt skäl. Men när man läser igenom målet och den bevisning

³²⁹ Ett av åren hade käranden varit sjukledig 199 dagar, s. 23 L 18/1728

³³⁰ L 18/1728, s. 21-22

som svaranden presenterat, blir det klart att svarandens bevisning klart är starkare än kändens. Bevisningen tyder på att känden under en längre period valt att bryta mot arbetsgivarens föreskrifter och arbetsgivaren hade på grund av detta gett en varning för att arbetstagarens beteende skulle upphöra. Arbetstagaren hade dock fortsatt med att bryta mot arbetstagarens föreskrifter och därför sades hen upp.³³¹ Känden dömdes att ersätta svarandens rättegångskostnader på 21 447,79 euro, vilket är en betydande summa, men när man överväger målet ur perspektivet av RB 21:8 b §, så blir det klart att den första förutsättningen inte uppfylls, eftersom kändens bevisning inte på något sätt räckte till för att understöda hens syn på ärendet³³².

I fallet L 18/6299 finner man ett mål där arbetsgivaren hade sagt upp arbetstagarens anställningsförhållande under provotiden för att denna inte klarat av arbetsuppgifterna. Till skillnad från exempelvis L 18/14263 hade dock arbetstagaren tydligt förklarat till arbetsgivaren att hans prestation inte var tillräcklig och därför måste anställningsförhållandet sägas upp³³³. Här igen är problemet att känden varit fullt medveten varför hen sades upp, vilket skedde på grundval av objektiva kriterier, men ändå valt att föra tvisten till rätten och helt och hållet ignorerat lagstiftningen kring provotid och själva uppsägningsförfarandet. Därför är det uppenbart att i ett sådant här fall är det bra att det finns ett objektiva ersättningsansvar för denna tvist skulle börja närma sig vad man i den amerikanska rättslitteraturen beskrivit som ”frivolous litigation”³³⁴, och om det skulle ske en lindring av det objektiva ersättningsansvaret i ett sådant här fall skulle det väldigt orättvist mot svaranden att inte få hans fulla rättegångskostnader ersatta av motparten.

Det finns flera andra exempel³³⁵ av mål där svaranden enligt bevisningen har handlat helt korrekt när hen sagt upp arbetstagaren, men arbetstagaren ändå valt att väcka talan för att hen ändå ansett att hen behandlats fel. Fallen i detta kapitel och i det föregående kapitlet uppvisar problemet med att endast se på statistiken, där alla dessa mål uppvisar att även om de ersättningar som kändena i dessa fall varit tvungna att betala till motparten ibland är substantiella, så är det sist och slutligen motiverat att de varit tvungna därtill, eftersom kändena nästan alltid till en viss punkt valt att tvista med svag

³³¹ L 18/7042, s. 20-24

³³² Kändens bevisning baserade sig i stort sett på hans egen berättelse, medan svaranden hade flera vittnen som vittnade att känden över en längre tid hade brutit mot arbetsplatsens föreskrifter. Se L 18/7042, s. 6-24

³³³ L 18/6299, s. 12-13

³³⁴ Koulu 2020, s. 28

³³⁵ Se fallen L 17/33261, L 18/11854, L 17/4270, L 17/981, L 18/4010, L 18/17202, L 17/38534, L 17/14705, L18/306, L17/12951, L 18/2007217, L 16/57645, L 17/5003258, L 17/1398, L 18/4811, L 18/3766 och L 17/2011572 alla vilka följer samma trend att det inte funnits skäl att tillämpa RB 21:8 b §, eftersom själva orsaken till rättegången inte kan anses tillräcklig för att RB 21:8 b §:s första förutsättningen skulle uppfyllas.

bevisning, vilket innebär att de saknat en grundad anledning till rättegången³³⁶. När man läser domarna ser vi först och främst att domarna i stort sett gjort den korrekta bedömningen att inte tillämpa RB 21:8 b §, men också när huvudregeln beskrivs som drakonisk visar dessa mål att detta är något av en överdrift, eftersom det inte vore rättvist att svaranden inte fick sina rättegångskostnader ersätta i mål där käranden tvistat utan en grundad anledning. De flesta fallen tyder inte på att det skulle ske några rättvisemord på grund av det ersättningsansvar som döms ut.

Dock finns det även ett fall där det, till skillnad från de tidigare målen, funnits ett rätt bra skäl att väcka talan, men sedan har arbetstagaren ändå förlorat målet och blivit ersättningskyldig till svaranden och dömts ut att ersätta alla av motpartens rättegångskostnader.

7.2.4 Ett mindre entydigt mål

Ett mål där själva domen tyder på att det kunde finnas skäl att jämka kärandens ersättningsansvar enligt RB 21:8 b § finner man i L 17/41372. Tvisten handlade om att käranden hade lidit av en allvarlig skada och blivit oförmögen att sköta hens arbetsuppgifter. Käranden sades upp från arbetsplatsen på grund av denna oförmåga. I målet talar bevisningen starkt för att käranden har orsakats en allvarlig skada vilket lett till att hen inte längre klarade av arbetsuppgifterna³³⁷. En del av bevisningen var att käranden hade beviljats studieledighet för att hen skulle kunna utbilda sig till ett yrke där det inte krävdes en lika krävande fysisk ansträngning. Käranden hade efter skadan kunnat arbeta en tid, men då hen på grund av produktionsskäl överfördes att arbeta med en annan uppgift hade hen efter sex veckors arbete blivit tvungen att ta sjukledighet i ett år³³⁸. Överlag är bevisningen relativt entydig till den delen att, även om käranden ville fortsätta arbeta hos svaranden, så var det högst osannolikt att hen skulle klara av detta³³⁹. Men, det som talar för att käranden hade en grundad anledning att inleda tvisten är att hen hade ett utlåtande av en läkare som tydde på att hen skulle klara av att arbeta hos svaranden. I målet hade käranden yrkat på att rättegångskostnaden skulle jämkas med RB 21:8 b §, men domstolen ansåg att RB 21:8 b § inte var tillämplig, och motiverade detta med att det var fråga om en vanlig arbetstvist. Detta är förstås inte en tillräcklig motivering och dessutom verkar det som om domstolen nästan bedömt RB 21:8 a § istället för RB 21:8 b §. Domstolen

³³⁶ Det finns även två fall i materialet (L 17-9150 L 17-9151) som är arbetstvister, men när det kommer till tillämpningen av RB 21:8 b § är chansens låg att förutsättningarna skulle uppfyllas, eftersom i båda fallen hade kärandena riktat deras krav på såväl privatpersoner som på en förening. Föreningen hade redan gått i konkurs innan målet inleddes och därför var yrkandena i huvudsak riktade mot privatpersonerna. I målet är motiveringen till varför RB 21:8 b § låtits bli att tillämpas bra. Domstolen konstaterat att det inte fanns skäl att väcka talan mot privatpersonerna i och med att de inte var ansvariga för samfundet ersättningar (första förutsättningen) och den andra förutsättningen i RB 21:8 b § uppfylldes inte då det var fråga om parter med samma ställning. Se L 17/9150, s. 40 och L 17-9151, s. 34

³³⁷ L 17/41372, s. 9-10

³³⁸ Ibid., s. 10-11

³³⁹ Ibid., s. 11-15

konstaterar att det inte funnits skäl att jämka rättegångskostnaden, men när man betraktar fallet så uppfylls två av förutsättningarna i RB 21:8 b § nästan automatiskt. Käranden tvistade mot ett stort samfund och det var fråga om en arbetsplats hen verkligen ville arbeta vid. Till skillnad från flera av de andra målen verkar det som om käranden dessutom haft en grundad anledning till rättegången, emedan käranden i detta mål hade haft ett läkarutlåtande där det konstaterades att hen kunde arbeta för arbetsgivaren³⁴⁰. Men, man måste beakta att när man läser domen har man inte tillgång till all den bevisning som presenterats i målet, och därför är det möjligt att domstolen dragit rätt slutsats i att inte tillämpa RB 21:8 b §, speciellt med tanke på att mycket av bevisningen tydde på att käranden faktiskt inte kunde återgå till hans tidigare arbetsuppgifter³⁴¹. Oavsett om bevisningen tydde på att käranden saknat en grundad anledning för tvisten, borde domstolen definitivt i detta fall ha motiverat varför den lät bli att tillämpa RB 21:8 b § bättre.

7.3 Sammanfattande tankar om arbetstvister

När vi betraktar arbetstvister som helhet ser man att det endast är 1 av 33 arbetstvister där det inte är helt klart att den första förutsättningen för RB 21:8 b §:s tillämpning inte uppfylls. Detta tyder på att i arbetstvister tillämpas RB 21:8 b § tillräckligt. Det att det ofta finns en brist på en grundad anledning till dessa tvister tyder på att till en viss mån har dessa tvister väckts i onödan ur ett objektiva perspektiv, eftersom kärandena tvistat utan att ha bevisning som stöder deras yrkanden.

När man överlag överväger om det i arbetstvister behövs mera liberala möjligheter att jämka rättegångskostnader, bör man utöver den första förutsättningen beakta att den andra förutsättningen i RB 21:8 b § inte uppfylls helt lika entydigt i arbetstvister som i till exempel försäkringstvister. I arbetstvister är det inte alltid fråga om stora bolag som finner sig som svaranden, utan det kan vara mindre samfund som skulle orsakas allvarlig skada om de inte fick sina rättegångskostnader ersatta då de vunnit rättegången. Ytterligare är den tredje förutsättningen inte nödvändigtvis lika lätt tolkad i arbetstvister som i exempelvis försäkringstvister, där om någon funnit en ny arbetsplats en vecka efter att hen sagts upp är det inte nödvändigtvis längre fråga om ett viktigt ärende för käranden. Med tanke på att det är vanligt i arbetstvister att tvisten inletts även då det inte funnits en grundad anledning för detta, tyder på att det inte sker någon allvarlig oförrätt vid behandlingen av denna slags tvister i och med att själva tvisten kunde ha undvikits till första början³⁴². Det man hela tiden måste beakta

³⁴⁰ Se Ibid., s. 12-13

³⁴¹ Ibid, s. 10-11

³⁴² Bland annat för att domstolen ska bedöma vare sig arbetstagaren funnit en ny arbetsplats, hur stora rättegångskostnader är det fråga om etc. Man bör även beakta att variationen i hur dyra rättegångar det är fråga om är väldigt stor, överlag verkar det vara fråga om relativt höga kostnader i arbetstvister, men det finns även flera mål svarandens rättegångskostnader inte alls varit höga. Detta illustrerar även problemet med att använda medianer i och

när man överväger en sänkning av procesströskeln är att sänkningen inte ska göras om det inte finns klara bevis som tyder på att det är nödvändigt, eftersom detta kan ha en negativ inverkan på domstolsväsendet som en helhet. Det betyder förstås inte att man helt entydigt kan säga att det inte skulle finnas skäl att göra det lättare att jämka på rättegångskostnaderna i arbetstvister, men att ett sådant lättande på det objektiva ersättningsansvaret ska göras försiktigt och helst först efter man har tydligare bevis på att detta behövs.

8 Avslutande tankar

När man använder sig av ett material som består av ett stort antal domar och går in för att analysera dem på såväl ett kvantitativt som ett kvalitativt sätt kan man få en klarare bild av vad som försiggår i domstolarna. Problemet med att enbart förlita sig på enstaka medianer för att analysera problemet med rättegångskostnader är att bilden lätt blir otillräcklig. Det är naturligtvis ett problem att rättegångskostnader har stigit sedan 1995, men om denna stegring orsakats av systematiska förändringar i hur domstolsväsendet fungerar borde utredas innan man inleder ett reformarbete. Om man inte undersöker de olika delfaktorer som inverkat på utvecklingen av rättegångskostnaderna går det inte att ta itu med höga rättegångskostnader, eftersom man inte vet vad själva problemen är. I denna avhandling har mitt mål varit att använda mig av en kvantitativ och en kvalitativ metod för att försöka erhålla information som är tillräcklig detaljerad för att ge djupare bild av hur RB 21:8 b § har tillämpats i tingsrätterna. Med denna information går det sedan att överväga huruvida det finns ett behov av att ändra på lagstiftningen eller inte på basis av den information som erhållits ur undersökningens material. Genom den information som erhållits i undersökningen kan man även överväga vilken framtida forskning behövs för att ge mera entydiga svar på avhandlingens frågeställningar, eftersom avhandlingens material inte räckt till för att dra långtgående slutsatser. I detta kapitel ägnar jag mig åt att diskutera behovet av att föra en mera nyanserad diskussion kring hur rättegångskostnaderna fördelas, vad som behöver undersökas innan man kan inleda ett reformarbete av hur rättegångskostnaderna fördelas mellan parter och mot slutet av kapitlet presenteras svar på avhandlingens forskningsfrågor.

I JM:s bedömningspromemoria talas det om att idag avslutas allt mera tvister med förlikning och vid förberedande förhandling, men detta verkar utelämnas helt och hållet från diskussionen när frågan

med att medianer inte uttrycker hur stora skillnader det kan vara fråga om, och när man räknar standardavvikelse får man i alla fall reda på denna höga variation. Därför lönar det sig att helt enkelt titta på data (bilaga 2) och därefter ser man ju att det finns en avsevärd skillnad i mängden som dömts ut till käranden i arbetstvisterna och på grund av detta vore det värt att i framtiden utreda kvalitativt, m.a.o. läsa igenom tvisterna, varför vissa tvister är så billiga och vissa är så dyra.

kring rättegångskostnadernas utveckling diskuteras³⁴³. Problemet är att om en del av orsaken till att rättegångskostnaderna stigit så avsevärt är att folk med mindre viktiga³⁴⁴ tvister förlikar eller avslutar dem vid förberedande förhandlingen, är det troligt att utvecklingen skulle vara att rättegångskostnaderna som en helhet³⁴⁵ skulle öka. Detta borde också beaktas i statistiska analyser i framtiden, för att om rättegångsprocessen i dag fungerar relativt smidigt på grund av att allt mera tvister förlikas så borde allmänheten veta om detta. Den tredje vågen av AtJ-rörelsen borde beaktas mera i dagens diskussion kring rättegångskostnader och AtJ. Ibland verkar det som om den finska diskussionen om rättegångskostnader och hur de hindrar tillgången till rättskipning har fokuserat på den första vågen utan att ta i beaktande det att det kan finnas flera fördelar med att allt flera tvister löses genom förlikning. Att enbart se på den första vågen strider mot grundtanken i AtJ-rörelsen, vars hela syftet är att människor ska ha tillgång till rättskipning, inte ha en villkorslös tillgång till en fullskalig rättegång.

Ett mera nyanserat perspektiv³⁴⁶ av frågan kring hur rättegångskostnaderna fördelas mellan parterna är speciellt viktigt för procesströskeln, eftersom om allmänhetens uppfattning hela tiden styrs mot en uppfattning att alla rättsprocesser automatiskt är oerhört dyra, så kan det i värsta fall leda till att människor uppfattar att de inte har råd att processa och därmed låter bli att föra sina ärenden till domstol på grund av denna rädsla³⁴⁷. Dock ska det beaktas att om detta sker är det inte den ekonomiska delen av procesströskeln som har stigit så avsevärt, utan då är det de facto fråga om en stegring av den psykologiska tröskeln. I värsta fall kan detta leda till en ond spiral där rättegångskostnaderna rent statistiskt sett fortsätter och stiga, eftersom folk slutar föra tvister med små intressen till rätten eller tvister som är mindre stridiga, och därmed behandlas endast väldigt omfattande tvister eller väldigt stridiga tvister i rätten vilket sedan leder till att en ökning av parternas rättegångskostnader och därmed till att statistiken tyder på att rättegångarna har blivit dyra³⁴⁸. Men

³⁴³ Jämför OM 2021:16, s. 39 och KKO:n lausunto oikeudenkäyntikuluja riita-asioissa koskevasta arviomuistiosta, punkt 9 med Ervasti 2011c, s. 286. Ervasti hävdar att man ännu kunde öka på medlingens roll i domstolarna. Sedan jämför man detta utlåtande med HD:s och JM:s där det antydes att ett problem med dagens läge är att det har blivit mera vanligt att tvister förlikas och inte behöver behandlas i huvudförhandling.

³⁴⁴ Det vill säga tvister där intresset är lågt eller alternativt tvister som är mindre viktiga för personen.

³⁴⁵ Medianerna och medeltalen skulle vara högre i och med att det dessa tvister med lägre värden skulle uteslutas ur materialet, se kap 3.1.2.

³⁴⁶ Laura Sarasoja - Chris Carling som genomförde undersökningen om rättegångskostnadernas fördelning i civilmål har även skrivit ett inlägg i Helsingin Sanomat där det valt att framhäva vissa saker som man i rättslitteraturen och i median inte enligt dem beaktat tillräckligt, vilket också visar att den offentliga och rättsvetenskapliga diskussionen inte nödvändigtvis har beaktat informationen i Sarasojas och Carling studie tillräckligt noggrant. Se <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000007942701.html>.

³⁴⁷ I nyheterna har ju detta narrativ framhävts aktivt under de senaste åren, se t.ex. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000002636543.html> <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000007924366.html> och fotnot 1.

³⁴⁸ I samhällsvetenskaperna kallas det här en självuppfyllande profetia (eng. *self-fulfilling prophecy*), en av definition för att beskriva självuppfyllande profetior i samhällsvetenskaperna har varit att självuppfyllande profetior uppstår när en

om detta är fallet har de flesta medborgare en verklig möjlighet att föra sina ärenden till rätten, men låter bli att göra detta på grund av rädslan för de höga rättegångskostnaderna. Mera nyanserade data kunde redan ta itu med en del av denna rädsla, om man exempelvis rapporterade om standardavvikelsen skulle detta berätta till medborgare att en rättegång inte behöver vara dyr, utan att vissa processer rentutav kan vara väldigt billiga³⁴⁹. Förstås betyder det inte att ett förslag om att föra in en enklare process för diverse tvistemål inte skulle vara en bra idé³⁵⁰, men då torde förändringen ske med en klar uppfattning av var problemen angående dagens process ligger, så att man kan ta itu med de specifika brister som finns i vårt system och inte korrigera problem med att tillämpa strategin om att ”kasta saker på väggen och se vad som blir kvar”.

Vad beträffar frågan om hur statistiken rapporteras i nyheterna och bland rättsvetare verkar det finnas ett behov av att juristkåren börjar betrakta statistiken bättre. De statistiska siffror som jurister hänvisar till och som nyheterna använder är ofta allt för enkla data³⁵¹. När man betraktar de standardavvikelser som erhållits av avhandlingens material ser man redan att det finns stora variationer i hur dyra processerna kan vara och då blir budskapet förenklat, om man till exempel endast konstaterar att rättegångskostnaderna överlag är dyra. Jurister har oftast begränsade kunskaper inom statistisk analys och eftersom det troligtvis inte finns resurser inom högskolorna att utbilda jurister i kvantitativa metoder, accentuerar det värdet med att, inom vissa frågor, arbeta tvärvetenskapligt³⁵². Att konsultera med exempelvis samhällsvetare om statistiken som man erhållit i diverse studier kunde ge rättsvetare en klarare uppfattning om vad själva statistiken innebär och vilka slutsatser man kan dra av den.

I denna avhandling har målet inte varit att analysera alla de olika faktorer som inverkar på att rättegångskostnaderna är höga. Både en mera ingående analys av det kvantitativa materialet som en

felaktig social tro leder till att människor handlar på sätt som sedan objektivt konfirmerar denna tro. Se Jussim 2001, s. 1383

³⁴⁹ Då materialet som använts i denna avhandling är den samma som användes i Sarasoja och Carlings (2020) undersökning är det även väldigt troligt att standardavvikelseerna i deras material är liknande som det som tillämpats i denna avhandling, dock kan det finnas avsevärda skillnader i t.ex. andra partskonstellationer och detta borde förstås undersökas.

³⁵⁰ I <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000007924366.html> föreslås att man skulle införa en förenklad domstolsprocess istället för att enbart förlita sig på den klassiska huvudbehandlingen. Men i OM 2003:3 ansågs det att detta inte behövdes, s. 516, fast det kan vara på tiden att diskutera detta alternativ mera aktivt, och detta har även gjorts i OM 2021:16, s. 98 och 115

³⁵¹ Ibland går det även snett när det hänvisas till statistiken där i [JM:s pressmeddelande](#) uttrycktes medianen som genomsnitt. Genomsnitt står ordagrant för ”medeltalet” – se www.svenska.se/saol/?sok=genomsnitt&pz=1. Problemet här är att en median inte berättar genomsnittet av rättegångskostnaderna, utan medianen beskriver ett mittvärde.

³⁵² Det positiva är att till skillnad från tidigare år då det i endast varit rättsvetare med i utredningarna av rättegångskostnaderna i civilmål är Chris Carling samhällsvetare och därmed har man fått mera omfattande expertis med i att utveckla statistiken om hur rättegångskostnaderna fördelas i civilmål, se Sarasoja – Carling 2020, s. 1. I Cane och Kritzer beskriver en forskare att när hen undersökte arbetstvister i USA använde hen sig av flera metoder samtidigt och i teamet ingick det jurister, sociologer och ekonomer, dessutom hade man konsulterat socialpsykologer, antropologer m.fl., se Cane – Kritzer 2010, s. 963-964. Detta illustrerar behovet att vid empirisk forskning konsultera forskare från andra discipliner för att erhålla tillförlitlig empirisk information.

systematisk analys av hur vi har kommit till dagens läge, skulle kräva betydligt mera resurser än vad som kan sättas på en pro gradu -avhandling. Men mitt mål har varit att illustrera att om att vi inte har tillräckligt mycket data för att erhålla en klar bild av själva problematiken, behövs det åtgärder för att korrigera läget. Jag hävdar dock inte att rättegångskostnaderna inte skulle utgöra en så stor utmaning som framställts i den allmänna diskussionen. Men, jag anser att innan man inleder ett reformarbete bör man först analysera hela frågan kring rättegångskostnader mera. Till exempel, om Sarasojas och Carlings studie hade utnyttjat domar från ett helt år, skulle man erhålla en mycket klarare bild av vilka slags summor som normalt står på spel i rättegångar och få en mycket klarare uppfattning av hur denna fördelning ser ut i olika slags mål. Dessa frågor är relevanta för denna avhandling, emedan om vi inte har en klar bild av läget kring rättegångskostnader och fördelningen av dem blir det mycket svårare att faktiskt ta ställning på *de lege ferenda*. Därför hävdar jag att i det här skedet bör man fortgå försiktigt innan man göra några större systematiska förändringar i hur rättegångskostnaderna fördelas mellan parter.

När man överväger *de lege ferenda* gällande RB 21:8 b § bör det även påpekas att JM har föreslagit vissa systematiska ändringar i hur rättegångskostnaderna fördelas mellan parter för att lätta på den förlorande partens ersättningsansvar³⁵³. Därmed när man överväger hur eller om man ska ändra på RB 21:8 b § bör man även beakta det faktum att i dagens lagstiftningsarbete är målet att såväl minska på rättegångskostnader som att i högre grad beakta skälighetsfrågor. Om det sker en förändring på dessa områden kommer det att finnas ett mindre behov av att ändra på möjligheten att jämka på den förlorande partens ersättningsansvar. Förstås är det möjligt att man väljer att drastiskt ändra på RB 21:8 b § som en del av den systematiska förändringen av hur rättegångskostnaderna fördelas mellan parter. Detta anser jag själv att vore ett misstag på basis av det material som har behandlats i denna avhandling. Oroväckande nog anser dock JM att en möjlig lösning till att minska på rättegångsriskerna är att ändra på RB 21:8 b §:s formulering till att paragrafen skulle vara betydligt mycket lättare att tillämpa än den är i dag³⁵⁴. Att ändra på en paragraf vars syfte i huvudsak är att i det enskilda fallet döma ut mera rättvisa rättegångskostnader är inte ett tillfredställande sätt att minska på rättegångsriskerna, eftersom detta minskar på rättssäkerheten³⁵⁵.

³⁵³ OM 2021:16, s. 106 och 115

³⁵⁴ I OM 2021:16, s. 106 ser man även att uppfattningen om paragrafens tillämpning är något så bristfälligt, där det hävdas att den endast tillämpas sällan. Men när man analyserar statistiken med beaktande av partskonstellationer märker man att den faktiskt används ganska ofta. Speciellt när man ser på arbetstvisterna där det finns ett stort antal mål där skälet till att man inte jämkat kändens ersättningsansvar är att själva processen till en viss punkt varit onödig.

³⁵⁵ Det har t.ex. hävdats att rättegångskostnaderna skulle kunna vara mera rättvisa om man skulle ändra på huvudregeln om hur ersättningsansvaret fördelas mellan privatpersoner och samfund. Se Saarensola s. 289

I och för sig om JM valde att ändå gå in för att ändra RB 21:8 b § hävdar jag att det största behovet inte ligger i att sänka på tröskeln att tillämpa paragrafen, utan det som bör klarläggas och ändras är i vilken omfattning rättegångskostnaderna jämkas och möjligtvis i och med denna förändring göra tillämpningen av paragrafen mera flexibel³⁵⁶. Med dessa behov skulle det vara värt att överväga att stifta en liknande paragraf som den som Danmark har. En tillämpning av en dansk modell skulle innebära att man inte mera hade en tvåstegsbedömning, utan skulle gå över till en modell där själva tröskeln att jämka skulle vara bunden till summan som jämkas. Fast man skulle ändå vara tvungen att se till att själva tröskeln skulle vara tillräckligt hög för att inte återgå till ett läge där det är oklart om den vinnande parten skulle få hens rättegångskostnader ersätta eller inte. Detta i kombination med speciallagstiftning, för vissa specifika slags tvister, i vilken man tillämpade en lägre tröskel för att jämka rättegångskostnaderna skulle vara det bästa sättet att trygga den enskilda individens rättigheter. Om man verkligen ville hålla sig till en mera strikt tolkning av huvudregeln, kunde man även överväga att tillämpa den norska modellen som i viss mån erbjuder en viss grad av flexibilitet jämfört med den finska modellen. Att använda en norsk modell skulle dock inte lösa det största problemet med dagens tillämpning av RB 21:8 b §, det vill säga att summan som jämkas med RB 21:8 b § inte följer någon enhällig systematik, utan handlar mera om domarens subjektiva bedömning av hur mycket som ska jämkas.

Men för att återkomma till forskningsfrågorna, sammanfattas nu, på basis av det forskningsmaterial som använts i avhandlingen, vilka slutsatser man kan dra om RB 21:8 b §. Först och främst kan man konstatera att rättsläget kring RB 21:8 b § är bra. Paragrafen tillämpas ofta och i rätt fall, domstolarna har ett bra öga för när förutsättningarna för dess tillämpning uppfylls och tar ofta på tjänstens vägnar initiativ till att tillämpa paragrafen. Motiveringarna gällande tillämpningen kan anses något så bristfälliga, men överlag så är detta inte ett stort problem, utan något som lätt kan åtgärdas genom till exempel utbildningsevenemang och i dessa framhäva vikten av att motivera varför paragrafen tillämpats eller inte tillämpats. Rent juridiskt är det verkliga problemet kring paragrafens tillämpning idag att det inte finns några som helst tydliga riktlinjer för hur mycket ska jämkas, vilket kan leda till en allt för stor variation mellan domstolarnas tillämpningar och därmed är detta inte tillfredställande från ett jämlikhets- och rättssäkerhetsperspektiv. När man överväger *de lege ferenda* kan man konstatera att det enklaste sättet att lösa detta problem skulle vara för HD att ta ställning till detta såsom den gjort för RB 21:8 a §³⁵⁷, och ännu mera explicit än för RB 21:8 a § förklara vilka faktorer

³⁵⁶ Detta skulle i och för sig klassas som en sänkning av tröskeln för att jämka ersättningsansvaret, men poängen är inte att göra det överdrivet mycket lättare att tillämpa paragrafen, utan att öka flexibiliteten i hur den kan tillämpas.

³⁵⁷ Även om RB 21:8 a §:s tillämpning inte idag heller är hemskt klart, utan hur bedömningen ska göras verkar ännu finna sig i en dunkel dimma.

som inverkar på summan som ska jämkas. Alternativt om man överlag vill erbjuda ett mera flexibelt sätt att tillämpa denna paragraf kan ett närmande av den danska modellen vara eftertraktansvärt, speciellt i kombination med speciallagstiftning.

Bilaga 1.**Alla tvister**

Domens nummer	Dömd ersättning	Paragraf(er) som tillämpats	Typ av mål
L 16/38828	108288,82	RB 21:1	Bostadstvist
L 14/52470	78534,67	RB 21:1	Försäkringstvist
L 16/58205	70543,30	RB 21:1	Klandrandet av bolagsstämma
L 16/57645	54621,42	RB 21:1	Arbetstvist
L 17/17560	49877,14	RB 21:1	Hyrestvist
L 16/6189	44000	RB 21:1	Försäkringstvist
L 17/38534	35762,75	RB 21:1	Arbetstvist
L 17/33664	31232,81	RB 21:1	Arbetstvist
L 17/44680	30744,85	RB 21:1	Bostadstvist
L 17/11746	30508,84	RB 21:3 och RB 21:8 b §	Försäkringstvist
L 17/3005613	30000	RB 21:1 och RB 21:3	Fastighetstvist
L 18/2000791	26374,80	RB 21:1	Bostadstvist
L 18/11854	24548,06	RB 21:1	Arbetstvist
L 18/7042	21449,79	RB 21:1	Arbetstvist
L 17/56762	21254,51	RB 21:1	Bostadstvist
L 17/38851	20525,49	RB 21:1	Tvist om tjänstgöringsavtal
L 18/12386	20000	RB 21:1	Skadeståndstvist
L 18/20033	20000	RB 21:1	Skadeståndstvist
L 18/3766	18111,85	RB 21:1	Arbetstvist
L 17/981	18548,35	RB 21:1 och RB 21:3	Arbetstvist
L 17/38010	17080	RB 21:1	Arbetstvist
L 18/3362	16750	RB 21:1	Skadeståndstvist
L 17/9150	16444	RB 21:1	Arbetstvist
L 17/33261	15617,90	RB 21:1	Arbetstvist
L 18/5017842	15585	RB 21:1	Klandrande av bolagsstämma
L 17/9238	14787,49	RB 21:1	Testamente
L 17/12951	14334,88	RB 21:1	Arbetstvist
L 18/26603	13902	RB 21:1	Försäkringstvist

L 17/5003258	13722,52	RB 21:1 och RB 21:3	Arbetsvist
L 17/8866	12810,81	RB 21:1	Arbetsvist
L 17/54923	12760	RB 21:1	Arbetsvist
L18/3462	12580	RB 21:1	Gäld baserad på skuldförhållande
L 18/4996	11914	RB 21:1	Återvinningstalan
L 18/4010	11634,33	RB 21:1	Arbetsvist
L 17/4270	11551,04	RB 21:1	Arbetsvist
L 17/41372	11055	RB 21:1	Arbetsvist
L 18/6380	10492,80	RB 21:1	Bostadsvist
L 17/58266	10412	RB 21:1	Försäkringsvist
L 18/5013	10272,82	RB 21:1	Föreningsvist
L 18/14091	8616,64	RB 21:1	Bostadsvist
L 17/9151	8222	RB 21:1	Arbetsvist
L 18/2007217	8186,8	RB 21:1	Arbetsvist
L 18/14102	8000	RB 21:1 och RB 21:8 b	Arbetsvist
L 17/1398	7390	RB 21:1	Arbetsvist
L 18/306	7165	RB 21:1	Arbetsvist
L18/6299	6850	RB 21:1	Arbetsvist
L 18/17202	6141,60	RB 21:1	Arbetsvist
L 17/14705	5911,60	RB 21:1	Arbetsvist
L 18/13457	5300	Rb 21:1	Skadeståndsvist
L 18/1945	5082,5	RB 21:1	Arbetsvist
L 18/14263	5000	RB 21:1 och RB 21:8 b	Arbetsvist
L 18/2010848	4869	RB 21:1 §	Upphävning av lösöre köp
L 18/1728	3764,3	RB 21:1	Arbetsvist
L 18/9586	3592,85	RB 21:1	Bostadsvist
L 18/4811	3000	RB 21:1	Arbetsvist
L 16/57322	3000	RB 21:1 och RB 21:8 b	Arbetsvist
L 18/7053	2000	RB 21:1 och RB 21:8 b	Arbetsvist
L 18/10007	1982,2	RB 21:1	Bostadsvist
L 18/5144	1770	RB 21:1 och RB 21:8 b	Arbetsvist
L 17/2011572	1394,3	RB 21:1	Arbetsvist

L 17/15280	495	RB 21:1	Skadestånd
L 18/2001231	330	RB 21:1	Skadestånd
L 18/10506	0	RB 21:1	Återvinningstalan
L 15/5935		RB 21:1 och RB 21:8 b	Försäkringstvist
L 15/27999		RB 21:1 och RB 21:8 b	Försäkringstvist
S 18/7924		RB 21:3	Fastighetstvist
L 17/29102		RB 21:3	Diskriminering
L17/34410		RB 21:3	Arbetstvist
L18/10250		RB 21:3	Bostadstvist
L17/20792		RB 21:3	Arbetstvist
S18/18044		RB 21:3	Gäld
L 17/4528		RB 21:3	Försäkringstvist
L 17/16388		RB 21:3	Skadestånd
L 17/30461		RB 21:3	Arbetstvist
L 17/52038		RB 21:3	Skadestånd
L 18/31133		RB 21:3	Tvistemål
L 18/1166		RB 21:3	Skadestånd
L 17/3005842		RB 21:3	Arbetstvist
L 17/3005860		RB 21:3	Arbetstvist
L 18/5814		RB 21:3	Försäkringstvist
L 18/1703		RB 21:3	Skadestånd
L 18/12021		RB 21:3	Arbetstvist
L 17/9297		RB 21:3	Arbetstvist
L 17/444		RB 21:3	Bostadstvist
L 18/5444		RB 21:3	Bostadstvist
L 16/2003042		RB 21:3	Arbetstvist
L 18/2533		RB 21:3	Tvistemål
L 18/2001870		RB 21:3 och RB 21:8 b §	Arbetstvist
S 18/1079		RB 21:4.2	Gäld
S 17/62481		RB 21:8 a och RB 21:8 b	Tvistemål
L 18/5007458		RB 21:8 b	Arbetstvist
L 18/5560		RB 21:3	Arbetstvist

Bilaga 2.**Arbetsvister**

Målets nummer	Dömd ersättning	Paragraf(er) som tillämpats
L 17/5003258	13722,52	RB 21:3
L18/6299	6850	RB 21:1
L 16/57645	54621,42	RB 21:1
L 17/9150	16444	RB 21:1
L 17/9151	8222	RB 21:1
L 17/33664	31232,81	RB 21:1
L 17/54923	12760	RB 21:1
L 17/33261	15617,90	RB 21:1
L 18/1945	5082,50	RB 21:1
L 18/4811	3000	RB 21:1
L 18/11854	24548,06	RB 21:1
L 17/4270	11551,04	RB 21:1
L 17/981	18548,32	RB 21:1 och RB 21:3
L 17/8866	12810,81	RB 21:1
L 18/1728	3764,30	RB 21:1
L 18/17202	6141,60	RB 21:1
L 17/41372	11055	RB 21:1
L 18/306	7165	RB 21:1
L 18/7042	21449,79	RB 21:1
L 18/38010	17080	RB 21:1
L 17/12951	14334,88	RB 21:1
L 17/2011572	1394,30	RB 21:1
L 18/2007217	8186,80	RB 21:1
L 18/3766	18111,85	RB 21:1
L 17/1398	7390	RB 21:1
L 18/4010	11634,33	RB 21:1
L 17/38534	35762,75	RB 21:1
L 17/14705	5911,60	RB 21:1

L 18/5144	1770	RB 21:1 och RB 21:8 b
L 18/7053	2000	RB 21:1 och RB 21:8 b
L 16/57322	3000	RB 21:1 och RB 21:8 b
L 18/14102	8000	RB 21:1 och RB 21:8 b
L17/34410		RB 21:3
L17/20792		RB 21:3
L 17/30461		RB 21:3
L 17/3005860		RB 21:3
L 18/12021		RB 21:3
L 17/9297		RB 21:3
L 16/2003042		RB 21:3
L 18/2001870		RB 21:1 och RB 21:8 b
L 18/5007458		RB 21:1 och 21:8 b
L 18/5560		RB 21:3

Bilaga 3.

Yrkade summor i försäkringstvister

Domens nummer	Yrkad ersättning	Paragraf(er) som tillämpats
L 16/6189	46170,07	RB 21:1
L 18/26603	13902	RB 21:1
L 15/5935	11278,42	RB 21:1 och RB 21:8 b
L 15/27999	69167,14	RB 21:1 och RB 21:8 b
L 17/4528	26844,60	RB 21:3
L 17/11746	43158,45	RB 21:3-8b
L 18/5814	10735,70	RB 21:3
L 14/52470	99517,02	RB 21:1